

KASVATUS

KASVATUSTEADUSLIK AJAKIRI

EESTI ÕPETAJATE LIIDU HÄÄLEKANDJA

Nr. 6

15. AASTAKÄIK. — 1933.

Kust saab õpetaja kiiret ja asjalikku informatsiooni?

Praegusel suurte ümberhindamiste ajajärgul vajab õpetaja rohkem ja kiiremini informatsiooni kui harilikul ajal. Poliitiline ajakirjandus ei suuda õpetajat rahuldada. Õpetajaskonna huviseid kaitseb ja tema teenistuses seisab kutsete adliku õpetajaskonna erapooletu ja progressiivne häälekandja

„Õpetajate Leht“

Ilmub nädallehena igal reedel.

Tellida saab igast postiasutisest.

„Õpetajate Leht“ on iga õpetaja parim nõuandja ja juht.

„Õpetajate Leht“ valgustab kõiki hariduselu ja koolipoliitika küsimusi.

„Õpetajate Leht“ selgitab õpetajaskonna kutsealaseid küsimusi ja kaitseb õpetajate teenistuslikke huve.

„Õpetajate Leht“ maksab: 3 kuuks — 1 kroon, poolaastaks — 2 krooni, aastaks — 4 krooni.

Toimetuse ja talituse aadress: Tallinn, Tatari 3—4, tel. 458-52.

Nüüd on lahendatud

noorsoo mõistliku ajaviite ja hää lugemismaterjali probleem. Noorte parimaks sõbraks ja kasvatajate ustavaks abiliseks neil aladel tahab olla „Töökooli“ väljaandel ilmuv

„ÕPILASLEHT“

See leht ilmub kord nädalas — kolmapäeviti — meie parimate koolimeeste E. Martinsoni, J. Parijõe, J. Rummo, M. Küla-Nurmiku, J. Käise, mag. A. Elango j. t. juhtimisel ja pr. Helmi Janseni toimetusel ilma ühegi kitsa ringkonna majanduslike huve teenimata õpetajaskonna aatelise ettevõttena.

„Õpilasteleht“ toob sisukaid juhtkirju, põnevaid romaane ja reisiseiklusi, toredaid naljajutte, vesteid tehnikakultuurist, ristsõnu, mängu, keerulisi ülesandeid, noorte loomingu, lugusid suurmeeste elust, kirjutusi raadio, lennuasjanduse, spordi, skautluse, foto, filmi, keele, kunsti, kirjanduse, enesekasvatuse, noorte ühistegvuse j. p. m. üle.

„Õpilasteleht“ maksab: 20 s. — kuus, 40 s. — 2 kuud, 50 s. — 3 kuud, 1 kr. — poolaastas ja poolteist krooni — aastakäik.

Iga koolijuhataja ja õpetaja aukohus on tutvustada ja soovitada omas koolis „Õpilastelehte“ ja

hankida vähemalt 3 aastatellimist.

KASVATUS

EESTI ÕPETAJATE LIIDU HÄÄLEKANDJA

Nr. 6

1933

15. aastakäik

SISU: Analüütilised voolud psühholoogias ja nende rakendamine pedagoogikas — *mag. A. Elango*. Kooli töö- ja katseaed — *J. Port*. Istuma-jätmine selektsioonivahendina — *J. Meerits*. Mida õpib kasvataja võõrkeelte „vabust kirjandeist“ — *Th. Thomson*. Täienduskoolidest — *Vold. Toom*. Eksperimenteerimine Am. Ühendriikide koolielus — *Eugenie Mutt*. Kirjanduse arvustisi ja ülevaateid: Eesti Ajaloo Atlas — *J. Madisson*. Organisatsioonide teateid ja kroonika: Õpetajate XI üldkongress; Eesti Õpetajate Liidu asemikkudekogu koosolek. Välismaalt: Kodukasvatustliikumine välismaal 1932. a. Ühistegeline võistlustöö õpilastele. Õiendus. Uusi raamatuid.

Analüütilised voolud psühholoogias ja nende rakendamine pedagoogikas.

Mag. A. Elango.

Psühhoanalüüs.

Analüütiline psühholoogia ehk psühhoanalüüs (sõna laiemas mõttes) on paaril viimasel aastakümnel jagunenud kolmeks eri vooluks, millest igaüks moodustab oma koolkonna. Vanim ja originaalseim, seetõttu ka populaarseim, on *S. Freud*'i (sünd. 1856) koolkond ehk *päris-psühhoanalüüs* (sõna kitsamas mõttes). Viimasel ajal on sellega hakanud tugevasti võistlema, ainagi pedagoogilisis ringkonnis, *A. Adler*'i (sünd. 1870) koolkond ehk *individuaal-psühholoogia*. Vähem populaarne, ent sisuliselt seda tõsisemalt võetav, on mõlemate eespoolmainitute lahkuminekuid ületada ning sünteesi luua püüdev *C. G. Jung*'i (sünd. 1875) koolkond. Neil kõigil on isekeskis palju ühist, on nad ju võrsunud ühest juurest; ent neil on ka suuri lahkuminekuid, mis sunnivad neid vaatlema igauht eraldi.

Psühhoanalüüs ja katseline psühholoogia.

Psühhoanalüüs, kõigi analüütiliste voolude prototüüp, sai alguse psühhiaatrias neurootiliste haiguste ravimeetodina. (Neurooside all mõeldakse hingelisi haigestumisnähtusi, mis vastandina orgaanilistele haigustele ilmnevad ainult funktsioonides, toimluses, ilma et neid oleks põhjustamas mingid elundite materjalsed vigastused või muudatused; kõige sagedamini esineb siia rühma kuuluvaist haigusist hüsteeria.) Ta kasvab aga peagi oma esialgseist piirest üle. Ta tahab olla *uueks psühholoogiaks*, uueks niihästi meetodilt kui ka ainelt. Aineks on tal peamiselt alateadvus ja meetodiks analüüs. Viimase abil loodab ta tungida inimeshinge varjatumaissse sügavusisse ja jõuda mitte ainult neurootiliste haigusnähtustesse, vaid ka kunsti, religiooni, eetika, filosoofia, sõnaga — kogu vaimuelu alg-

allikate juurde. Aga ta ei lepi ka sellega, vaid püüab minna veelgi kaugeemale — olla uueks maailmavaateks, eluõpetuseks, mille omaksvõtmine vältivat neurooside tekkimist. Arusaadavalt ei pääse ta seejuures mööda kasvatuses, vaid püüab just seda esmajoones rakendada oma teenistusse.

Praegu on psühhoanalüüs saamas moeasjaks. Sellega katsetatakse arstide kabinettides, seda propageeritakse eriühinguis, kirjanduses ja ajakirjanduses, sellest räägitakse kohvikus ja seltskonnas, isegi ülikoolikateedrid pole jäänud temast mõjustamata. Temaga on samuti kui omal ajal Darwin-Haeckel'i põlvnemisteooriaga, mis paari aastakümnega vallutas kogu maailma. Nagu iga moevool, tungib ta tänu oma otsustuste julgusele, originaalsusele ja järjekindlusele kõigepealt kõmujanulistesse poolharitlaste hulkadesse, jäädes seal paratamatult poolikult mõistetuks ja pinnapealseks, tuues seega kaasa otse ohtliku mõistete segaduse, tõsiseks kahjuks teadusele ja nii mõnegi innuka harrastaja isiklikule vaimuterwisele.¹ Ametliku (akadeemilise) psühholoogia silmapaistvamad esindajad on suhtunud temasse seni tagasihoidlikult ja skepsisega, kohati isegi vaenulikult.² Alles viimaseil aastail näikse siin lepitava sünteesi poole tüüritavat.³ Nii on näiteks paari viimase rahvusvahelise psühholoogiakongressi kavas olnud ettekandeid ka psühhoanalüüsi alalt. Ja mõõduandvamad psühholoogilised ajakirjad on hakanud vähehaaval ruumi andma ka psühhoanalüütilistele uurimustele.

Analüütilise psühholoogia kiire levimise peamiseks põhjuseks oli teadusliku

¹ Paljud näevad psühhoanalüüsis ja selle naabervooludes tähtsat vaimuterbishoiulist tegurit, m. s. endatapmist vältijat. Ma kaldun arvama, et ta segadusega, mis ta ainagi pealiskaudsel tutvumisel inimese hingeellu toob, iseäranis kõrgemate väärtuste olemasolu radikaalse eitamisega, enam inimesi vabasurma on tõuganud, kui sealst päästnud!

² S. Freud'il ja A. Adler'il näiteks pole tänapäevani õnnestunud, hoolimata suurest populaarsusest, saavutada määralise professori kohta ülikoolis.

³ Tähelepanuväärse katse säärast sünteesi luua teeb prof. K. Bühler (sünd. 1879) teoses „Die Krise der Psychologie“, Jena, 1927.

psühholoogia seisukord paarkümmend aastat tagasi. Eksperimentaalne psühholoogia, andudes üksikute hingeelu elementide hoolikale uurimisele, sukeldus paljude arvates liiga eluvõrastesse pisiküsimustesse, kaotades silmist inimese kui terviku, teotseva ja kannatava isiksuse, nagu ta tõeliselt elab ja on. Need uurimused taotlevad peamiselt teoreetilisi sihte; tegeliku inimesetundmise ja hingejuhtimise probleemid jäid šarlatanide (käekatsujate, kaarditarkade, imearstide jts.) söödamaaks. Seda, mis teadus nimetas psühholoogiaks, eraldas sellest, mis igapäevane elu psühholoogialt nõudis, sügav kuristik. „Kes inimeshinge tundma tahab õppida, see ei leia eksperimentaalsest psühholoogiast selle kohta peaaegu mitte midagi. Temale tuleks pigemini nõu anda õpetlase kuub nurka visata, uurimiskabinetile hüvasti öelda ja inimliku südamega rännata läbi maailma, läbi vanglate, hullumajade ja haiglate koleduse, läbi süngete agulikõrtside, lõbumajade ja mängupõrgute, läbi elegantse seltskonna salongide, börside, sotsialistlikkude rahvakoosolekute, kirikute ja sektide ärkamis- ja ekstaasikoosolekute, armastust ja viha, igasugu kirgesid ise enda nahal läbi elada — ja ta tuleks rikkalikumate teadmustega varustatult tagasi, kui jalapaksused õpperaamatud talle iialgi oleksid suutnud anda, ja ta võib oma haigetele olla arstiks inimeshinge tõelise tundjana“.¹

On liiga palju nõutud, kui tahame, et nii noor teadus, nagu katseline psühholoogia, meile kõigis suhetes lõpuleviidud, valmis teooriad kätte annaks. Sünteetiline inimesetundmine, hinge sügavuste avastamine, kuulub psühholoogia lõppeesmärkide hulka ja enne kui sinnamaale jõutakse, tuleb paratamatult teha palju ettevalmistavat pisitööd. Iseasi on, kas katseline psühholoogia, kaua aega esihoones arstide poolt viljel-duna, liiga kauaks ei jäänud tõelise teaduse eel-öue, tegeledes peamiselt meelte füsioloogia ja psühhofüüsika probleemidega, ja kas ta selles suunas edasi minnes üldse lõppeesmärgile ligemale

¹ C. G. Jung. Das Unbewusste im normalen und kranken Seelenleben. Zürich, 1926, lk. 13.

oleks jõudnud. Et katseline, kogemuslik psühholoogia siiski mitte nii surnud pole, nagu analüütiliste voolude esindajad seda võib-olla näha tahaksid, tõendab m. s. psühholoogia uusim arengujärk, kus just isiksuse terviksus, sihipüüdlikkus, ta sõltuvus keskkonnast jms. probleemid esiplaanile on tõusnud. Juba enne sõda juhatas O. Külpe selle murrangu sisse, algatades kõrgemate hingefunktsioonide (mõtlemise, fantaasia, usuelu jms.) suurejoonelist ja süstemaatilist uurimist. Kuigi tema varajane surm tõi sellesse ajutise seisaku, ollakse tänapäeval arenemis-, usu-, sotsiaal- ja seksuaalpsühholoogias, karakteroloogias ja paljudel teistel aladel siiski juba nii kaugel, et analüütilised voolud vaevalt enam sellise õigusega kui 20—30 a. tagasi mingi lunastaja osa etendada saavad. Kuigi see kogemusliku psühholoogia uusim areng mõnes suhtes on olnud mõjustatud analüütilistest vooludest ja tema tulemused annavad mõnelegi analüütiliste voolude väitele uut kinnitust, oleks väga kerge meelne tema suure vaevaga saavutatud tulemusi vahetada analüütiliste voolude sädeleva ent kiiresti kustuva tulevärgi vastu. Sellegipärast ei tohiks meie vaeva põlata tutvuda nende voolude põhimõistete ja tööviisidega ja õppida, mis neil meile kasulikku õpetada on.

Psühhoanalüüsi lähtekohad.

Esimese aluse pani psühhoanalüütilisele teooriale Viini neuroloog J. Breuer (1842—1925), kes 1880—82 üht noort hüsteerilist daami ravides leidis hüsteeria olevat tingitud asjaolust, et mõnesugused piinlikud elamused ja nendega seotud tundmused ei leia vaba väljendust, vaid surutakse alateadvusse, kust nad püüavad segada inimese hingelist tasakaalu. Näit. paistis J. Breuer'ile iseäralikuna silma, et ta patsient ei saanud juua vett, ilma et ta ise oleks teadnud mispärast, ehkki oli palav suvi ja ta väga kannatas janu. Niipea kui käsi veeklaasi suu juurde viis, tõrjus ta selle otsekohe tagasi, olles paar sekundit otsekui iseendast väljas. Janu vältimiseks tuli teda toita puuviljaga. Hüпноosi abil õnnestus J. Breuer'il jõuda selgusele veepõlguse põhjustes.

Patsiendil oli olnud inglannast seltsidaam, keda ta ei sallinud. Kord tema tuppa minnes oli ta näinud, kuidas selle väike vastik koer jõi veeklaasist. Viisakuse pärast ei öelnud ta seekord midagi, surus tekkinud vastikustunde maha ja unustas selle, nii et see alles hüпноosi all talle uuesti meenus. Niipea kui ta oli oma pahameele koera ja inglanna üle välja valanud, kadus veepõlgus jäljetult ja ta võis taas vabalt juua. Analoogilisi tukistusi (*Hemmungen*) esines mainitud patsiendi juures terve rida; kõik nad kadusid, kui õnnestus (peamiselt hüпноosi all) meelestada nende põhjusi. Siit järeldas J. Breuer, et hüsteeria on tingitud mälestusist, millest isik ise võitu ei saa. Mingi eba-meeldiv, valuline, piinlik elamus põrkab hingeliste takistuste vastu ega saa areneda lõpuni loomulikult teel; ta tõrjutakse küll teadvusest välja, nii et inimene temast midagi enam ei mäleta, kuid ta ei kao sellega täiesti, vaid oleleb alateadvuses edasi ja tungib muudetud kujul kõrvalteede kaudu ikka jälle teadvusse, kutsudes seal esile rikkeid ja tukistusi. Parandamine on võimalik ainult sel teel, et selline elamus uuesti teadvusse tõstetakse ja „maha käia“ lastakse. J. Breuer nimetas neid elamusi hingelisteks haavadeks, *trauma*-deks (trauma — kreeka keeles haav) ja nendest vabanemist hinge puhastuseks, *katharsiseks* (mispärast kogu seda meetodit alguses hüüti kathartiliseks). Väljatõrjutud elamuse uuesti meenutamine osutus võimalikuks sel teel, et hüпноosi abil kõrvaldati teadvuse vastupanu ja kujutluste vool vabastati otsekui tsensuuri alt.

S. Freud, tookord üliõpilasena J. Breuer'i juures töötades, tutvus vahetumalt oma õpetaja avastusega ja kuna J. Breuer'i enda tähelepanu oli suunatud mujale, hakkas ta seda edasi arendama ja süvendama; aja jooksul kasvas sellest välja süsteem ja liikumine, mida tänapäeval kutsutakse S. Freud'i poolt antud nimega psühhonaalüüsiks.

Kuigi alateadvuse mõiste toomisega psühholoogiasse säärase hingelise „kolikambri“ mõttes, nagu see J. Breuer'i ja hiljem S. Freud'i juures esineb, on tõsi-

seid metoodilisi raskusi, võime J. Breuer'i väidetega üldiselt nõustuda. Teame ju igapäevasest vahetumast endavaatlusestki, kuidas mõni ununenud mõte või elamus meid enne rahule ei jäta, kui ta on meelde tulnud, väljenduse leidnud. Samuti teame, et inimene tunneb oma hingelistes valudes suurt kergendust, kui ta saab end kellelegi välja puistata, pihtida (selles on m.s. katoliku kiriku suur paremus võrreldes protestantlikuga).

Meie teekond läheks liiga pikaks, kui tahaksime kaasa teha S. Freud'i ja tema õpilaste kõiki keerd- ja eksikäike ajaloolises järjekorras. Psühhoanalüütiline teooria ei sündinud valmina (ta pole veel praegugi seda), vaid kujunes aegamööda, kusjuures ta põhjendajail on tulnud nii mõnestki oma esialgsest väitest loobuda. Arvan, et käesolevaks sissejuhatavaks ülevaateks piisab, kui tutvume olulisemate momentidega psühhoanalüütilises teoorias, nii nagu nad meile praegu esinevad S. Freud'i ja tema ligemate kaastöölise teoseis.

Väljatõrje ja sublimatsioon.

Kogu psühhoanalüütilise teooria üheks nurgakiviks on vahetegemine teadliku ja alateadliku hingeelu vahel. Kui isikus tekib mõni soov, mis on teravas vastuolus tema teiste soovidega, vastuolus tema ja ta ümbruse eetiliste, esteetiliste või muulaadiliste tõekspidamisega, siis tekib sisemine konflikt, võitlus, mis lõpeb sellega, et sobimatu soov ühes kõigi sinna juurde kuuluvate kujutluste ja mälestustega tõrjutakse teadvusest välja — alateadvusse. Sääraseid väljatõrjutavaid kujutluste, mõtete ja tundmuste ühikuid hüütakse kompleksideks. Sobimatute soovide väljatõrje on isiksuse endakaitse, sest et konflikti edasikestmine tekitaks ebamugavat norutunnet, samuti kui sobimatu soovi rahuldamine kõige muu kiuste. Komplekside väljatõrje ei õnnestu aga täiesti. Nad kõrvaldatakse küll teadvusest, ent jätkavad olnud alateadvuses, otsides võimalusi uuesti aktiveeruda. Kuna neil otsene tee teadvusse on suletud, loovad nad endi asemel nn. ersats-kujutlusi, mis ongi neuroosi nähtusteks, sümptomideks. Vi-

maste vastu on inimene ise võimetu ja lühikese konflikti asemele astub nüüd kestev kannatus, haigus, millest vabastada võib ainult analüüs, s.t. väljatõrjutud komplekside uuesti teadvusse äratamine ja ära reageerida laskmine. S. Freud ühes oma Ameerikas peetud loengus võrdleb selliseid väljatõrjutud komplekse kuulajaga koosolekul, kes kõnelejat segab ja sellepärast jõuga saalist välja viiakse. Saalist väljavimine ei tähenda veel, et ta majast lahkub ja loobuks koosolekut segamast. Ta teeb aeg-ajalt ukse taga müra ja ootab ukse avamist, et uuesti sisse pääseda. Tõenäoselt ta jääks rahule, kui mõni autoriteetsemaist koosoleku korraldajaist temaga astuks läbirääkimistesse ja nõustuks teda tagasi saali laskma, kui ta annab lubaduse, et ta ei riku enam korda.

Et raskendada väljatõrjutud kompleksidel teed teadvusse, muudavad väljatõrjuvad jõud, nn. *üli-mina* (Über-Ich) nad eriti vastikuiks: allasurutud armastus muutub teadvuses vihaks, lõbu mustusest — puhtus-fanatismiks, rõvedus ja ohjeldamatus — peenutsemiseks, „prüderiiks“ jne. Inimese kõlblas maailmavaade on nii siis tingitud peamiselt tema lapsepõlve keelatud lõbude väljatõrjest.

Väljatõrje kõrval on olemas veel teine võimalus piinlikest, sobimatuist soovidest vabaneda — nende peenendamine, sihi ja suuna muutmine, sublimatsioon. Üli-mina poolt keelatud tungi- ja soovid võivad meis elada edasi süütu kujul: väljaheidete asemel hakkab laps mängima liiva ja veega, seksuaalne uudishimu muutub teaduslikuks uudishimuks, homoseksualist asutab poiste kasvatusmaja, ekshibitsionist (isik, kes tunneb lõbu oma suguosade näitamisest teistele) külastab merikuurorte või hakkab kunstnikuks jne. Vaimu kõrgeimategi avalduste: usundi, kunsti, teaduse, heategevuse jms. taga pole psühhoanalüütikute arvates mingeid muid ürgelisi algeid või jõude, kui sublimeeritud sugutung. Produktiivne, loov isik juhib oma keelatud, rahuldamata sugutungi vaimsesse töösse, passiivsed aga rahulduvad esimeste loomingu retseptiivse nautimisega. Tea-

tud kunstiteose meeldimine on tunnuseks, et vaateleja alateadvuses peituvad samad soovid ja tungid, mis otsinud mahakäimist kunstniku loomingus.

Kui üli-mina on liiga vali, nii et tema mõjul liiga suur osa sugutungist kas alateadvusse tõrjutakse või sublimeerub, siis on karta isiku vitaalsete jõudude nõrgenemist ja isegi seksuaalset impotentsi. Esimesel juhul, kui suur osa sugutungist tõrjutakse alateadvusse, võib see sealt põhjustada neurootilisi häireid, teisel juhul, sublimatsiooni korral, on aga tegemist nn. „verevaese“ vaimuinimesega. Niihästi ühel kui teisel juhul aitavat analüüs tasa-kaalu jalule seada.

Analüüsi tehnika. Psühhoanalüütiline ravi.

J. Breuer nägi, et haigussümptoomidest vabanemine toimus üllatavalt lihtselt, kui haigele selgeks sai side tema haiguse ja alateadvusse tõrjutud elamuste vahel. Juba paljast vestlusest arstiga tundis haige ajutist kergendust. Kuna S. Freud'i arvates neuroosi põhjuseks on mitte milline-tahes trauma, vaid alateadvusse tõrjutud lapse-liku sugutungide avaldused, on haige lõplikuks paranemiseks tarvis, et analüüs tingimata tungiks nendeni, tõstaks need teadvusse ja laseks ära reageerida.¹ Kuidas seda saavutada?

Analüüsi alul on meil tegemist situatsiooniga, kus analüüsija (arst) peab analüüsitavalt (patsiendilt) saama teada, millised alateadvusse tõrjutud elamused on antud korral häirete tekita-jaiks. Haige mälust on need elamused täiesti kadunud, samuti ei tea arst neist midagi. Alguses tarvitas psühhoanalüüs selleks J. Breuer'i eeskujul hüpnooti; hüpnooti abil kõrvaldati elamust väljatõrjuvate jõudude vastupanu, nii et elamused meenusid patsiendile vabalt. S. Freud'i käes hüpnoot ei õnnestunud; pealegi veendus ta, et hüpnoot siiski ei võimalda tungida küllalt sügavale.

¹ „Kasvatases“ 1933 nr. 1 ja 4 kirjeldatud analüüsid on ses mõttes jäänud peatuma poole teele. Huvitav, et sellegipärast parane- mine juba aset on leidnud. A. Ivask'i ana- lüüsinäidet ei saa üldse pidada psühhoana- lüütiliseks analüüsiks.

Sellepärast on psühhoanalüüs praegu hüpnootist täiesti loobunud.

Üldjoontes on praegu analüüsi käik järgmine. Kõigepealt lastakse patsien- dil vabalt rääkida, mis talle iganes meenub. Ta peab ilma arvustuseta aval- dama kõik, tundugu see talle heana või halvana, kohasena või ebakohasena. Kui patsient kõik südame pealt ära on rääkinud ja arvab, et ta midagi enam ei mäleta, püüab arst talle sugereerida, et ta mäletab siiski rohkem, tuletagu vaid meelde. Harilikult meenub sel puhul patsiendile veel niimõndagi. Arst jälgib patsiendi juttu kogu aeg tähele- panelikult ja püüab sellest leida niidid, mis viiksid teda väljatõrjutule ligemale. Ta on veendunud, et mis patsient ka ei räägiks, ta alateadvus heliseb selles ikka kuidagi moodi kaasa. Kõrvuti vaba kõnelusega, osalt selle kiirendami- seks ja täienduseks, tarvitatakse assot- siatsiooni-meetodit. Arst märgib pat- siendi väljendused, mis tunduvad talle kuidagi viisi olulistena, üles, kordab neid ükskhaaval patsiendile ja laseb tal jutustada, mis tal ühe või teise puhul meelde tuleb. Ei taha patsient mõnd mõtet avaldada, siis järgneb sellest, et see mõte peab väljatõrjutuga eriti ligi- dases seoses olema. Iseäranis rohket tarvitamist on assotsiatsiooni-meetod leidnud C. G. Jung'i koolkonnas. Säära- sed kõnelused ja assotsiatsiooni-katsed võivad kesta kümneid ja sadu tunde, enne kui analüüsija hakkab saama jä- lile, kuhu „koer on maetud“. Ent ta võib ka rängasti eksida.

Kõneluste-meetodiga paralleelselt tar- vitatakse unenägude, kunstilise loo- mingu ja eksitoimingute seletamist. S. Freud ise nimetab unenägude seleta- mist psühhoanalüüsi *Via Regia*'ks, kuningateeks.¹ Ja tõepoolest, see on parimini põhjendatud ja enim tunnus- tust pälvinud osi psühhoanalüüsis. S. Freud lähtub tähelepanekuist, et unes teadvuse kontroll on nõrgem, mispärast unelmais alateadvusse tõrjutud soovid vabamalt väljenduvad kui muidu. Laste unelmais näit. lähevad kõik nende eelmisel päeval rahuldumata jäänud soovid täide. Täiskasvanu unelmad

¹ S. Freud. Die Traumdeutung, 1. tr. 1900.

pole teadvuse kontrollist siiski mitte päris vabad, sellepärast saavad väljatõrjutud soovid neis ikkagi ainult varjatult, sümboolsel kujul avalduda. Mida nõrgem on teadvuse kontroll, seda läbi- paistvamaid sümboleid tarvitab alateadvus. Kuna unelmais otsivad ja leiavad väljendust väljatõrjutud soovid, suhtub teadvus unelmaisse samuti kui neisse soovidesse, s. t. tõrjub nad välja; sellepärast unustab inimene oma unelmad nii ruttu. Unelmate seletamise tehnika sarnaneb osalt kõnelustegi puhul tarvitatava tehnikaga: võetakse unelma olulisimaina tunduvad elemendid ja lastakse patsiendil jutustada, mis tal ühe või teise puhul meenub. Unelmate sümbolid on osalt konstantsed, osalt muutlikud. Samasuguseid sümboleid tarvitavad ka müüdid ja muinasjutud. Ka igapäevise isiklik fantaasia loomine, nagu ilmsiunelmad, luuletised, joonistised jms., pole neist vaba (siit on saanud alguse psühhoanalüütilise meetodi rakendamine kirjandusteaduses, usupühholoogias jm.).

Eksitoimingu, nagu asjade, nimede, tähtpäevade unustamine, mida me varem teadsime ja teadma peaksime, kõne-, kirjutamis- ja lugemiseksitused, esemete kaotamine ja kogemata purustamine jms., mida harilikult peetakse juhuliseks, avaldub samuti nagu unelmaiski inimese alateadlik tahe: ta unustab, kaotab, purustab selle, mis talle on vastumeelne, millega on seotud mõni piinlik elamus või mälestis. Sellepärast võivad säärased eksitoimingud analüüsijale olla väga kasulikeks näpunäiteiks.¹

Psühhoanalüütikud tarvitavad analüüsi mitte ainult ravimeetodina, vaid see on neile ühtlasi ka uurimismeetodiks; selle kaudu arvavad nad jõudvat selgusele inimese hingeelu ehituses üldse. Näit. unelmate-analüüsi kohta ütleb S. Freud, et just selle abil ta olevat avastanud, kui suurt osa etendavad inimese hingeelus varase lapsepõlve tungid ja soovid. Unelmais jätkavat laps oma olulit inimeses. Unelmad näitavad ka, millist keerukat rada läheb

tee lapse juurest nn. normaalse inimese juurde.

Kui väljatõrjutud kompleksid eespoolloendatud meetodite abil uuesti teadvuse valgusse on tõstetud, siis võib konflikti, millest isik ise varem püüdis üle saada väljatõrje teel, arsti abiga paremini lahendada. Neid lahendusviise on 3. Esimesel juhul veendakse haiget, et ta teatud soovi või tungi ilmaaegu tõrjus alateadvusse, vaid parem oleks, kui ta selle omaks võtaks, aksepteeriks. On aga väljatõrjutud soov säärane, et seda võimatu aksepteerida, siis juhitakse patsient selle ületamisele mõistusega, s. o. arvustades hukkamõistmisele. Tarvitades varemtoodud näidet rahurikkujast koosolekul, tähendaks see seda, et meie annaksime rahulolematule võimaluse oma rahulolematust väljendada asjalikes vastuväiteis ja lükkaksime need siis loogiliselt ümber. Kolmas võimalus on, et patsient annab väljatõrjutud soovile uue sihi, nii et see üli-minale enam vastu ei käi, s.o. sublimeerib hüljatud tungi. Haige kannab oma vabaks-analüüsitud seksuaalse energia (*libido*) esmalt arsti isikule üle, n.ö. armub arstisse ja saab sellega elujõudu ja julgust juurde. Pärast on arsti ülesandeks temale juhitud *libido* järk-järgult üle juhtida patsiendi võimalustele vastavatele aladele ja isikuile, patsient n.ö. kasuliku liikmena elu voolu rakendada. Ka väljatõrjutud vihaelamused laseb analüüsija endale välja valada, teades, et nad sellega maha käivad ja patsient nende koormast vabaneb.

Isiksuse ehitus ja dünaamika psühhoanalüüsi järgi.

Juhituna tahtest kujundada psühhoanalüütiline teooria terviklikuks, ümarguseks süsteemiks, pole S. Freud viimaseis teoseis piirdunud enam analüüsi teel saadud vähegi kogemuspärase tunnetistega, vaid asunud neid spekulatiivselt põhjendama ja süsteemi viima. Minu arvates on see vägagi hoiatavaks näiteks, milline kõikuvapinnaline soo meid ähvardab, kui laskume selgete, hästipõhjendatud mõistete meetodikindla edasiarendamise asemel huupi filosoferima.

¹ S. Freud. Zur Psychopathologie des Alltagslebens. 1. tr. 1904.

Teoseis „*Massenpsychologie und Ich-analyse*“ (1921) ja „*Das Ich und das Es*“ (1923) püüab S. Freud põhjendada isiksuse jaotust kolmeks kihiks: *minaks* (Ich), *üli-minaks* (Über-Ich) ja *temaks* ehk alateadlikuks minaks (Es). *Mina* on tungide kandja, öieti nende võitlusväli. Vanemad, kasvatajad, seltskond, kõlblus, ühe sõnaga tegurid, mis seda *mina* püüavad kujundada oma näo järgi, on *üli-mina*. Alateadvus, kuhu *üli-mina* vastuolus olevad tungid ja soovid välja tõrjutakse, too ebamäärane ja apersonaalne „kolikamber“ on selle terminoloogia järgi „*tema*“, otsekui mingi võõrkeha isiksuses.

Esimesil eluaastail on laps puhtalt tungide-olend, *mina*. Laps ja kasvatajad (vanemad), *mina* ja *üli-mina* seisavad üksteisega vastamisi, võitlevad üksteisega. Laps tahaks võimalikult kaua ja põhjalikult nautida lõbu, mis tungide ohjeldamatu rahuldamine talle pakub, kasvatajad tahaksid teda aga võimalikult ruttu teha „mõistlikuks“, „paiks“, s.o. igas suhtes enda üle valitsevaks, *üli-mina* taoliseks. Olles tugevamad, nad viivad oma tahte hea või kurjaga läbi, murravad lapse vastupanu ja saavutavad, et laps võtab omaks nende käitumisviisi ja nende töökspidamised. Laps teeb seda osalt hirmust vanemate, eriti isa ees, osalt lootuses vastutasuks saada vanemate armastuse, soosingu osaliseks. Esimesel juhul, kui mõõduandev on ainult hirm, toimub see omaksvõtmine aeglasemalt ja poolikumalt. Teisel arengustmel, nn. latentperioodil, on laps oma esialgsed tungid juba enamvähem maha surunud ja *üli-mina* nõuded omaks võtnud. Viimased elavad temas edasi sisetunde, süüme näol. See „sisemine hääl“ pole muud, kui vanemate hääle jätk, mis nüüd tuleb meie seest ja kõneleb igavesti, iseendasse ülevõetud isa-ema keelud ja käsud kiidavad ja tõrelevad *minaga*, just nagu varemini vanemad. Mida valjumad olid vanemad, seda nõudlikum on nüüd ka süüme. Mida enam süümet usaldatakse, tema kaasabi tarvitatakse, seda tugevamaks ta muutub ja seda enam on ta võim kindlustatud hiljem, kui laps jõuab välja *üli-mina* konventsioonaalsete kehastuste

— vanemate ja kasvatajate meelevaldalt. Lõpliku võidu saavutab *üli-mina* alles pärast puberteeti, kui ta *mina* uue mässukatse (küpsmisea tormid) maha surub.¹

Ühes teises spekulatiivset laadi teoses (*Jenseits des Lustprinzips*, 1920) püüab S. Freud selgitada isiksuse dünaamilisi põhijõude. Ta eritleb neid 2 rühma: surmatungid ja sugutungid.² Kõigi tungide ühiseks omaduseks on püüd eelmisi, juba ületatud seisukordi uuesti läbi elada, korrata, (loode näit. kordab kõik eelkäänud orgaanilise elu arenguastmed, linnud tulevad ikka jälle vanadesse kohtadesse tagasi ja ehitavad pesa alati üht ja sama moodi, inimesed toimivad harjumuse mõjul väga šablooniliselt jne.). Orgaanilise elu lähtekohaks on anorgaaniline, surnud aine maailm; kõige kordumise seaduse järgi igatseb ta sinna jälle tagasi. Sellepärast on surmatungid S. Freud'i arvates inimeselu kõige ürgelisem tegur. Orgaanilise elu algusega mingisuguste meile tundmatute jõudude mõjul tekkis pinevus, mis otsib lahendust selle elu surmas, tagasimõundumises anorgaaniliseks aineks. Seni kui vahemaa sünni ja surma vahel oli alles väike, polnud see pinevus kuigi suur. Mida pikemaks ja keerukamaks elu ringkäik (väliste tegurite mõjul) muutus, seda enam kasvas pinevus elu ja surma vahel. Ometi ei lakka ükski organism oma lähtekohta — anorgaanilisse loodusse tagasi püüdlema; et sinna jõuda, peab enne läbi tegema keeruka ringkäigu. Nii siis pole elu sihiks mingid „vastsed rannad“, igisaavutamatud kaugused, nagu neist uneleb faustiline inimhing — see räägiks vastu tungide konservatiivsele, tagasikiskuvale ilmele —, vaid ürgeline lähtekoht — surm! Elutu oli varem kui elav ja sellepärast püüab kõik elav

¹ Et lapse sissekasvamist täiskasvanute maailma on võimalik seletada ka teisiti, näitab struktuurpsühholoogia katse sel alal, mida olen kirjeldanud oma teoses „Lapsepõlv ja iseloom“.

² S. Freud tarvitab neid nimetusi kord ainsuses kord mitmuses, lk. 49 jj. Mainitud teosest selgub, et ta mõtleb kummagi all tungide rühmi, mis koosnevad paljudest erinevatest osatungidest.

tagasi elutusse.¹ Pole mingeid endasäilitustunge. On olemas vaid mõned osatungid, mille ülesandeks on tagada organismile tema sisseharjunud tee surmale, et ta enneaegu, loomuvastaselt ei häviks. Nende osatungide mõjul võitlebki organism kõigi mõjude vastu, mis tahavad teda välja lüüa loomulikust ringkäigust, et surra loomulikku surma sisseharjunud ringkäigu lõpul.

Ainult surmatungide valitsedes jääks meile mõistatuseks, kuidas mingi välise tõuke mõjul tekkinud elu üldse on saanud jääda püsima ja pealegi püüab edasi kanduda ja areneda. Sellepärast oletab S. Freud, et igas organismis peale surmatungide on olemas veel teine tungide rühm — elu- ehk sugutungid. Need püüavad elu säilitada, pikendada ja edasi kanda. Kuna elu- ja surmatungid käivad üksteisele vastu, tekib nende vahel võitlus. Üks tungide rühm tõttab edasi, et rutemini lõppsihile — surma jõuda, teine tormab esimesele teatud kohal vastu, et elu algusest peale uuesti alata, kõiki olnud lõbusid (eriti varase lapsepõlve ohjeldamatut seksuaalõbu) uuesti nautida. Kuna tee tagasi, juba läbielatud naudingute taaskordumisele, on surmatungide ja üli-mina poolt suletud, tõrjutakse üks osa sugutungidest välja alateadvusse, kuna teine osa kasustab vabaks jäänud teed — edasi. Pinevusest taoteldava ja võimaliku lõbu vahel tekib inimlik areng ja kultuur. Mida väiksemad sugutungide rahuldumisevõimalused olevikus, seda enam tungivad nad vabaks jäänud suunas edasi, loovad tulevikku. Selles mõttes on sugutung S. Freud'i arvates ainuke edasikihutatav jõud, inimliku arengu mootor. „Nii raske kui sellest illusioonist loobumine ongi“, ütleb ta, „peab ometi nentima, et nagu taime- ja loomariigis, nii pole ka inimese elus mingit erilist täienemise või kõrgemalepüüdumise, enda väljaarendamise tungi, kõik see, mis meile sellisena paistab, on vaid üks sugutungu avaldumisviise“ (ibid. lk. 58).

Osatunge, mis näiliselt seisavad organismi endasäilituse teenistuses, nimetas

¹ Jenseits des Lustprinzips, 1923. a. väljaanne, lk. 52.

S. Freud varemini „minatungideks“ (*Ichtriebe*). Hiljem selgus talle, et need pole muud, kui üks sugutungide avaldumisvorme, nn. nartsistlik sugutung. Psühhoanalüütikute arvates on sugutungide mõiste palju laiem kui paljas sigitamistung. Selle osa kõrval, mis on suunatud teistele isikutele (või esemeile) ja mis otseselt või kaudselt seisab soo edasiandmise, sigituse teenistuses, sisaldab ta veel teise osa, mille kiindumusesemeks on isik ise (endassearmunud kreeka nooruri Nartsissose järgi, kelle jumalad karistuseks tema edevuse eest muutsid lilleks, on sellist nähtust hakatud nimetama nartsismiks). Kuna iga armastatu surm meile on valus taluda, astub organismi endasse kiindunud nartsistlik libido oma armastatu kaitseks võitlusesse surmatungiga, aga et viimane on ürgelisem, tugevam, jääb ta selles võitluses alla. Samuti ründab ta „kadedusest“ heteroseksuaalset, teistesse isikutesse kiindunud sugutungi ja kui tal õnnestub sellest võitu saada, muutub isik endasse sulgunud egoistiks, kes võimetu sügavamalt armastusvahekorda teise isikuga läbi elama.

Kokku võttes näeme, et S. Freud'i järgi kogu inimeselu on surma- ja elu- (sugu-) tungide vaheline võitlus, kusjuures viimase raamides nartsistlik sugutung omakorda peab võitlust heteroseksuaalsega. Võit on surmatungide päralt, sest „kogu elu sihiks on surm!“ — „Nii peab lõppema iga õpetus, mis on keeldunud igast toest ning orienteerumisest üleisikuliste väärtuste maailmas ning mis eitab igasugust usku selliste väärtuste riigisse“, ütleb üks psühhoanalüüsi arvustajaid (J. Krug).

Sugutungu areng.

Sugutungu areng on psühhoanalüütilises teoorias omaette peatükiks. Kuna S. Freud viis oma teooria selles osas juba varakult lõpule¹, on see kujunenud üheks kõige paremini tuntumaks ja

¹ Peamiselt teoses „Drei Abhandlungen zur Sexualtheorie“ 1. tr. 1905. Lühidalt on seda küsimust käsitletud allakirjutanu artiklis „Noorsoo suguline küpsimine“, „Kasvatus“ 1931. ja dr. A. Kirschenbergi art. „Tervis“ 1933.

populaarsemaks osaks psühhoanalüütilisest õpetusest.

Neuroosi põhjustesse süvenedes selgus S. Freudile, et neurootiliste sümptomide esilekutsujaks on mitte millised-tahes väljatõrjutud elamused, traumad, nagu arvas J. Breuer, vaid ainuüksi seksuaalsed kompleksid. „Psühhoanalüütiline uurimine seletab haigusümptoomid üllatava järjekindlusega haigete armuelu abil, näitab meile, et haigusitekitavad soovid oma algupäralt on erootilised tungid ja sunnivad meid oletama, et haigestumist põhjustavate mõjude hulgas tuleb omistada häiringuile erootika alal kõige suurem tähtsus, ja seda mõlemate sugupoolte juures“, kirjutab S. Freud ise.¹ Küsimusele, miks ka teissugused soovid ja hingelised ärritused ei tekita hingelisi konflikte ega põhjusta neurootilisi sümptomeid, vastab ta: „Ma ei tea, mispärast nad seda ei tee, ja mul poleks ka midagi selle vastu, aga kogemus näitab, et nad sellist tähtsust ei evi, et nad, kõige enam, seksuaalse momendi mõju vaid toetavad, mitte kunagi aga ei asenda“ (ibid. lk. 42.). Ei saa salata, et kuigi see väide on tekitanud palju vastuvaidlusi, ta ometi on leidnud kinnitust ka väljaspoolt otsekohest psühhoanalüütikute ringi. Nii kirjutab tuntud psühhiaater prof. R. Krafft-Ebbing (1840—1902) juba siis, kui psühhoanalüüs alles oli tekkimas, teoses „*Psychopathia sexualis*“ (1886): „Individuaalses ja sotsiaalses olelus on suguelu võimsaim tegur, tugevaim impulss jõudude tegevusele. Sugulistes tundmustes juurdub lõppeks kogu eetika, suurelt jaolt vist ka esteetika ja religioon.“ Kuid samuti teame, et psühhoanalüütikute endagi ridadest S. Freud'i panseksualismile on tõusnud tugev vastuseis. Kõnelemata A. Adler'ist ja tema koolist, kes sugutungile omistavad üsna kõrvalise tähtsuse, ütleb ka C. G. Jung: „Seksuaalteooria on teatud piirini täiesti õige, ent ühekülgne. Sellepärast oleks sama vale

seda hüljata, kui üldmaksvana tunnustada.“²

Kuid mitte kõik seksuaalsed soovid ja elamused ei mõjуста väljatõrje osalistena inimese iseloomu kujunemist ja tema haigestumisi, vaid ainult varase lapsepõlve „kõlvatud“, perverssed tungid. Ilma nende väljatõrjumiseta oleksid pärastised hingelised konfliktid, traumad, ilma suuremate raskusteta normaalselt ületatavad.

S. Freud'il kulub palju vaeva, et purustada müüti lapse „süütusest“, s.o. asekuaalsusest. Oletus, et lapsed mingit seksuaalelu ei oma, on tema arvates sama ebausutav, kui väide, et nad ilma suguelunditeta ilmale tuleksid. Sugutung on inimeses sündimisest saadik olemas, ta avaldumisvormid vaid on lapseas teissugused kui küpsel inimesel. Lapselik sugutung taotleb küll seksuaalõbu selle väga mitmesugustel kujudel, kuid on sigitamisfunktsioonidest täiesti rippumatu. Tema lõbude peaallikaks on lapse oma keha, eriti selle tundelikumad osad (nn. erogeensed tsoonid): suu, tagumik, nahk, suguelundid. Säärase autoerootilise või nartsistliku sugutung'i peamised avaldised on lutsimine ja onanism.¹ Pärastpoole esineb ka teistele isikutele (seksuaalobjektidele) suunatud sugutung, kuid esialgu segatult autoerootiliste komponentidega. Siia ajajärku kuuluvad aktiivse ja passiivse paarina esinevad sadism (rõõm teistele valu teha) ja masohism rõõm ise valu kannata), suguelundite vaatlemislõbu ja ekshibitsionism (näitamislõbu). Kolmandal astmel esineb juba kindlakujulise objektiivlik. Seksuaalobjektiks valitakse isikud, kes etendavad määravat osa lapse elus: isa, ema, teenija, või mõni teine lapsele iseäranis ligidane isik. Esmalt ei tee laps sugupoolte vahel vahet, evides niimoodi homoseksuaalseid kalduvusi. 4.—5. eluaasta ümber kiindutakse juba enam vastassugupoolde. Siit peale tõrjub kiindumus valitud objektisse autoerotismi kõrvale; ainult harukordadel säilitab viimane oma

¹ Über Psychoanalyse. 7. trükk, 1924, lk. 42. Kahjuks ei tee S. Freud küllalt järjekindlalt vahet erootika ja seksuaalsuse vahel.

² Das Unbewusste im normalen und kranken Seelenleben, 1926, lk. 45.

¹ Vt. ligemalt: A. Elango. Noorsoo suguline küpsmine. „Kasvatus“ 1931, lk. 305 jj.

positsiooni, kujunedes takistuseks objektiivlikul. Ühtlasi lokaliseeruvad sellest ajast peale sugutungil avaldised suguelunditesse (genitaaltsoonil) ja kui endistel osatungidel (mille lõbuesemeks oli suu, tagumik, nahk vms.) korda läheb endisel kujul edasi oleleda, siis kujunevad neist täiskasvanute juures siin-seal esinevad seksuaalsed loomuvastasused, perversioonid, samuti kui ületamata jäänud lapselik homoseksualism võib väärkalduvusena kanduda täis-ikka. Tavaliselt tõrjub aga *üli-mina* säärased loomuvastased tendentsid alateadvusse ja paneb häbi, kõlbluse, vastikusetunde vahtideks, et nad sealt välja ei pääseks.

Kuid ka normaalselt arenev, s.o. suguelunditesse lokaliseeruv ja objektiivlikule suunduv lapse sugutung satub üli-minaga konflikti. Nagu mainitud, valib ta rahuldumise esemeks enamasti kas isa või ema; pojad eelistavad harilikult ema, tütreid isa. Kiindumus valitud isikusse on S. Freud'i arvates nii suur, et teist vanemat armukadedusest isegi tappa tahetakse, et ise tema asemele astuda. Kuna säärane soov on vastuolus maksva kõlblusega, tõrjub *üli-mina* selle alateadvusse.¹ Lisaks sellele tekib lastes koguni hirm, et neid karistuseks säärase kõlvatu soovi eest kastrereeritakse (kastratsioonikompleks). Nii surutakse lapse sugutung täiesti alateadvusse; järgneval latentsperioodil pole sellest peaaegu midagi märgata (?). Ühes sellega läheb kaduma lapse fantaasiarikkus ja loomistus. Võitlus lapselikkude tungide ja täiskasvanute kõlbluse vahel jätab inimese hingeellu väga sügavad jäljed. See on olulisemaid tegureid tema iseloomu kujunemisel. Iga inimene kaldub vormi, milles ta varases lapseas armastust ja viha, allumist ja vastuhakkamist, kiindumust ja põlgust esmakordselt üle elas, hiljem, küpse elu vahekordades ikka jälle sunnipäraselt ja alateadlikult kordama. Sellepärast on vanemate vastutus selles ajajärgus iseäranis suur. On nad liiga valjud ja

suruvad lapse tungid karmilt maha, siis võib inimene eluks ajaks jääda araks, jõuetuks, nõrga tungideeluga isikuks; ei asetata neile aga üldse mingeid piire, nagu sageli isata laste juures, on karta hooldumatust ja oma tungide ohjeldamatut väljaelamist.²

Psühhoanalüüsi kriitika.

Eespooltoodu oli pühendatud psühhoanalüüsi põhiväidete erapooletule esitamisele. Nüüd lubatagu ka mõned arvustavad märkused.

Psühhoanalüüsi teadusliku kehtivuse suhtes on raske võtta seisukohta. Ta väited on enamikus liiga aprioorsed selleks, et neid empiirilisel kas tõestada või ekslikeks tunnistada. Nende omaksvõtmine on ja jääb enam maailmavaate küsimuseks: kes tahab, see usub. Tõestada, nagu empiirilise psühholoogia väiteid, neid igatahes ei saa.

Psühhoanalüüs kahjuks ei jätka psühholoogilist uurimistööd seal, kus see oli sajandite vahetusel, mil S. Freud oma teooria kallal kõige intensiivsemalt juurdles, vaid murrab sootu uue vooluna kõrvalt sisse, uute mõistete ja meetoditega, laenates viimased esmajoones arstiteaduselt. Sellepärast on tema assimileerimisel senise kogemusliku psühholoogia tunnetustega suuri raskusi. Kõige enam hingesugulust on tal J. Fr. Herbarti intellektualistliku kujutlustepsühholoogiaga ja A. Schopenhauer'i sünge tahteteooriaga, ent neid on tänapäeva psühholoogias üldiselt peetud juba ületatuiks.

Väga suureks raskuseks on mõistete ebamäärasus, millega opereerib psühhoanalüüs. Kui sageli on ta põhimõistest, nagu alateadvus, sugutung, libido jt. vahetanud sisu ja kui ebamäärased on nad veel praegugi! Mida mõista näit. alateadvuse all? Inimeshing pole ometi mingi elumaja pööningupealsete ja keldrikordadega ning uksehoidjaga, kes ühe sissetungiva mõtte saadab pöönigule (sublimeerib), teise keldrikorralt (alateadvusse), kolmanda — eluruumi. Milline on alateadvuse sisude vahekord teadvusega: on nad veel mitte või

¹ Kreeka muistendliku kuninga Ödipuse järgi, kes teadmatuses tappis oma isa Laiose ja nais ema Jokaste, nimetatakse seda väljatõrjutud konflikti ödipuskompleksiks.

² Ligemalt vt. A. Elango. Lapsepõlv ja iseloom, lk. 19 jj.

mitte enam teadvuses olevad? Kuidas on võimalik, et see, mis juba korra on teadvuses olnud, sealt ajutiselt jäljetult kaob? Samuti jääb meile ebamääraseks, kes on lõppeks too *üli-mina*, kellele psühhoanalüüs omistab uksehoidja kohustused. Vanemad? Aga kui laps kasvab ilma vanemateta, lastekodus? Ja kuidas on lugu poisi ödipuskompleksiga, kui ta kasvab üles lastekodus, kus on ainult kas nais- või meespersonaal?

Edasi tekitab meis kahtlusi psühhoanalüüsi meetod. Teatavasti psühhoanalüüs saavutab oma tunnetused kõneluste, unelmate, eksitoimingute, fantaasialoomingu jms. analüüsi teel. Selle analüüsi käik on aga kogu aeg juba ette juhitud oletusest, et analüüsitavas materjalis peavad leiduma alateadvusse tõrjutud lapseliku sugutungi avaldised. Lähtutakse sellest, mida otsitakse. Seejuures on psühhoanalüütiline sümbolite tõlgitsus küllalt omavoliline ja vaba selleks, et selle abil leida kõik, mida vaid leida tahetakse. Mingeid tagantjärele tõestamise või kontrolli võimalusi ta ei jäta. Sellepärast pole midagi imestuda, kui nii tõsine õpetlane, nagu W. Stern (sünd. 1871) omal ajal (1913) psühhoanalüüsi valjult arvustas. Tema arvates on see mingi „maagilis-müstiline märkide seletamise süsteem, mängimine sümbolitega ja „sümptomidehaistmine“ (Symptomenriecherei), mis seisab madalamal kui vana frenomantika ja hiromantika seletuskatsed, kuid on kahjulikum kui need, tänu teaduslikule nimbusele, mida psühhoanalüüs oskab oma ümber levitada.“

Arusaadav, et tunnetised, mis on saavutatud nii vähe täpse ja nii ebakontrollitava meetodi abil, ei saa omada üldveenvat jõudu. Nad on ja jäävad oletusteks (mõnikord väga geniaalsetekski), mille kehtivuses vähemalt sama suure õigusega võib kahelda kui sellesse uskuda. Millise hämara fantaasia rägastikku psühhoanalüütilised uurimismeetodid võivad meid eksitada, seda näitab vist küll kõige paremini S. Freud'i tungideõpetus, eriti nn. surmatungi teooria. Katsed selle olemasolu bioloogia abil tõestada on kõike

muud, kui veenvad. Mis puutub sugutungi osasse inimese elus, siis on see sellest, mis me sugutungi all mõtleme. Kui seda tõlgitseda nii laiana, kui teeb S. Freud, võib olla langeb siis etteheide tema tähtsuse ülehindamises ära. Siis tekib aga uus küsimus: mis õigusega nimetame me nii erinevate ja mitmekesiste jõudude kogu *sugutungi*ks. Kas ei tuleks sellele siis juba leida mingi uus nimi, kui seda jõudude kogu üldse on võimalik pidada mingiks ühiseks tervikuks? (Nii teeb näit. C. G. Jung, nimetades kogu seda jõudude rühma *libido'ks*, kusjuures sugutung on vaid üks osa sellest). Samuti on lugu paljuvaieldud lapse suguelu küsimusega. Personalistlik psühholoogia ja struktuurpsühholoogia teatavasti ei pea väikelapse hingeelu üldse veel seevõrra diferentseerunuks, et ta vahet teeks seksuaalse või muulaadilise lõbu vahel. Temale on veel kõik kõiges. Rõõmu, mis ta tunneb kas või enda keha kompamisest, esemete siia-sinna pildumisest, vanemate kallistustest jms., on palju õigem pidada kas üldiseks funktsioonirõõmuks või diferentseerumata elundrõõmuks.¹ Igatähes ei anna väikelapse käitumise täpne ja meetodiline vaatlus psühhoanalüüsi oletustele lapse perverseist seksuaalseist kalduvusist mitte sel määral tõestusi, et me võiksime seda küsimust jaatavalt otsustatuks pidada. Ödipuskompleksi kohta kirjutab prof. K. Bühler, üks väikelapse hingeelu parmaid tundjaid, et kõik on sellest, kui sügavaks ja teravaks me lapse konfliktliki vanematega peame. Kui on küllalt lapse õrnuste ja kiindumuste eba-võrdsest jagunemisest vanemate vahel, nõnda et poeg ema, ja tütar isa eelistab, siis võib seda teesi pidada sama heaks kui tõestatukuks, ehkki selle kohta pole just statistilisi andmeid. Kui ödipuskompleksi all mõelda aga poja tõelist surmasoovi isa suhtes ja tahet astuda emaga seksuaalset laadi kandvasse ühendusse, siis on lugu teine. Selle kohta pole praegu küllaldasi tähelepanekuid laste juures ja nii haigete kui tervete täiskasvanute analüüs ei

¹ A. Elango. Lapsepõlv ja iseloom, lk. 29, 43 jj.

suuda seda puudust iialgi korvata.¹ Sama on maksev lapse suguelu kohta ka teistes osades. Praegune lapsepsühholoogia on küllalt ettevaatlik selleks, et psühhoanalüütikute väiteid selles osas mitte täiesti absurdseiks pidada (nagu seda tegid väga paljud veel paarkümmend aastat tagasi), ent nende aktsepteerimiseks puuduvad tal piisavad tõendused. Pole õige otsustada psühhoanalüüsi teeside õiguse või ekslikkuse üle psühhoanalüütilise ravi õnnestumise järgi. Vaimuhaigete, eriti hüsteerikute juures võib iga uus ravimenetlus, mis haige kujutluste käigu harjunud haiglastest roobastest välja juhib, tuua paranemist. Siin võib juhtuda, nagu Kolumbusel, kes täiesti juhuliselt avastas Ameerika, olles otsimas teed Indiasse, ilma et too juhuline Ameerika avastamine oleks lahendanud maakera ümmaruse probleemi. Keegi ei saa öelda, et psühhoanalüütiline ravivi 100% ulatuses õnnestuks, samuti mitte seda, et enne psühhoanalüütilise meetodi tarvituselevõtmist hüsteeriat üldse poleks suudetud ravida.

S. Freud'i arvates on inimlik nartsism, endaarmastus selleks jõuks, mis meid sunnib tema väidetega opositsiooni asuma. Too endaarmastus olevat teaduslikult uurimisel saanud kolm tugevat hoopi: esimese Kopernikus'elt, kes röövis maakeralt tema keskse asendi universumis, teise — Darwin'ilt, kes purustas ilusa müüdi inimese põlvnemisest Jumalast, ja kolmanda — S. Freud'ilt, kes võttis inimeselt valitsemisvõimu ta hinge üle. Olgu kahe esimese „hoobiga“ kuidas on, aga ma arvan, et inimlik endaarmastus osutub küllalt tugevaks, et viimast hoopi tagasi tõrjuda ja inimeshinge mitte loovutada tumedatele tungidele mängukanniks. Üldse on pilt, mille psühhoanalüüs meile inimese hingeelust pakub, palju lihtsem ja jämetoimelisem, kui me seda igapäevases elust tunneme. Jääb mulje, nagu oleksid psühhoanalüütikud oma tunnetised ammutanud koopaelanikke, mitte tänapäeva kultuurinimesi jälgides.

Ehkki psühhoanalüüsi põhiväiteid nende praegusel arenguastmel ei saa pi-

dada tõestatuiks, ei eita ma ometi võimalust, et nii mõnigi neist pärast põhjalikumat uurimist ka teiste meetodite abil üldiselt tõestamist leida võib. Juba praegu võime pidada S. Freud'i ja psühhoanalüütilise liikumise teeneks seda, et moodne psühholoogia enam on hakanud tegelema elu määravate põhijõududega, iseäranis nende avaldustega varases lapsepõlves, et seksuaalsus on vabastatud sellest tumedast kattest, mille alla hea toon ta seni surus, et on juhitud tähelepanu tähtsusele, mida omavad hingelised konfliktid ja sotsiaalsed vahekorrad varases lapsepõlves jne.

Psühhoanalüüs ja kasvatus.

Nagu kõik uued voolud ja liikumised ükskõik mis alal püüavad kõigepealt kooli ja kasvatust oma teenistusse saada, nii ka psühhoanalüüs. S. Freud ise pole sel alal küll silmapaistvamalt aktiivsus avaldanud, ent seda enam mõned tema õpilased, nagu Zürichi pastor O. Pfister (esines mõne aasta eest ka Eestis), P. Bovet, dr. S. Bernfeld, dr. H. Hug-Hellmuth jt. 1926. a. saadik ilmub selleks koguni eriline ajakiri „*Zeitschrift für psychoanalytische Pädagogik*“ dr. H. Meng'i ja omaaegse Riia ülik. prof. E. Schneider'i toimetusel.

Psühhoanalüüsi tähtsamateks rakendusalaadeks pedagoogikas on kasvandiku ja kasvataja psühholoogia. Ta püüab meile näidata lapse kujunemist, iseäranis aga tema väärkujunemist (m.s. ka raskestikasvatatavust) üsna teises valguses, kui senine pedagoogiline psühholoogia. Samuti juhib ta tähelepanu sellele, kui suurt osa õpilase ja õpetaja vahekorra kujunemisel etendavad õpetaja enda alateadlikud kompleksid. On neid, kes nõuavad, et iga õpetaja peaks analüüsist läbi käima, et neist kompleksidest vabaneda, ja peab ütleva, nii mõnelegi õpetajale, kes muidu oma kasvandikkudega kuidagi läbi ei saa, tuleks see kindlasti kasuks.

Üldiselt võib teha vahet psühhoanalüüsi otsese ja kaudse rakendamise vahel pedagoogikas. Otsene rakendus seisab peamiselt analüüsis. Sel teel loodetakse arstida terveks hulk defektseid lapsi, kes muidu oleksid kasvata-

¹ Kriese der Psychologie, 1927, lk. 176 jj.

jale suureks koormaks. Psühhoanalüüs ei saa küll päästa kedagi, kes kannatab orgaaniliste rikete või päritud puuduste all, kuid väga suur protsent defektseid ja nn. raskestikasvatatavaid lapsi on psühhoanalüütikute arvates vaid alateadvusest tuleva sunni ohvid, kes „hoolimata kõigist välistest ja seesmistest pingutustest, eeskujudest ja kõlblast selgitustööst, askeetlikest harjutustist ja lubadusist, karistusest ja tasust alluvad paratamatult kurjale ja rikuvad endi elu ära“.¹ O. Pfister'i arvates oleleb terve rida patoloogilisi vale-tajaid, vargaid, inimpõlgajaid, loomapiinajaid, trotslikke põikpäid, kibestunud anarhiste jms., keda raske päästa tavalise kasvatustööga, kuid kelle juures, nagu katsed näitavad, on võimalik saavutada häid resultate psühhoanalüüsi abil. Näiliselt laisku, väsinud ja huvideta õpilasi, kes tõeliselt vaid kannatavad tõkestatud tungide all, võivad analüüsi teel muuta tublideks, töörõõmsaiks ja usinaiks. Karistustega ja ähvardustega ei pääse neile üldse ligi. Samuti on lugu nendega, kes kannatavad mitmesuguste näiliste kehaliste defektide all, nagu kogelemine, kirjutuskrambid, pea- ja kõhuvalu jne. Need võivad olla tingitud mõnikord tõelisest orgaanilisest puudusist, on aga mõnikord neurootilist algupära; viimasel juhul on nad analüüsi teel kõrvaldatavad. Vaimsetest defektidest esinevad sageli mitmesugused hirmu- ja sunninähtused (ehmumine väljahõike korral, ärritus eksamil jne.), haiglane endassepõrdumine ja muust maailmast võõrdumine, otsustusvõimetus jm. (O. Pfister, *ibid.* lk. 455 jj.). Sääraste õpilaste arv tavalises kooliklassis on küllalt suur, kõnelemata abikoolidest. On vaieldamatult selge, et kasvatajale oleks suureks kergenduseks, kui psühhoanalüüsil korda läheks kas või väikestki murdosa neist haiglastest tüüpidest terveks teha.²

Ühenduses sellega kerkib küsimus,

¹ O. Pfister. Die psychoanalytische Methode, 1913, lk. 457.

² Et see teatud piirideni võimalik on, tõendavad m.s. Eestiski ettevõetud õpilasanalüüsid, ehkki neid ei saa pidada lõpuleviiduks. Vt. „Kasvatus“ 1933, lk. 27 jj., 175 jj.

kes peab analüüsi teostama, kas arst või õpetaja. Paljud psühhoanalüütikud (S. Freud, P. Bovet, O. Pfister) arvavad, et õpetajal kergem on seda teha, kuna arstide enamikul puudub selleks ettevalmistus ja neil vähestel, kes seda omavad, käiks üle jõu kogu töö üks ära teha. Pealegi oleksid nad raskesti kättesaadavad ja paljudel vanematel puuduksid ainelised võimalused nende abi tarvitamiseks. Kasvatajal on sageli tegu raskustega, mille pärast keegi ei hakkaks arsti juurde minema, mida ta ise võiks kerge vaevaga kõrvaldada. „Tõepoolest on arst, kes pole saanud erilist ettevalmistust, hoolimata oma diplomist, analüüsi alal võhik ja mittearst võib sellekohase ettevalmistuse korral ning võimalikult mõnele arstile tugedes väga hästi toimetada analüütilist neurooside kõrvaldamist“, arwab S. Freud.¹ Teostagu analüüsi kes tahes (põhimõtteliselt ei saaks seda tõepoolest ka õpetajale keelata), peasi on, et ta omaks sel alal põhjalikke teadmusi ja tarvilikke iseloomuomadusi. Käperdamise ja juhulise siia-sinna katsetamise eest sel alal tuleb kindlasti hoiatada, kuna see võiks analüüsitavale kasu asemel tuua väga suurt kahju. Väga õieti ütleb selle kohta O. Pfister: „Psühhoanalüüs on terav, ent seepärast kurjastitarvitamise korral ohtlik riist. Selle kergel käel tarvitamise eest ei jõua küllalt hoiatada. Kurjastitarvitamine on iga selle rakendamisüritus, ilma et oldaks teadlik selle ohtudes ja võimalikes tagajärgedes. Parem on pedana-lüüsist üldse hoiduda, kui selle kallal käperdada“.² Hea oleks, kui analüüsija ise varem oleks analüüsitud, nagu seda tavalisest nõutakse. Sellest järgneb, et psühhoanalüüsi otsene rakendamine võrdlemisi vähe saab tarvitusele tulla, kuna õpetajaid ja arste, kes ülesseatud nõuetele vastaksid, on vaid üksikuid. Teiste kasvatusvahendite taoliseks teguriks ei saa ta kunagi tõusta, kõnelemata pedagoogika ümberkujundamisest terveni. „Ma ei tahaks igatahes kunagi soovitada Freud'i seksuaalanalüüsi

¹ Autobiograafia kogus „Die Medizin der Gegenwart in Selbstdarstellungen IV. 1925.

² O. Pfister. Was bietet die Psychoanalyse dem Erzieher, lk. 140.

ainukese kasvatusmeetodina tarvitada. Oma ühekülgusega võiks ta palju paha tekitada," manitseb isegi C. G. Jung.¹

Suuremat tähtsust evib psühhoanalüüsi ka u d n e rakendamine pedagoogikas, mis seisab nende uute seisukohade ja tunnetuste arvestamises, mida psühhoanalüüsi pedagoogilisele psühholoogiale pakub. Ta võimaldab heita mõnes suhtes sügavama pilgu kasvandi hingeellu, kui teised meetodid. Ta juhib kasvataja tähelepanu eriti neile lapse hingeelu külgedele, mis seni olid kõige vähem valgustatud. Neist uutest tunnetustest, mis psühhoanalüüsi lapse hingeelu alal pakub, peab kasvataja tegema oma järeldused. Genfi professor Pierre B o v e t võtab need järeldused kokku kaheks käsuks: I. L a s k e lastel end välja elada, ärge sundige neid oma elamusi alateadvusse tõrjuma. Lapse tungidele šablooniliselt vastu astudes riskeeritakse lapse kogu areng brutaalselt jätta seisma ja talle teha rasket ülekohut. II. A r m a s t a g e l a p s i, sest laps peab õpetajat sageli oma vanemate asetäitjaks ja vajab neilt sama südamlikku suhtumist kui vanemateltki.² O. Pfister vaatleb neid järeldusi üksikasjalikumalt. Ta soovib vanemaid hoiduda ülihellusest laste suhtes, ent ometi austada nende omapära ja endamaksmapaneku tungi: ülihellus teeks lapse nõrgaks välisilma karmuste vastu ja võiks esile kutsuda lapse sugulist kiindumust vanemaisse, omapära mahasurumine ja liigne karmus aga viiksid endassesulgumisele ja osa elamuste väljatõrjumisele. Vanemaist eraldumine, iseseisvumine sündigu järkjärgult. Vahekind õdedevendade vahel olgu normaalne-asjalik, ilma vaenuta, ent ka ilma ülespuhutud sentimentaalsuseta. Õpetaja püüdku õpilastele õiged, reaalsed elu- ja tegevusalad kätte näidata, hoides neid uduste „pilvedetaguste“ ideaalide eest, mis pärast paratamatult tooksid pettumusi. Kasvataja peab olema ühtlasi ka hingeekarjane, kellele laps võib pihtida südant koormavad elamused. Karistus

¹ Das Unbewusste im normalen u. kranken Seelenleben, lk. 66.

² P. Bovet. La psychanalyse et l'éducation. Lausanne et Genève, 1920, lk. 25.

tuleb võimalikult asendada armastuse ja arstimisega. Seksuaalpedagoogikas rõhutab O. Pfister suguelu küsimuste selgitamist lastele, laste eemalhoidmist vanemate magamistoast, asjatute hirmutamiste vältimist onanismi puhul jne.¹

Need järeldused tunduvad meile seda usutatavamaina, et ka teiste noorsoopsühholoogiliste meetoditega on jõutud samasugusteni; kaasaegses pedagoogikas pole nad enam mingiks uudiseks ja vähemalt nende pärast võiksid psühhoanalüüsi keerukad konstruktsioonid küll olemata olla.

Kokkuvõte.

Kokku võttes võiksim psühhoanalüüsi (S. Freud'i suuna) ja pedagoogika vahekorra kohta öelda:

I. Psühhoanalüüsi teoreetilised alused on nõrgad. Ainult analüüsi teel saadud tunnetused ei oma üldveenvat jõudu. Seni pole läinud korda teiste meetodite teel psühhoanalüüsi kandvamaid väiteid tõestada ega ka ümber lükata.

II. Psühhoanalüütiline eluõpetus ja maailmavaade on alles liiga ebamäärased ja vähe põhjendatud selleks, et sobida kogu kasvatustöö aluseks ja kasvatuse suuna määrajaks.

III. Tegelikus kasvatustöös evib psühhoanalüüsi tähtsust

a) r a v i m i s m e e t o d i n a, võimaldades sellega põhjalikult tutvunud ja võimalikult ka ise analüüsitud arstil või õpetajal kõrvaldada terve rea õpilaste funktsionaalseid defekte ja raskestikasvatavuse nähtusi;

b) õ p i l a s t e t u n d m i s e m e e t o d i n a, olles õpetajale abiks õpilaste hingeelu ja käitumise mõistmisel, eriti raskestikasvatavuse juhtudel.

IV. Kes psühhoanalüüsiga tahab tutvuda, see tehku seda põhjalikult. Poolik ja pealiskaudne tutvumine tekitab ainult mõistete segadust ja haiglast endalahastamist ning, purustades usu üleisikulistesse väärtustesse, hingelisele tasakaalule hädaohtlikku pessimismi. Eriti tuleb hoiatada kergel käel õpilaste või teiste kaasinimeste analüüsimisele asumise eest.

(Jürgne.)

¹ O. Pfister. Die psychoanalytische Methode, lk. 462 jj.

Kooli töö- ja katseaed.

J. Port.

Töö- ja katseaias ülesanne on õpilaste tutvustamine tegeliku töö kaudu üldiste taimekasvatuse ja -paljundamise küsimustega ühelt ning saagi arendamise ja selle väärtuse tõstmise küsimustega teiselt poolt. Kuna mainitud küsimuste ratsionaalsest lahendamisest oleneb meie maa põllumajanduslik ja aianduslik areng, siis tuleb algkoolil, eriti aga täienduskoolidel ja -klassidel, nende küsimuste praktilise lahendamiseiga paratamatult tegemist teha.

Kooli töö- ja katseaias vanemate klasside õpilastel (4.—6. õppeaasta ja täiendusklassid) tuleb teotseda kolmel alal: 1) puukoolis, 2) katselises juurviljaaias ja 3) põldtaimede katseaias. Olenedes kohalikest tingimustest—kooliaia maa-ala suurusest ja kõlblikkusest, õpilaste arvust ja õppejõudude ettevalmistusest—, võib esile tõsta rohkem üht või teist aiaosa, paremail juhtudel aga arendada kõiki osi võrdselt.

I. Puukool.

Puukooli ülesanne on tutvustada õpilasi praktiliselt taime — esijoones puu- ja pöösastaimede — paljundamise ja kasvatamise viisidega. Algkooli ülesanne pole aga mitte tegelikkude aednikkude ettevalmistamine ega ka tulundusliku puukooli asutamine. Seda tuleb algusest peale kindlasti silmas pidada.

Tegevus õpilastega algkooli puukoolis hargneb järgmises suunas:

A. Puu- ja taime paljundamine seemneist.

See on kõige enam levinud ja loodusepärasem taime paljundamisviis; kuid selle otstarbekohane teostamine pole sugugi lihtne. Siin tuleb alul lahendada õpilastega hulk kõrvalküsimusi, enne kui jõutakse seemnete külvini. Kõigepealt tuleb selgitada õpilastele leht- ja okaspuude ning pöösaste viljade valmistamise käiku ja aega ning tutvuda vaatluste ja õpikäikude kaudu nende nähtustega; õppida tundma valminud vilju ja küpsi seemneid ning toimetada rõõbiti sellega seemnete kor-

jamist. Sellele järgneb seemnete puhastamine ja alalhoidmine. Osa värskelt valminud seemneist külitakse nüüd kohe mulda, teine osa aga hoitakse üle-talve kindlas kohas, nii et hiired ja rotid neid ei hävitaks — a) külmas ruumis, kus seemned talvel läbi külmuvad, ja b) soojas toas. Kevadel külvatakse üle-talve hoitud seemned mulda ja tehakse kindlaks, missugune seemnete alalhoidmise viis ja külvi aeg on kõige soodsam ja millistel tingimustel idanemise kiirus ja idanemise % on kõige suurem.

Seemneist kasvatamiseks puukoolis tuleb valida eeskätt selliseid puid ja pöösaid, mida vajatakse kas ilupuudena (kuusk, aabies; kask, vahtrad, pärnad, tamm, saar, jalakas, kastan; sajakoorne puu, ubapöösas, pöösas-enelas, sarapuu), elusaia materjalina (läätspuu, viirpuu, sirel, kuusk), või siis puude ja pöösaste väärkastamisel alustena (sirel, kibuvits, viirpuu, metsik- ja paradiisi-õunapuud, pirnipuud).

Edasi areneb tegevus puukoolis — peale vastava maa-ala väetamise, läbikaevamise, umbrohust puhastamise ja peenarde valmistamise — seemikute ümberistutamises puhastesse ridadesse, kusjuures leitakse parajad vahed igale taimeliigile vastavalt selle kasvu tugevusele ja suurusele, — taime valamises, peenarde puhastamises, mullapinnase kõlblastamises. Ühtlasi tutvutakse taime kahjuritega ja taime haigustega ning otsitakse abinõusid nende vastu võitlemiseks.

Taimede kasvatamisel seemneist tuleb juhtida õpilaste tähelepanu veel sellele, et pole võimalik selliseid taimi seemneist kasvatada, millel seemned meie oludes ei valmi (punaseõieline kastan — *Aesculus Pavia*, mitmed aabiese liigid), või millel seemneid üldse ei teki (roosa- ja täidisõielised viirpuud — *Crataegus oxyacantha* var. *rosea* fl. pl., *C. monogyna* var. *kermesina* fl. pl.), või millel seemneist ei kasva emataime taolisi taimi (kirjulehised kontpuud — *Cor-*

mus alba var. argentei marginata, püramiid-tamm). Neil juhtudel tuleb taimi paljundada vegetatiivselt või vääristada.

B. Vegetatiivsed taimede paljundamisviisid.

Siin antakse emataime omadused puhtamalt edasi kui paljundamisel seemneist. Vegetatiivsetest paljundusviisidest tulevad kooli puukoolis arvesse järgmised:

1. Paljundamine puitunud pistokstest: a) pistoksad lõigatakse kevadel ja pistetakse kohe mulda (paju, pappel, metsviinapuu); b) pistoksad lõigatakse talvel ja hoitakse alal kas külmas keldris või lumes (sõstrad, vaarikad, kontpuud, jasmiin, põõsas-enelad).

2. Rohtsetest selleaastastest kasvudest — pistikuist: *põõsad* — hortensia, deutsia, pukspuu, liguster, sajakoorne puu, põõsas-enelad; *püsikud* — leeklill, daalia, kukehari, helmikpööris jt.).

3. Muldokstest: karusmari, tuhkpuu.

4. Juure võsundeist: sirel, kibuvits.

5. Võsundeist: — aedmaasikad.

6. Juurikaist: maikelluke (piibe-
leht), võhumõök.

7. Juurestikust: a) selle jagamise abil — pojeng, leeklill, kuldvits, käoking, kukekannus; b) juurelõikudest — idamagun (*Papaver orientale*), mesiohakas (*Echinops Ritro*), ogaputk (*Eryngium amethystinum*).

8. Juuremugulatest: daaliad. Tehniline materjali käsitlemine ei valmista õpilastele erilist raskust; tuleb hoolitseda vaid, et töö viiakse läbi korralikult ja puhtalt. Ka siin tuleb juhtida õpilaste tähelepanu sellele, et eeltoodud viisil ei saa paljundada viljapuid ja mõningaid ilupuid, kuna nende pistoksad kas ei juurdu, või juurdumise korral nende juurestik ei ole talvekindel. Viimaseid taimi tuleb paljundamise otstarbel ühendada (kokku kasvatada!) talvekindlate alustega, s. o. vääristada.

C. Vääristusviisid.

Vääristamise eel on tarvilik selgitada õpilastele, mispärast meie viljapuid ja mõningaid ilupuid ning põõsaid peame vääristama ja miks teised paljundusviisid siin ei kõlba; et meil on siin tege-
mist kultuurvormidega, sortidega (mitte liikidega!), mille omadused täiel määral seemnete kaudu edasi ei andu ja mida vegetatiivselt paljundada ei saa.

Edasi tuleb õpilasi tutvustada väärisoksa ja aluse mõistetega ning nende suguluslike vahekordadega, millistel väärisoks või -pung alusega kokku kasvab ja kunas vääristust on võimalik läbi viia ajaliselt.

Vääristamist toimetatakse kahel lihtsemal viisil: a) väärisoksa ja b) väärispunga kaudu. Väärisoks ühendatakse alusega kevadel kas pookimise teel sämpu ja koore alla või siis jätkamise teel; väärispunga ühendamine alusega — silmitamist — toimetatakse suvel — (juulis — augustis).

Kuna vääristamine nõuab täpsust, puhast lõiget, vastavaid riistu ja võib toimuda ainult õpetaja silma all, siis ei saa seda toimetada hulga õpilastega korraga, vaid väikestes rühmades 3—5-kaupa. Selle tööga saavad hakkama ainult vanema ja täiendusklassi õpilased. Kuid ka need on algajad, ja seepärast vääristus jätab usna tihti üht-teist soovida. Korralikumale tööle võib õpilasi virgutada sellega, kui neile jagada osa nende töoviljast — vääristatud puudest.

Igale vääristatud puule köidetakse külge puust nimelaud,* millele tähendatakse vääristatud taime nimi ja sort, vääristusaeg ning vääristaja nimi; see on tarvilik nii taimede tundmiseks kui ka töö kontrollimiseks.

Vääristatakse: õunapuid, pirnipuid; sireleid, täidisõielisi viirpuid ja roose, s. o. ainult neid viljapuid ja ilupõõsaid, mille järele on alati tarvidus ja millest

* Puust püsietiketid valmistatakse siledaks lõigatud lauakestest, mille üks külg kaetakse kergelt kroonkollase värnitsavärviga, mis hõõrutakse hästi puusse ja millele toorelt (ilma kuivamata) kirjutatakse musta pliiat-siga.

vääristajad ka ise on huvitatud. Kui hiljem õpilased võivad oma vääristatud puud oma aeda istutada, siis köidavad need neid hulga ilusate mälestustega: millised puud omavad nende silmis määratumalt suuremat väärtust kui ostetud puud.

Vääristatud puude ja põõsaste eest hoolitsevad õpilased edasi: loikavad tagasi vääristuskohani aluse, arendavad väärisoksa korralikuks võrapuuks või põõsaks, toimetavad vormi ja võralõikusi jne.

Töö kergemaks läbiviimiseks tuleb alused kasvatada kitsamatel peenardel kahes reas ainult, kuhu külgedelt kerge juurdepääs. Ka peenarde vahed peavad olema nii laiad (60—80 cm), et õpilased vabalt pääseksid töö juures üksteisest mööda, samuti ka õpetaja igale töötajale ligi.

Eri osa puukoolist moodustab korvapuude istandus. Vajavad ju koolid alati töötundidel punumismaterjali, ja seda tuleks vastavas ulatuses pistokstest kasvatada ja uuendada. Punutud korve läheb majapidamises alati tarvis ja hea on, kui tulevased peremehed-perenaised seda tööd tunnevad.

II. Juurvilja katseaed.

Juurvilja katseaeda kuuluvad kõigepealt lavad. Need on tarvilikud mitmesuguste eelkultuuride läbiviimiseks. Lavades kasvatatakse varajast aedvilja aga ka suvelillede taimi pärastiseks väljaistutamiseks kooliaeda. Peale selle on lavad aga veel väga huvitavaks ja tarvilikuks looduslooliseks õppevahandiks. Siin võivad õpilased katseliselt tutvuda soojuse (igas lavas olgu soojamõõtja!) valguse, niiskuse ja muldkonna toimega taimede kasvusse, kuna lavades on võimalik nõuete kohaselt muuta kõiki mainitud taimekasvu mõjustavaid tegureid. Juba soojuse tekkimine sõnniku käärimisel (bakterite tegevus!) on tähtis bioloogiline probleem. Koos kasvutegurite (valgus, soojus, niiskus, toitesoolad) muutmisega meie võime kindlaks teha, kuidas üks või teine taimeleik antud muutusele reageerib ja sel teel avastada igale taimele vastavate kasvutegurite alam-

ülim- ja parim-määrad (*miinimum, maksimum, optimum*). Kuna lavakultuuride aeg langeb täiesti kokku õppe-tegevuse ajaga koolis, siis on võimalik lavakatseid täiesti korralikult ja kiirustamata läbi viia. Lavakatseiks õpilastega on tarvilikud vähemalt 2 eraldatud lava aknaalust.

Tegeliku juurvilja katseaias ülesanne on selgitada õpilastele kaht põhiküsimust: juurvilja saagi hulk ja selle väärtus oleneb 1) maa harimisest, korralikust väetamisest ja külvivahetamisest (külvi järjekorrast) ning 2) tarbekohaste sortide valikust. Tahame intensiivsemalt kui seni juurvilja-aeda kasutada ja sellest suuremat ning paremat saaki saada, siis peame maapinnast paremini harima, otstarbekohaselt väetama ja paremaid ning ajakohasemaid viljasorte kasvatama. Nende küsimuste katselisel lahendamisel tuleb maad eriosades harida (kaevata) mitmesuguses sügavuses ja umbrohtude juurtest põhjalikult puhastada; väetamist tuleb toimetada aga kolme-põllu-süsteemi põhimõtte kohaselt. Esimest osa väetada tugevasti laudasõnnikuga (võimalik paralleelne katse mineraal-täisväetisega) ja sinna istutada või külida rammusat mulda nõudvaid lehttaimi (kapsas, salat, spinat, seller, poru) ja suureviljalisi (tomat, kurk, kõrvits). Võrdluseks nendega istutada sellele maa-alale vähesel määral ka juurvilja ja kaunvilja.

Teiseks osaks jääb eelmisel aastal väetatud maa-ala, millele antakse nüüd ainult kerget järeleväetist eraldi K-, N- ja P-soolade näol. Katseist selgub kunstväetusainete mõju mitmesugustesse juurvilja liikidesse ja sortidesse. Siia külvatakse ja istutatakse juurvilju (porgand, petersell, redis, kaalikas, naeris, kartul, sibul). Võrdluseks paigutatakse sellele lapile veel pisut leht- ja kaunvilja.

Kolmandale osale, mis väetatud 2 a. eest, külvatakse kaunvilja — hernest ja uba; võrdluseks vähesel määral leht- ja juurvilja taimi. Nii-moodi korraldatud katseist selgub: 1) missugused taimed vajavad rammusat mulda ja missugused lepivad keh-

vemaga; 2) missugused kunstväetusained soodustavad ühe või teise taime-liigi kasvu; 3) missugust mõju avaldab taimekasvusse põhjalik maaharimine ja selle umbrohu puhastamine; 4) misugused on parimad ja saagirikkaimad aedvilja sordid.

Kõrvuti sellega tutvuvad õpilased praktiliselt veel taimede külvi (reas- ja segakylv, külviaeg, sügavus), idanemise kiirusega ja istutamisviisidega, taimede valamisega, umbrohtude vastu võitlemise viisidega, aga ka taimehai-gustega, kahjuritega ja nende tõrjeteh-nikaga.

Arusaadav, et ühel aastal katseaias ei suudeta läbi proovida kõiki aedvilja sorte, vaid seda tööd jätkub teiseleis aastast aastasse. Tähtis on aga, et saagid täpselt kogutaks ja mõõdetaks ning üksteisega võrreldaks, samuti — et toimetataks selle aiaosa arvepidamist: mis maksab maaharimine, väetus, seeme jne., millised on muud väljaminekud, kui suur on saak (1 aarilt) — turuhin-dadele arvatud — ning tegelik puhas-kasu. Neid andmeid võib väljendada diagrammina ja võrrelda eelmiste aastate omaga.

Töötades sellises aias 1—2 aasta jooksul, õpilased omandavad algteadmused juurvilja-aiandusest ja katselisest taimekasvatusest. Kõrvuti sellega nad harjuvad tööd tegema kaalutelles ja rakendama seejuures oma teoreetilisi teadmusi loodusloos, maateaduses ja matemaatikas. Õpilastest kujunevad sel teel mõtlejad teo-inimesed.

Lõppeks tuleb katsuda lahendada veel üks tähtis küsimus, nimelt — kellele kuulub saak sellisest töö-, katse- ning õppeaiast?

Kuna meie selles aias kõikide abi-nõudega püüame saagi hulka ja väärtust tõsta, siis ei või meie seda üks-kõikselts käest ära anda või kinkida.

Maal on juurviljaaia saaki kaunis raske otstarbekohaselt realiseerida: siin on igal lapsel ja lapsevanemal ise oma juurviljaaed, mispärast neil pole suurt huvi lisasaagi kohta ei midu ega maksu eest. Mõnel juhul võib siin saagi anda õpilaste ühiskööki, kui kooli juures on internaat. Raskusi võib tekkida

siin sel juhul, kui internaadis asuvad kaugemalt päritolevad õpilased, kes suvel aias kõige vähem või mitte sugugi pole töötanud. Ka võib aiasaagi ära tarvitada mõnel noorsoo organisatsiooni pidul või müüa selle alevi või linna turul. Üheks õigustatud saagi kasustajaks osutub lõpuks veel õpetaja-töö-juhataja, kui ta isiklikult muretseb aiale väetusained, tarvilikud summad ja taimed ning hoolitseb suvekuudel, mil õpilased mitte alati regulaarselt ja igapäev ei saa tulla aeda töösse, aia puhtuse ja korra eest. Viimasel juhul tuleb harjuda mõttega, et õpetaja eest õpilastel pole õigus nõuda tasu ja et selline töö pole „õpetajale orjamine“.

Suuremates linnades on aiasaadusi kerge realiseerida, müües neid turul või andes madalama hinna eest (või koguni hinnata) aias töötanud õpilastele. Mõnel juhul võib aga ka siin saak aia kuuluda töid juhtivale õpetajale.

III. Põldtaimede katseaed.

Eriti maal on selle aiaosa tähtsus suur. Siin õpilased tutvuvad nii põld-kultuurtaimede ja nende kasvutingimustega kui ka põld-umbrohtudega. Üldiselt tuleb põldtaimede katseaed korraldada — samuti kui katseline juurviljaaedki — põhimõtte tõestamiseks, et põldvilja saak oleneb maaharimise põhjalikkusest, otstarbekohasest pinnase väetamisest ja sordi headusest. Eriliselt tuleb aga rõhutada veel võitlust umbrohtudega. Ka katseile kunstväetusainetega tuleb anda siin rohkem ruumi kui juurviljaaias. Erilappidel kasvatatakse — puht ainesega tutvumiseks — kõrsvilja sorte (haruldamaid vilju: mais, tatar, hirss, päevalill, kanep, lina); põld-söödavilja sorte (ristikhein, timut, rebasesaba, lutsern, lupiin, esparsett), aasa rohutaimi (inglise raihein, aruhein, nurmik, kastehein, kerahein, sugapea) ning umbrohte (juur-umbrohte — orashein, põldosi, paiseleht, tõlkjas; seeme-umbrohte — põldrõigas, põldsi-nep, hiirekõrv, piimohakas, põldohakas, karikakar). Umbrohtude kasvatus nõuab erilist oskust ja ettevaatust: need kultuurid ei tohi muutuda ümbrusele ohtlikeks, vaid neid taimi peab oskama

n.ö. „kos hoida“, s.o. nende levimist takistada. See ongi asja huvitavam osa, kus õpilased tutvuvad otstarbekohaste umbrohtude vastu võitlemise viisidega.

Enesest-mõistetavalt tulevad nii siin kui eelmises aiaosas kõik katselapid varustada vastavate nimelaudadega, kuhu märgitud peale taime nime veel katsetingimused ja katse ülesanded.

Umbrohtude kahjuliku mõju selgitamiseks kultuurtaimisse tuleb kõrvuti ühele katselapile jätta alale kõik umbrohud, teiselt aga need kõrvaldada ning lõppeks võrrelda taime kasvu ja saagi suurust mõlemal lapil.

Põldtaimede katseaia suurus võib olla, kui olud lubavad, üks aar (10×10 m), mis on meie pinnamõõdu algühik ja millega õpilaste silm peab harjuma. Mis puutub üldistesse töö- ja katseaia rajamise võimalustesse, siis siin tuleb enne kõike arvestada muldkonna omadusi: katseaeda ei või rajada kõlbmatule ja ebaühtlase pinnasega ning ebatasasele maa-alale, vaid heale kultuurmaale, sest viletsal, alaväärtuslikul ja ebaühtlasel pinnasel pole võimalik saavutada ühtlaselt kontrollitavaid katsetulemusi.

Teiseks tuleb arvestada õpilaste hulka ja töövõimalusi suvekuudel. Kevadel saab ju koolitöö ajal katseala läbi töötada ja taimed kasvama panna, kuid nende taime eest tuleb ka suvel hoolitseda ja taime arengut alatasa kontrollida. Kui on võimalik õpilasi suuremal arvul ja sagedamini suvisel koolivaheajal kooliaeda töösse kutsuda, siis võib katsetöid korralikult läbi viia ja sellist aia osa vastavas ulatuses ka korraldada, muidu aga mitte.

Mõningaid metoodilisi märkmeid tööde ja katsete korraldamisel.

1. Töid kooliaias ei saa teha ilma vastavate tööriistadeta. Nii siis on tarvis muretseda vastav tööriistade kogu. 25—30 õpilasele, kui tahetakse neid kõiki korralikult tööle rakendada, on tarvis järgmisi tööriistu: 1 käru, 2 kanderaami, 7—9 labidat, 7—9 reha (osa

rauast, osa võib olla puust), 3 kaevamise harki, 9 kõblast, 3 käsireha või kühvliit — rauast, 6 valamise kannu 4—8-liitrist, 1 peenra nöör; 1 mõõtlatt. Peale selle on soovitavad suuremas aias 1 Planeet-junior umbrohu puhastaja, 1 prits taimekaitse vahendite pritsimiseks. Keegi ei või tööriistade puudumisel jääda pealtvaatajaks, mis rikub teiste töötaju.

2. Tööriistad peavad olema õpilastele jõukohased, mitte liiga rasked ja suured. Ei saa tarvitada täiskasvanute tööriistu: suuri ja raskeid labidaid, kastmise kanne, kanderaame, käru.

3. Kõik tööriistad olgu korras. Viletsate riistadega ei saa korralikult töötada. Korda seatakse tööriistad juba talvel tööõpetuse tundidel.

4. Riistad tehtagu pärast tööloppu alati puhtaks ja asetatagu korralikult hoiuruumi. Igal tööriistal või riistade liigil olgu hoiuruumis oma koht. Riistad ei tohi olla siin kunagi segi paisatud. Riistade leidmiseks ei tohi kulutada asjatult aega.

5. Iga riista õpita õieti käsitama ja teda õigel kohal tarvitama. Labidas on eeskätt kaevamiseks, mitte peenarde tasanamiseks, käsirehad ja kõblad — umbrohtude puhastamiseks ja mullapinnase kohestamiseks, mitte kivide kaalumiseks jne.

6. Iga töö tehtagu korralikult, kuid samal ajal püütagu saavutada suuremat kiirust, otstarbekohase riistade käsitusega aja ja jõu kokkuhoiu. Õpetaja peab siin tööd ise hästi tundma ja oma tööga ja riistade käsitusega õpilastele olema eeskujuks.

7. Õpilased kandku aiatööl otstarbekohaseid tööriistadeid. Ärgu tulda tööle uute riistega ja jalanõudega, mis võivad määruda ja rikutud saada. Töö juures tarvitagu otstarbekohast tööpõlle ja vastavaid jalanõusid.

8. Töö aeg ei või olla liiga pikk. Intensiivselt töötades õpilased

väsivad ruttu ja vajavad puhkust. Väsinult töötades kaob aga huvi ja töö muutub korratuks. Seepärast raskemate tööde— nagu kaevamiste—kestus olgu 15—20 min., mille järel kas vahetatagu tööriistu või tehtagu 7—10 min. puhkus.

9. Töö olgu sunduslik kõigile ja seda tehtagu õppe-

tundide ajal. Tööst ei võõkedagi vabastada ilma põhjusega. Ainult väärustustöid puukoolis, kus töötamas vähe õpilasi, võib toimetada vabal ajal — pärast tunde.¹

10. Pärast töö lõppu puhastatagu riided, pestagu käed ja tuldagu klassi puhtalt.

Istuma-jätmine selektsioonivahendina.

J. Meerits.

Istuma-jätmise probleem on nii õpetajale, õpilasele kui ka lastevanemaile piinlikumaid, ühtlasi põnevamaid, sest nii õpilast kui ka õpetajat ja vanemaid võib siin kergesti kaebeluse kohale asetada ja asetataksegi.

Mis on selle põhjuseks, et õpilane edasi ei jõua? Kellele langeb „süü“ ja missugusel määral? Kas on selektsioon tarvilik ja kas on istuma-jätmine otstarbekas selektsiooni vahend?

Kui õpilase halva edasijõudmise põhjus seisab koolis, siis võiksid siin kõnesse tulla õpetaja isik ja õppemeetodid.

Tihti hindab õpetaja õpilast subjektiivselt, ja õpilases võib see äratada teatud juhul vastumeelsust nii õpetaja isiku kui ka mõne õppeaine vastu. Selle, kahjuku veelgi paljudele pedagoogidele omase nõrkuse kõrval võib leiduda õpetajal puhtindividuaalseid puudusi, mis ei lase õpetaja tööl vilja kanda. Kuid praegusel õpetajate üleproduktiooni ajajärgul tõrjub võistlus säärase õpetaja välja.

Õppemeetoditega on mõnigi kord katsetamistes mindud liiale ja õpilane kui katsejänes on pidanud tõepoolest kannatama. Võtame näiteks kas või kompleksplaani Nõuk. Venemaal, mille tulemuseks oli, et Moskvas 7-a. rahvakooli kolme vanema klassi õpilastest 23,3% ei teadnud vastata, missugusel kraadil vesi külmub või mis asi on termomeeter.¹

Peapõhjus aga seisab, nagu näitavad statistilised andmed, väljaspool

kooli: kas õpilaste andevaesuses või sotsiaaloludes.

Saksa praegusaja pedagoog Adolf Busemann esitab oma artiklis „Zur Psychologie des Sitzenbleibens“² (mida käesolevas töös peajasjalikult käsitletud) andmeid ühe Sileesia linna algkoolide õpilaste istuma-jäämise kohta 1930/31. õppeaastal:

11—14 a. vanustest lastest oli 29—53% vähemalt kord istuma jäänud, kusjuures võis tähele panna astmestust perekondade sotsiaalse seisukoha järgi. Kui kõnealused 570 last grupeerida kolme liiki: I liik — töösturite, kaupmeeste, maaomanikkude ja keskmiste ametnikkude lapsed; II l. — alamad ametnikud, õppinud töölised ja eelistatud seisukorda tõstetud töölised; III l. — õppimata töölised jm., siis selgub, et I liigi lastest oli algkoolis 29%, II liigi lastest 36%, III liigi lastest juba 53% 1—3 korda istuma jäänud:

	1 kord	2 korda	3 korda
I liigist	22%	7%	0%
II „	27%	8%	1%
III „	29%	21%	3%

Need arvud näitavad, et istuma-jäämine oleneb peajasjalikult sellest, mis

¹ Sunduslik töö ei tähenda aga seda, et õpilasi tuleb tööle sundida ja igal sammul neid käsutada. Ümberpöörduvalt — tööinnu peab põhjustama huvi ja asjalikkus, millega tööhataja ise asjast osa võtab ja sinna juurde huvitavad seletused ja lahke jutt ning seltsimehelik käitlemine.

² „Zeitschrift für Pädagogische Psychologie“ Nr 9, Leipzig 1932. Verlag von Quelle & Meyer.

¹ E. Oissar: „Kool Nõuk. Venemaal“, „Kasvatus“ 1931. a., nr. 4, lk. 169.

sugusest miljööst laps pärit.

Kordama-jätmise põhjusena esineb haigus, kehaline nõrkus jne. I liigis 10%, II l. — 11%, III liigis aga 22%. Tervisevastased olud kutsuvad välja haiguse, mis areneb pöduruseks, sunnib ajuti katkestama koolitööd ja viib istuma-jäämiseni.

Karakteerse pildi pakub ka istumajääjate vanus (A. Busemann'i järgi):

liik:	I	II	III
6—7 aastastel:	17%	18%	29%
8—9 „	23,5%	23%	28,5%
10—11 „	27%	34%	26%
12—14 „	32,5%	25%	16,5%

Sel ajal kui õppimata tööliste lastest algkoolis on juba 60% istuma jäänud, on see arv I l. lastel alles 40. Mida madalamast sotsiaalsest kihist lapsed pärit, seda varem jäävad nad istuma. Ka see tõendab miljöö tugevat mõju, sest halvemad elutingimused mõjuvad seda kahjulikumalt, mida noorem ja nõrgem on organism. Kui palju mõjub näiteks vanemate tööta-olek lapse kehale ja vaimsele arenemisele!

A. Busemann leidis, et mida noorem eas pöduruse algas, seda rohkem mõjustas ta istumajäämist.

Ühele istumajäämisele „vähese andekuse“ tõttu vastab istumajäämise pöduruse tõttu: 6—7 aastastel — 2,1 juhtu; 8—9 a. — 1,4 j.; 10—11 a. — 1,3 j.; 12—14 a. — 1,2 juhtu.

Seejuures jäävad õpilased, kes pärit lasterikastest perekondadest, sagedamini istuma, sest just need lapsed (eriti II ja III liik) kannatavad kõige rohkem haiguste all. Üksikutest lastest jäi haiguse tõttu kordama ainult 2%, aga 6—10 lapsega perekondades — 24%.

Sotsiaalhügieen õpetab, et haiguse võimalused lapse kohta on seda suuremad, mida lasterikkamast perekonnast laps pärit. See ei ole tingitud üksnes ruuminappusest korteris, vaid ka laste nakkushaiguste saamise suurematest võimalustest.

Kaasamõjuvaiks tegureiks lapse mahajäämisel on ka vanemate surm, ühe vanema puudumine (väljaspool-abielu-

sed lapsed jne.) ja vanemate abielulahutus.¹

Koduse ümbruse tugev mõju ei avaldu ainult esimesil õppeaastail. Otto Bobertag² võrdleb 1929. a. „Jahrbuch das deutsche Schulwesen“ andmete alusel edasijõudmist mitmesugustes keskkoolides. Berliini kesk- (höhere) koolide kohta saab ta järgmise pildi:

	Korrapäraselt edasijõudnute %	
	4-aastastes koolides	3-aastastes koolides
gümnaasiumides	63,3	87,1
reaalgümnaasiumides	63,7	79,0
reformreaalgümnn.	70,4	100,0
ülemreaalkoolides (Oberrealschulen)	60,7	67,0

Nagu Berliinis nii ka tervel Preisimaal on korrapäraselt edasiviidute % madalaim ülemreaalkoolides. See ei olene mitte gümnaasiumide vähemõudlikkusest, vaid Bobertag'i arvates just sellest, et reaalkoolide õpilased on enamuses pärit alamalseisvatest sotsiaalsest kihtidest. Kui gümnaasiumides ei jõua korrapäraselt edasi u. 20% õpilastest, siis ülemreaalkoolides ei jõua 40%.

Seega on mahajäämise küsimus ühtlasi sotsiaalküsimus.

Vähemarenenud õpilaste lahutamine enamarenenud õpilastest on pedagoogilistel kaalutlustel vajalik, sest arenemata õpilased ei suuda omandada teadmisi koos teistega. Andekaile seejuures on kahjulik koos töötada andevaestega: nii harjuvad andekamadki vähem töötama, imbuvad läbi vähenõudlikkusega ja õpivad laisklema. Et nende arengut mitte pidurdada ja ka andetuile edasiarenemist võimaldada, on selektsioon tarvilik. Kuid iseküsimus on, missugusel kujul ja määral.

Keskkoolid võivad (meil ainult teatud tingimusil, kahjuks) väheandelisi õpilasi kõrvaldada juba kooli sisseastumisel — kas võistluseksamitega või tunnistuste paremusjärjekorda arvesse võttes. Kui võistluseksamid näivad

¹ Vöreldev: H. Bösenberg-Beetz „Über den Einfluss des Milieus auf Testleistungen“, Osterwieck a. H. 1929.

² Otto Bobertag „Ergebnisse einer Verzetzungstatistik in Preussen“, „Pädagogisches Zentralblatt“, Heft 7/8, Langesalza, 1932. Verlag Julius Beltz. Lk. 365.

andvat enamvähem rahuldavaid tulemusi, siis ainult ses mõttes, et andekaid kaitstakse andetute mõju eest. Tunnistuste paremus-järjekord aga ei võimalda õpilase andeid objektiivselt hinnata juba seetõttu, et koolidel ei ole õpilaste teadmiste ja üldise arenemise hindamiseks ühtlast mõõdupuud. (Ühe õpetaja 3 on mõnigi kord samasuguse tähendusega kui teise 4, s. t. nõudmised on lahkuminevad. Seda märgib eespool nimetatud artiklis Otto Bobertag Preisi koolide kohta, samas märgib ta ka teisi autoriteetseid arvamusi, mis ses küsimuses on samad.)

Andetute kõrvaldamisega ei ole aga pedagoogiline eesmärk kaugeltki veel saavutatud.

Ühiskonna enda huvid nõuavad nii andekate kui ka andetute juhtimist neile vastavatesse koolidesse ja õpialadele. Ei tule neile võimaldada kooli istumajäämiseks, vaid rohkem kui seni tuleks üldse õpilasi nende individuaalsete võimete kohaselt suunata kutse-, töö- jne. koolidesse.

Tavalisemaks selektsioonivahendiks kooliaja vältel ongi meil olnud ja püsib vist tulevikus — lihtne istuma-jätmine.

Millal oleks istumajätt kasvatuslikult õigustatud?

Adolf Busemann oma varem nimetatud artiklis ütleb: „On palju kõneldud istuma-jätmise mõjust iseloomu arenemisse, julguse kadumine, hädaoht, et istuma-jääja endaväärtusetunde kaotab, kui näeb end olevat põlatud (rohkem õpilaste kui õpetajate poolt), raske seisukord, millesse laps satub nooremate kaaslaste hulgas, asjaolu, et istumajääja võib oma seisukohta teiste — nooremate keskel koguni halvasti tarvitada jne. Kui aga nüüdki koolitöö hakkaks minema normaalselt, siis oleks istumajätmise peaeesmärk ometi saavutatud. Kuid lootus, et nooremate kaaslaste keskel ja kergema õppeaine mõjul istuja hakkaks paremini töötama, on petlik.

Praktikud arvavad, et seda eesmärki võib siiski saavutada. Kuid faktilised andmed kõnelevad teist keelt.“

A. Busemann tutvus kartoteegiga, mis sisaldas andmeid 1590 õpilase kohta (883 m. ja 707 f.), peajasjalikult Kieli

rahvakoolidest. Neist 1590-nest oli juba istunud 16,5%, võrdlemisi väike arv, mida aga selgitavad järgnevad asjaolud: siin oli rohkesti lapsi, kel ainult üks vend või õde (väikestest perekondadest pärit õpilased jäävad pool vähem istuma kui suurtest perekondadest). Teiseks esinesid siin enamuses nooremad lapsed. Kolmandaks olid korduvalt istuma- ja mahajääjad aeg-ajalt saadetud nõrgaandelistele koolidesse.

Edasijõudmise keskmine võeti hinnangute järgi saksa keeles ja matemaatikas. Kõikuvus oli 1 (väga hea) ja 5 (nõrga) vahel.

Hinnangud jagunesid:

		Hinnangud	1	1,5	2	2,5	3	3,5	4	4,5	5	%
Poeglapsed	Alati üleviidud	0,2	0,4	18,2	22,7	33,5	15,9	7,3	1,2	0,6		
	Istumajäänud	—	—	6,4	11,4	37,9	27,1	15,0	2,1	—		
Tütarlapsed	Alati üleviidud	0,6	0,6	21,9	15,8	38,1	15,4	7,2	0,4	0,2		
	Istumajäänud	—	—	2,5	9,9	37,0	34,6	13,6	2,5	—		

Alati üleviidud lastel oli seega 41,5% m. ja 38,9% f. hinnanguid üle rahuldava, üks kord istumajäänud õpilastel ainult 17,8% m. ja 12,4% f. Istumajääjail oli aga 44,2% m. ja 50,7% f. mitterahuldavaid tsensuure alati üleviidud laste 25% m. — 23,2% f. vastu.

Teisiti öeldes: klassi tagasi jäetud õpilaste nõrkade hinnangute % on kaks korda nii suur kui õpilastel, kes istuma ei ole jäänud ja on alles normaalses, klassile vastavas vanuses ega oma seega teatud „vanuseparemust“. Istumajäämine ei olnud neid mitte „parandanud“, ka nooremate õpilastega koos töötades osutub 44—51% neist nõrgaks.

Võiks arvata, et istumajääjate vähemkõlblikkus aastate jooksul kaob ja et nad mingil eluaastal edasijõudjaile täiel määral järele jõuavad. Kuid lugu ei ole nii. Nende õpilasgruppide hinnangute võrdlus annab eranditult halvema atestatsiooni istumajääjaile, ükskõik kui kaua aja eest kordamajätt sündis.

Seda tõendab järgmine skeem (Busemann'i järgi):

Keskmine hinnang vanuse järgi (1 — väga hea, 2 — hea, 3 — rahuld. jne.)

Vanus		10 a.	11 a.	12 a.	13 a.	14 a.
Poisid	Edasi- jõudjad	2,75	2,90	2,95	2,80	2,90
	Istuma- jääjad	3,25	3,30	3,20	3,25	3,05
Tütarlapsed	Edasi- jõudjad	2,70	3,05	2,70	2,75	2,75
	Istuma- jääjad	3,25	3,25	3,30	3,15	3,15

Need tabelid näitavad otseselt, kui palju on keskmine edasijõudmine istuma-jääjail madalam klassikaaslaste omast, kes läbistikku aasta nooremad. Seega ei või kordama-jätmisel mitte nii tähtsaks pidada õpilase vanust.

Ühtlasi ei ole aga „iseendast mõistetav“, kui istuma jääb klassis kuni 20% ja isegi rohkem õpilasi, eriti siis, kui nende kodune ümbrus pole halb ja neil õpilastel pole ka sünnipäraseid vigu. Siis on juba tegu istuma-jätmisel liialeminemine ja „süüd“ tuleb otsida ka õppemeetodeis jm.

Preisi kooli koolistatistika järgi (Otto Bobertag'i eespool nimet. art.) jõuab keskkoolides vaevalt ¼ alamasse klassi võetud õpilastest kolme esimese õppeaasta jooksul edasi. Sekstast untertertsiani (I—IV kl.) jõuab 61,3% poeg-

Rastail 1900—1908.	VI	V	IV	U III	O III	U II	O II	U I
1927/28 õppea.	79,591	80,43	74,77	72,44	75,60	72,40	75,62	77,76
	86,00	87,50	88.—	80,20	84,80	86,10	82,50	84,45

Võrdluseks: Eesti kesk- koolides 1929/30 õppea.	—	—	66,8	63,3	65,5	68,0	86,0	94,7
Keskkooli kl. Eestis:	I	II	III	IV	V	VI	ainult 4 klassi õpetajate semin. j.	

Nagu selgub, oli 1927/28. õppeaastal istuma-jääjate % 8 võrra vähem kui aastatel 1900—1908. Ometi ei tule keegi tõendama, et õpilased 1900.—1908. a. neis asutistes vähem andekad oleksid olnud või rohkem „laiselnud“. Küll aga näitab see, et õppemeetodite paranemisega käsikäes hakatakse istuma-jätmist ikka vähem pidama otstarbekohaseks selektsioonivahendiks.

Võiks veel mõndagi ette tuua, kuid juba neistki faktidest selgub, et istuma-jätt ei ole andekate ja andetute lahusus, paremate kindel väljavalk, vaid

lapsi ja 73,6% tütarlapsi. Et poegl. ja tütarl. vahekorid neis koolides on 3:2, siis oleks keskmine % 65,3. (Tütarlaste parema edasijõudmise põhjusteks peab Bobertag nende karmimat valikut — iga 3 poegl. kohta neisse koolidesse võetakse 2 tütarlast, teiseks, nende paremat sobivust koolitööle ja kolmandaks, seda asjaolu, et neis koolides, kuhu tütarlapsed astuvad, seisab paar-rõhk keeltele.) See tähendab, et iga kolme aasta vältel ¼ noori inimesi on teinud ühe aasta asjatut tööd ja ühiskonnale asjata kulu, mida, nagu eespool esitatud andmed näitavad, nad ka hiljem ei suuda tasuda. Ka ses mõttes on repetitsiooniprobleem sotsiaalne probleem.

Kui võrrelda praegust olukorda enne-ilmastõrjega, siis võib Preisi kõrgetes ja keskkoolides märgata istuma-jätmise % vähenemist, mis näitab, et istuma-jätmine selektsioonivahendina hakkab poolehoidu kaotama ja et moodses pedagoogikas on leitud uusi teid ja võtteid, kuidas pakkuda haridust vähemarenenud õpilastele.

Otto Bobertag'i (samas) artiklis on toodud järgmine skeem üleviimise % kohta Preisi gümnaasiumides, reaalgümnaasiumides ja ülemreaalkoolides aastatel 1900—1908 ja 1927/28. õppeaastal.

sotsiaalküsimus. Praeguses olukorras meie ei kasusta andetute materjali otstarbekalt: selle asemel, et neid nende võimete kohasesse töösse rakendada, jätame nad nooremate ja andekate kaaslaste hulka, kelle töötempoga nad ikkagi ei suuda sammu pidada ja kus nad võivad mõjuda pidurdavalt. Nad vajavad erilisi koole, klasse või ka eri rühmi (näit. A ja B rühm) klassis, igal juhul ei ole istuma-jätt ratsionaalne abinõu ega tänapäeva pedagoogikale sel kujul vastuvõetav.

Lõpetan Adolf Busemann'i sõna-

dega:¹ „Praktilise pedagoogika ülesandeks on otsida teid, kuidas istumajäämist üldse kõrvaldada. Nüüdses seisukorras on istuma-jätt lapse karista-

mine. Laps on puudulikkudes oludes oma arengus maha jäänud ja tal ei ole loota abi, vaid ainult kari. Kasvatus peab sündima abiandmise mõttes.“

Mida õpib kasvataja võõrkeelte „vabust kirjandeist“.

Th. Thomson.

Aeg-ajalt soovib võõrkeelte õpetaja katsetada õpilaste oskust omandatud sõnade tagavara v a b a s käsitamises. Selleks ta tarvitab vabu teemasid suuliseks või kirjalikuks harjutamiseks. Kui enamik õpilasi õpib teatud võõrkeelt ainult koolis, siis võimalikkude teemade valik on õige piiratud: väikesed juhtumused ja elamused kodusest või koolielust, tööde pealkirjadeks: „Päev minu elust“, „Inimene töö“, „Lapsepõlve mälestus“, „Mu kodu“ jne. Tihti nende tööde lugemine sisult ei paku mingit huvi: saame teada, kas isa või ema saatis last kooli esimest korda, et koolis oli mees- või naisõpetaja, et ta küsis lapse nime; loeme ehk veel, kas laps kartis või tundis rõõmu, et läheb kooli, kas lapse elus on olnud rõõmsaid või kurbi juhtumisi jne. Teemade kunstipäraseks läbitöötamiseks ei jätku sõnu ka andekamal lapsel. Töö andmise eesmärgiks oligi õpetajal ainult kontrollida, mis määral õpilane häda korral suudaks tegelikult kasutada õpitud sõnu. Arvestades veel asjaolu, et võõrkeelte esimeseks eesmärgiks üldhariduslikus keskkoolis on võimaldada õpilastele juurdepääs kirjandusele (s. t. keele passiivset oskust) ning silmas pidades, et liiga sagedane keele vaba tarvitamine puuduliku keeleoskuse puhul võib mõjuda halvasti õpitava keele korrektseks tarvitamiseks, võõrkeelte õpetaja peab olema ettevaatlik ja tagasihoidlik säärase teemade andmisega.

Kuid neis haruldastes töedes leidub aeg-ajalt seda, mida õpetaja-kasvataja loeb huviga. Hariliku koolitöö juures kahjuks õpetaja näeb õpilasi kõige

sagedamini vaid „rinnakujudena“ pultide tagant, ning sellepärast kasvatajapsühholoog, kes ei taha leppida sellega, kasustab kõik võimalused selle puuduliku pildi täiendamiseks. Niisuguseks võimaluseks on mõned vabale teemale kirjutatud kirjandid.

Toon näiteid vanemate klasside töist. Naisõpilane, keeletunnis kaunis vaikne, raamatukogust viib palju raamatuid koduseks lugemiseks, klassitööd pikad, kuid paljude vigadega. Teemale „Die Schule“ ta kirjutab:

Algkooliga võrreldes on keskkoolil palju paremusi, kuid raske on see, et tihti tuleb olla kodunt ära 2 nädalat. Esimesel aastal (õpilane käib keskkoolis neljandat aastat) oli eriti raske, kuid nüüdki veel on raske, koduigatsus on veelgi suurem. Ei tea, kas see on mõni viga mu iseloomus või lapsikus, kuid tihti mind valdavad niisugused pool-rõõmsad, pool-valusad tundmused, ning meeoleolu ja õppimine on siis halb.

Teine tütarlaps, sama vaikne, veelgi tagasihoidlikum, hea lugeja, kirjatööd pikad ja peaaegu vigadeta. Teemaks „Ein Tag“. Ta kirjeldab noort inimest, keskkooli vanema klassi õpilast: päev süstemaatilisel ja jagatud — hommikul vaikne tund pühendatud enesekriitikale ning plaanidele edaspidise käitumise kohta; kooli jaoks ta töötab niipalju, et hätta ei satuks; pärast kooli täiesti vaba tund; siis õppimine; ning lõpuks suurem osa ajast pühendatud oma huvidele: lugemisele ja muusikale.

Teemale „Ein Mensch, der mir gefällt“, sama õpilane kordab nõuet, et

¹) Eespool nimetatud artikkel.

õpilasel peavad olema iseseisvad huvid ja mõtted, et muu koolitöösse tuleb suhtuda korralikult, kuid külmalt ja tagasihoidlikult.

Huvitav on siin kahe andeka ja mõtleja tütarlapse kõrvutamine: esimene — unistaja tüüp, andub meeleoludele, laseb ennast neilt kanda; teine püüab ise kujundada, vormida elu, kuid ühtlasi naudib intiimse hingeelu tundelisi elamusi nagu teinegi.

Veel näide: tütarlaps neljandast klassist, andekas, mõtleja, koolis kärsitu ja muutliku ilmega. Teemaks jällegi „Ein Tag“. Ta kirjutab umbes:

Ei tea, kas elasin läbi kirjeldatava päeva, vist küll, kuna kõik päevad ühesugused. Algab päev päikesetõusuga, lõpeb selle loojakuga, ei kunagi teisiti. Isegi ilusa värskel koidu ajal juba ootan õhtut. Mida kõrgemaks tõuseb päike, seda kahvatumaks, elutumaks muutub ta — soovin tema loojakut. Miks möödub iga päev nõnda: On's inimesed nii külmad, ükskõiksed, et uut ja ilusat ei vaja?

1—2 aastat vanemad lõppklassi õpilased samale teemale kirjutavad teisiti, kindlamalt, rahulikumalt: tundub, et puberteedi kriis on juba möödumas. Ka sellest mõned näited.

Vanemad sõitsid kirikusse, tütar jäi koju, talitas loomi, vaatlas, kui ilusad on noored loomad, vaatles nende liigutusi, tundis rõõmu nende pilgust. Söötmine, puhastamine, elavate kehade puutumine — kõik oli hea. Loomade juures ta tundis seda rahu, mis juudub kärsitul inimesel. Pärast seda, muu kodune talitus oli igav, polnud ju rõõmu elavaist olendeist.

Seda kirjutab muide väga kinnine õpilane, ning sellest kirjandist avaneb õpetajale ootamatu arusaamine tema õrnast ja südamlisest hingeelust. Teise õpilase ilus ja tagasihoidlik kirjeldus suvisest hommikust ning juhulisest kohtamisest „temaga“ annab tunnistust sellest, et meil on tegemist juba küpse ja targa noore naishingega.

Kuid ka hädadest kõnelevad mõnikord tööd. Näit. jutustatakse, kuidas keegi noor tüdruk — vist autor ise — läinud maale, peole. Autotäis pidulisi

tulnud talle vastu ning kutsunud kaasa. Vabade kohtade puudusel keegi noormees paneb ette tütarlapsele istuda tema sülle. Talle küll ei meeldi see ettepanek, kuid ta kardab haavata teist ning istub. — Ei aima see tubli ja andekas 18-aastane tütarlaps veel midagi naise õigusest nõuda viisakat kohtlemist mehelt.

Teine elas läbi suure pettumuse: lapsest saadik ta unistas algkooli-õpetaja ametist endale, vaatles oma õpetajaid nende töös, lõppeks leidis selle, kelle sarnaseks tahtis saada — kuid muusikaalsuse puudumisel pidi lahkuma seminarist ning loobuma oma lemmikmõttest, ehk küll keskkooli kasvatus-teaduse tunnid (majapidamisharus) veelgi rohkem panevad teda unistama lastest ja nende kasvatusesest.

Lugedes seda, on tõesti kahjusel-lest, et silmapaistev pedagoogiline võime ja huvi jäid kasustamata muusikaalsuse puudumise tõttu, ning ühes kirjutise autoriga soovib õpetaja, et tütarlapsest saaks kord hea ema, kes huviga kasvatab omi lapsi ning tahab olla kasulik sellega isamaale.

Meesõpilane, andekas ja arenenud, istub klassis teist aastat. Miks? Seda näitab tema kirjand „Ein Tag“: „...peale kooli mul on kõht tühi, sellepärast olen halvast tujus. Pärast lõunat pean magama või vähemalt maha heitma, sest kõht on väga täis ning valutab. Mõne tunni pärast tõusen üles, mõtlen, et õppida võib ka hiljem ning lähen jalutama. Teel vahin oma ette maha ning otsin raha. Kohtan sõpru. Nii kestab kella üheksani. Siis söön ja heidan magama. Enne mõtlen, et õppida võin ju homme, koolis.“

Teine „istuja“ fiktiivses kirjas öele annab õige puuduliku keelega väga elava pildi hingelisest kaosest, kahtlusest, endaga rahulolematusest, mis nähtavasti põhjustasid normaalse poisi nõrka edasijõudmist, ning kasvataja näeb esimese kirjandi küünilisest, teise peaaegu traagilisest toonist, kuivõrt lahkuminevad on tegurid, mis põhjustavad sama kurba nähtust — andekate õpilaste halba õppimist.

Lisan veel juurde kolm mees-

ideaali eelviimasest klassist. „Ein Mensch, der mir gefällt“.

1. Ta olgu aus, ärgu varastagu, ärgu lükaku teisi kõrvale, ärgu olgu egoist (natukene see on küll omane igäihele), riietugu puhtalt, kehalt olgu tüse, aga mitte nii, et oleks inetu. Endaga olgu ta rahul, mis võimalik siis, kui tervis on hea ja koolitunnid selged.

2. Ta olgu koleerik. Ei tarvitse olla aus, sest ausus ei valitse maailmas. Kuid olgu ta karsklane, sest mul on vastik jooonu ning see, kel piibu hais küljes. Fantaasiat olgu tal palju ja mõtteid ka. Ärgu kuulugu usulahku, aitab sellest, kui iga inimene vähe usub. Kõige parem, kui südametunnistuse järel teeb seda, mis talle muret ei tee.

3. „Nägin elus palju inimesi, kuid täiesti sümpaatseid ei näinud. Siiski — mineval aastal lõpetas meie kooli mu sõber, kes peaaegu täiesti mulle meeldib, kes oli ja on mulle lähedam, kui kõik, keda „sõpradeks“ hüütakse. Sümpaatne oli ta välimus heledate juuste

ja rahulikkude näojoontega, veel enam — tema tagasihoidlikkus ja rahulik käitumine. Tal oli rikas hingeelu, mitte ainult laiad teadmused ja mõistuslik eluvaade, vaid ta tahab ja oskab kõigest aru saada ning selletõttu palju andestada.“

Nendest vähestest ridadest selgesti paistavad kolme autori portreed: esimene — tüse ja asjalik mees, rahulikult teed rajamas ellu, koormamata üleliigsetest probleemidest; teine — elav, tujukas, kõikuv, esteetilise ellusuhtumisega; kolmas — mõtleja, keerukama hingeeluga, nooruse probleemide keerises tõtt ja andestamist otsiv.

Võõrkeelte õpetaja, kes parandab vihke paar-kolm tundi päevas, tihti tunneb kibedusega, et see töö kurnab ta hinge, vähendab töö rõõmu ja värskust. Kuid niisuguste tööde lugemisel paistavad ridadelt ja ridade vahelt elavad noored näod, ning nendega kokku puutudes ta rõõmuga tunneb endas uuesti ärkavat kasvataja tunnet.

Täienduskoolidest.

Vold. Toom.

Praegune aeg on teatud viisil imede aeg, iseäranis hariduspoliitiliste mõtete suhtes. Kuuldub isegi sääraseid üllatusi, nagu on 6-a. koolisunduse kaotamine ja asendamine 4-a. — endise koolisundusega. On aeg, kus mõeldakse võtta rahvalt tema alghariduse küünal ja asendada peerutulega, sest peerg on odavam. Eriti riivab see meid — maaelanikke. Kuigi teatud raskusi on sundusliku 6-kl. alghariduse teostamisel praegusel depressiooni ajajärgul, tohiks see ometi olla viimane ala, mille juures kokkuhoiu mõtteid mõlgutatakse. Mul on juhtumeid, kus endise 4-kl. algkooli lõpetajad tulevad üle 20-neaastaste meestena 6-kl. algkooli lõpetama, et siis oma kutse alal edasi õppida. Nad leiavad, et inimese mõiste lahutamatu osa peab olema 6-kl. algkooli haridus.

Kui kuuled sääraseid tagasikiskuvaid mõtteid hariduse alal, siis teatava argusega asud täiendava hariduse küsimuse juurde pärast algkooli.

Meie algkooli lõpetaja on normaalselt 14—15-aastane, millises eas ei saa inimese väljakujunemisest veel juttugi olla. See on aeg, mil laps vajab veel eeskujut ja juhendamist, et mitte sattuda sageli halbade ühiskondlikkude mõjude alla. On vajalik, et õpilane oleks vähemalt 18. eluaastani kooli kasvatava mõju all. Pea kõik kultuurriigid L.-Euroopas on võtnud noorusea oma hoole alla. On maksmas sunduslik algharidus ja täienduskool 18. eluaastani. Kui arvestada praegust õpilaste edasijõudmist algkoolis statistiliste andmete põhjal, siis oleks meie täienduskooli lõpetaja keskmiselt 17—18-aastane. Sel ajal on inimene juba enam välja kujunenud ega lange ellu astudes nii kergesti iga halva mõju alla. Ühtlasi on ta omandanud teatud määral kutseoskuse ja avarama silmaringi.

Õeldut arvestades peaks iga algkooli lõpetaja veel paar aastat õppima mingisuguses õppeasutises, s. o. olema kooli

distsipliini all. Suurem osa meie algkooli lõpetajaist siirdub aga ellu, satub ühiskonda, mis varsti paraliseerib selle, mis omandati noorena algkoolis. Nendele on hädavajalik luua hariduse jätkamise võimalusi, milleks kõige kohasem on täienduskool.

Miks täienduskool? Jaa. See võib olla ka kutsekool, rahvaülikool, kuid mitte suuremas ulatuses kui keskkool, mis on ettevalmistusasutis teatud kutsealadele, mis nõuavad keskkooli eelharidust. Keskkooli minna keskkooli pärast ei ole mõtet. Inimene võib oma vaimu arendada ka kutsealaste ainete õppimisega, mis annab temale aga tulevikus eluülespidamise teenimiseks võimaluse. Nälgiv haritlane, või haritlane, kes on mustatööline, ei ole ideaal, olgugi et on ideaalne, kui ta seda tööd teeb, kui vaja on. Ta on kindlasti õnnetu, et niipalju asjata kulu ja vaeva on näinud hariduse saamiseks, mis temale nüüd midagi ei võimalda. On tõesti parem olla vähema haridusega tervehingeline tööline, kui sarnane õnnetu rebenenud hingega haritlane. Seepärast ei ole kahju, kui keskkooli veidi koomale tõmmatakse ja rahvale püütakse anda üldiselt täiendavat haridust selle arvel. Loodame, et hakkab varsti kaduma vaade, nagu avaks keskkool tuleviku ja maailma. Elu on praegu niivõrt komplitseeritud, et iga ala nõuab eriteadmisi, et läbi lüüa ja teiste tugevamatega võistelda. Kojamehe-lood pole mitte anekdoodid. Ka seal nõutakse midagi muud, kui üldharidust. Tähendab, meie suurema massi edasiharimise suund peale algkooli olgu tingimata kutsealane ühes teatava osa üldharidusega. Et linnades eelnimetatud puudused nii valusasti ei tundu, piirdun maaolude selgitamisega, kus seaduseandja on mõelnud nimetatud augu täitmiseks täienduskooli. Täienduskooli õlule langebki maal lõviosa kutse- ja täiendava üldhariduse andmisest. See on küllalt suur ülesanne, et rohkem tähelepanu juhtida täienduskoolidele. Kui on lõõnud läbi nõue, et algkool olgu kättesaadav, siis peaks püütama sama teostada ka täienduskoolide suhtes.

Kutsealased on meie täienduskoolid juba vastava määruse kohaselt. Jaa,

kutsealased ja võimalikult praktilised, et võidelda füüsilise töö põlgamise vastu, mida oma teoreetilise tööga paratamatult süvendab keskkool. Olen põllutöökeskkoolide juhatajate suust kuulnud ütlust nii mõnigi kord, et түседamad õpilased neile tulevad algkoolist ja mitte keskkoolist. Tähendab füüsilise töö põlgamise vastu tuleb võidelda praktilise täienduskooliga, mis maal väga olulise tähtsusega. Pearõhk maatäienduskoolides langeb poistel põllumajandusele, tööõpetusele ja aiandusele, tütarlastel majapidamisele, tööõpetusele, kudumisele ja aiandusele. Nagu sellest näha ja ka kogemused näitavad, on täienduskool eeskätt maa-kool. Teiseks, kuigi ta pole mõeldud kutsekoolina, arvestades õpilaste noorust ja õppeaja väikest kestvust, millest osa kuulub üldhariduslike ainetega jaoks, on maal poiste kui ka tütarlaste täienduskoolid suurel määral kutsekoolid ja peavad seda ka olema, muidu ei leia nad küllaldast poolehoidu ega löö läbi. Ei saadagi maal lihtsalt aru ainult üldarenemise tähtsusest ilma praktilise osata, mida võib igapäevases elus kasutada. Ja õnneks on maal täienduskooli praktiline ala ka täiel määral õpilase kutseala. Siin on täienduskool täiesti omal kohal.

Siiski kurdetakse, et täienduskool pole küllaldaselt edenenud, et tema ei vasta elunõuetele, et temal on õpilasi vähe. Kas kaheaastased põllutöökoolid pole samapalju, kui mitte enam, kannatanud õpilaste puuduse all. Kas nad ei vasta elunõuetele? Keskkoolis on õpilasi küllalt. Kes julgeks tõendada, et just tema elunõuetele vastab. Meie ei saa täienduskoolist, kuigi tema vastu palju kõneldakse, loobuda, sest mis paneme siis tema asemele. Peame katsuma oma täienduskooli igakülgsest edasi arendada, peame otsima vigu, mis on olnud takistuseks kooli arenemisel, ja neid kõrvaldama. Peame katsuma kujundada kooli võimalikult oludele vastavaks.

Kui meie mingisuguse kooli arenemisega rahul olla võime ja kui rahvas mõne kooli vajadust suuremas ulatuses mõistab, siis on see algkool. Usun, et siin on teatud teene just sunduslikul

algkoolil. Kas ei võiks see ka kõne alla tulla täienduskooli kohta neile õpilasile, kes elavad täienduskooli piirkonnas ega õpi kesk- või kutsekoolis. Kui mitte laiemas ulatuses, siis ühe- kuni kolmepäevastes koolides. Harjumaal olevat hr. H. Summer'i kirjutise järgi ühepäevased täienduskoolid hea osavõtu osaliseks saanud juba vabatahtlikult. Tähendab, väikene, kuid mitte kõige halvem samm.

Teiseks, peame tegema täienduskooli võimalikult praktiliseks. Selle nõude teostamine on leidnud vähe pinda poiste koolides. Praktilisuse nõude mitte-küldaldane täitmine on nähtavasti meie täienduskooli juba mõjustanud, mis paistab sellestki, et tütarlaste-koolid on siin valdavas enamuses. Neile on praktiliste alade korraldamine kergem. Kõige raskem vahest aia asutamine, õmblusmasinate ja kangaspuude soetamine. Nimetatud õppevahendeid on nii paljudes täienduskoolides suudetud muretseda ja need koolid on näitustel esinenud isegi tüsedamalt kui meie korraliku sisseseadega majapidamiskoolid. Kõige enam aga kannatavad poiste täienduskoolid puudulikkude sisseseadete all ja see on poiste koolide levikule suureks takistuseks olnud. Poiste tööõpetuse jaoks töötoa sisseseadmine on oma mitmekesisuse poolest raskem ja seotud suuremate kuludega. Ei ole ka mõeldav vähemalt kaheaastane poiste täienduskoool ilma koolitaluta, mis võimaldaks praktilist tegevust, sest ilma praktilise tööta on 15—16-a. poistele vähe tulu teoreetilise õpetuse andmisest. See on neile „lõpmata igav“ ja unustatakse sageli juba lühema aja kestes, kuna praktiline töö, eriti noor-põlves, omaseks saab ja külge hakkab. Ühe- kuni kolmepäevastes koolides on võimalik vahest ilma taluta läbi ajada, sidudes tööd koduse praktikaga. Eeskuju-lik koolitalu ja seal tehtav praktiline töö aitaks kindlasti kaotada vaadet: „kirjamehed küll räägivad aga... isa isa tegi nii ega tundnud nälga, ega minagi nälga jää“. Siin on täienduskooolil täita kaugeleulatuv ülesanne ja hr. H. Summer'il on mitmekordselt õigus, kui ta „Kasvatuses“ kirjutab: „Seni on meil palju õpetatud põlluma-

andust enamasti klassides. Selle töö tagajärjed on koguni kurvad.“

Suured kasvatuslikud ja õpetuslikud ülesanded, mis esinevad kooliaia juures ja pääsevad täienduskoolis mitmekordselt enam maksvusele kui algkoolis, leiavad veel enam täitmist koolitalu praktiliste tööde juures. Suurematel ja pikema-ajalistel täienduskooolidel (poiste) olgu ühe- või kahehobuse koolitalu, aiaga, kanalaga, väikese soehoonega jne. Tähendab, kõik talus ettetulevad tööalad peaksid siin esindatud olema. Niisuguse kooli loomine iseäranis algkooli juures ei sünnita vahest väga suuri raskusi, kuid head tahet ta nõuab kindlasti.

Siin võiks vahest tekkida mõte, miks ei ole mõned meie 2-aastastest põllutöökooolidest läbi löönud, vaid kiratsevad õpilaste puuduse all oma toredate sisseseadete ja mõisatega, mis siis veel niisugune väike täienduskoool. Aga siin on täienduskooolil omad vourused, mis viimase kasuks kõnelevad. Kõigepealt põllutöökooolid on kauged ja vähe kättesaadavad. Paljudes neist läheb ülalpidamine kuni 15 kr. kuus maksma, mida põllumehel praegu raske saada. Ka on nad sageli seotud pikema suvise praktikaga, milleks pole võimalik suvel last kodust ära saada.

Poiste täienduskoool on esiteks koha- pealne koool. Tema tööpäevade arvu on võimalik vastavalt oludele muuta ühest kuni kuue päevani nädalas, sellega võimaldades õpilastel osa aega kodus vanematele abiks olla. Suvetaktika annab samuti päevade või ajaühikute kaupa korraldada. Õpilased saavad omad teadmused samades oludes, milles nad töötavad, sest kõike, mis põllutöökoooli suures mõisas tehakse ja õpitakse, ei saa kaugelki kasustada talumajapidamises.

Niisuguste kooolide loomisel aitaks palju kaasa see, kui riik annaks selleks tasuta maa ja ehitiste püstitamiseks odavaprotsendilist laenu. Ka õpilaste abi saaks siin kasustada, iseäranis vähemate ehitiste püstitamisel ja korraldamisel, mis oleks ühtlasi ka praktiliseks tööks.

Peale tööabinõudega varustamise on praegu puudus ka vastava kutsega õppejõududest ja kooolide juhatajatest.

Härra A. Veiderman'i väidet, „et täienduskool nõuab erilist oskust ja alg- või keskkooli juhatajal on teinekord raske kooli vajalikule kõrgusele viia“ tuleb õigeks pidada, ja ühenduse korral tuleks võimaldada täienduskoolile erilise juhatajaabi ametisse-seadmine. Õppejõudude puudust tütarlaste täienduskoolis vahest enam ei ole. Küll on see tunda aga poiste kooles, kus põllumajandus üks tähtsaim õppeaine. Hr. H. Summer soovib selleks kasustada põllutöökooli lõpetanud perepoegi. Jaa. Seda võiks teha päris hea eduga ühepäevastes täienduskoolides, kus õpetus omab enam kursuste ilmet, suuremates täienduskoolides on see raskem, sest siin peab töö juba täieliku kooli ilmet kandma. Edukas õpetamine siin nõuab erilisi meetodeid õpilaste noore ea ja kutsealase aine kätteandmise tõttu, mida võib oodata õpetajalt, kellel on praktilised kogemused algkoolis õpetamisel ja põllumajanduslik eriharidus vastava praktikaga. Niisugused tööjõud meil praegu puuduvad, sellepärast oleks soovitatav mõnel õpetajal omandada põllumajanduslik eriharidus või põllutöökooli lõpetajal siirduda pedagoogiumi.

Esimene neist on soovitatavam, sest niisugusel õppejõul on võimalik ka üldaineid õpetada.

Tundide puudust vahest karta ei ole, ega ole ka vajalik suur õppejõudude hulk eriainete õpetamisel. Minu arvamuse järgi saaks siin õpetada edukalt juba kaks õppejõudu: üks õpetajakutsega ja põllumajandusliku eriharidusega õpetaja ja teine õpetajakutsega pedagoogiumi käsitööharu lõpetaja. Neil on võimalik ka üldaineid õpetada. Tütarlaste koolides tuleks lisaks veel majapidamise õpetaja.

Kokku võttes peab rõhutama: 1. Täienduskool on hädavajaline, et 13—14-aastaselt algkoolist lahkuvaid õpilasi, kes ei lähe kesk- või kutsekooli, hoida kooli kasvatava mõju all. 2. Kasustades täienduskooli painduvat iseloomu, kohandame neid võimalikult oludele, andes koolile ikka enam kutsealast ja praktilist iseloomu, sest täienduskool on samavõrra kutse- kui üldhariduslik kool. 3. Peame püüdma kõigi abinõudega sundusliku täienduskooli poole, kuigi selle tõttu tuleks kesk- ja kõrgemat haridust veidi kokku tõmmata.

Eksperimenteerimine Am. Ühendriikide koolielus.

Eugenie Mutt.

Harilikult ollakse harjunud ütlusega, et Ameerika, mille all mõeldakse Põhja-Ameerika ühendriike, on kontrastide maa. See ütlus on osalt õige ka sealse koolielu kohta, kuna siin näed üllatavaid äärmusi igal sammul. Kõige primitiivsemast asumisaja tüüpi koolist kuski Lõunas või Põhjas, kaugel mahaäänud maanurkades, näeme Ameerika elu- ja tegevuse keskpunktide koole — paleesid, kus on leidnud kehastust kõik see, mida praeguse aja kasvatusteadlased on osanud nõuda ja endile kujutella. Olen külastanud Ameerika kooli, mis asus ühesainsas toas, kerges, laudadest kokkulöödud ehitises, kuuris, primitiivseima sisseseadega, kus teotses üksainus õpetaja paariteistkümne lapsega. Ehk jälle sõidad mööda pisitillukesist

ühekordseist puumajakestest ja sinu üllatuseks tähendab reisikaaslane, et „siin asuvad meie alg- ja keskkool.“ Selliste kõrval on aga ultra-modernsed koolid, mis iseäranis toredad suuremate linnade lähedal, oma lõpmatute mänguplatsidega, ja suurtes linnades paariteistkümnekordsed ehitised katusaadade, toredate ujumisbasseinide, suurepärase võimlemissaalide ja toredate, teatrisarnaste auditoriumidega. Huviga vaatled neid sisseseadeid ja ei tea ise, kas kadestada neid, kes siin õpivad ja õpetavad, või tuleb pidada kõiki seda modernset sisseseadet liialduseks ja üleaaruseks. Euroopast tulnud koolitögelastelt kuuled harilikult hüüdeid ja ohkeid: „Jah, mis neil viga õpetada! Kui meil midagi sarnast oleks, mida

meie siis kõik oleksime võinud ära teha!“

Samasuuri kontraste, kui neid näed koolide välimuses, näed siin ka neis koolides tarvitusel olevais õppemeetodeis — konservatiivseimate, äärmiselt nõudlikkude, kesk-aja ilmega kirikukoolide kõrval leiame koole, kus lapsed maast-madalast peale kasvavad ning arenevad täielikus vabaduses, teevad, mida iganes tahavad, ja kus kooli leksikonis puuduvad sõnad „sa pead“, või „sa ei tohi“.

Säärased kontrastid on võimalikud Ühendriikides, sest ei ole maksimas koolielu ühtlustavat föderaal-seadust. Iga osariik ajab iseseisvalt oma kooliasju, nii nagu seda heaks arvab, ja igal eraisikul, igal väikesel kogukonnal on sel alal vabadus, oleleb võimalus oma algatust ja ideesid vabalt katsetada. Iga uus, originaal-idee leiab harilikult toetajaid ja kui suudetakse ettevõttes huvitada teatud isikuid ja asutisi, on rahaline toetus enamvähem kindlustatud; energiliselt asutakse tööle, alul väikestes ruumides, väikese õpilaste arvuga. Juhul, kui algataja energia ei raage, suudetakse ning osatakse seltskonnas huvi alal hoida ja kui ka õpetamine annab lubatud tulemusi, on kindel, et kool võib suurejoonelisemalt oma tööd jätkata, laiendada ja edasi eksperimenteerida.

Jõudsasti arenes Ühendriikide koolielu peale ilmasõda, kus ühes sõjale järgneva suure jõukuse ajajärguga hakati enneolemata rõhku panema haridusele, kus üks kogukond (community) võistles teisega oma haridusolude korraldamises. Kerkisid toredad uued koolihooned, ei tahetud ju naabreist kuidagi maha jääda. Juhtus ka, et pearõhk pandi välimusele, kui etteotsa olid saanud kasvatusküsimustes mitte küllalt teadlikud isikud. Üldiselt andsid need aastad siiski tugeva tõuke Ühendriikide hariduselu arenemiseks ja hariduselise taseme tõstmiseks.

Praeguse rusuva depressiooni ajal peetakse sulesõda Ühendriikide ajakirjanduses ühelt poolt liialduste vastu koolielus, nõutakse õppekavadest väljajätmist nn. „fads and frills“, mille all mõistetakse peaaegu kõike uuema aja

õppeaineid, nagu muusika- ja kunstide õpetamist, tervishoidu, mängu ja õpetust poliitiliste, majanduslikkude ja sotsiaal-küsimuste mõistmiseks. Teiselt poolt jälle hoiatavad nende kuulsamad kasvatusteadlased, et koolide eelarvete kärpimised on lubatamatud, et elu on muutunud ja ühes sellega ei saa enam juttugi olla tagasiminekest endiste aegade kavadele, kus pearõhk pandi lugemisele, kirjutamisele ja arvutamisele.

Seni pidasid üksikud kogukonnad oma koole ise ülal, kusjuures koolide ülalpidamiskulud olid õige suured. Nii läksid asjad, kuni raha küllalt oli. Nüüd aga on asjad segi, rahvas ei suuda enam maksta makse ja koolivalitsused ei tule rahadega välja. Väikesegi kujutluse saamiseks praegustest kooliolude ainelisest seisundist Ühendriikides toon lühikese väljavõtte professor W. F. Russell'i, Columbia ülikooli juures asuva Teachers College presidendi; kirjutisest käesoleva aasta veebruari lõpul: „Mõnes osariigis on õppeaeg koolides lühendatud. Alabama ja Arkansase osariigid on juba sulgenud selleks aastaks enamiku oma maakoolidest. Enam kui 10 000 maakooli suletakse vara. Õpetajate palgad on kärbitud ühes osariigis 28%, mõnes kogukonnas enam kui 50%; mõnedes rajoonides pakutakse õpetaja-kohad oksjoni teel välja — odavamale pakkujale, ja Chicago ei ole ainukene linn, kes palku maksab harva ja ka siis ainult paberil. New York'i lähedal on tuntud New Jersey suvituskohad, kus õpetajad saavad palga asemel lubadusi, ja öeldakse, et üks linn annab välja ainult söögisedelid neile, kes õpetavad nende lapsi.“

Mõnes osariigis, nagu New York, Missouri ja Florida, on algatatud seadusi, mille järgi hariduse rahaline ülalpidamine oleks osariigi kohustus ja ei sõltuks juhulistest maksustamistest. Kuid tunduvalt on kasvanud ka vool, mis nõuab kogu rahva hariduse föderaalset finantseerimist.

Kuid käesoleva aja majanduslikele raskustele vaatamata eksperimenteeritakse siiski täiel hool edasi ja nn. progressiiv-koolide arv kasvab vahetpidamata, omaks võttes kasvatusteaduslikke progressiivseid teooriaid. Möödunud

sügisel on ellu tekkinud mitmed uued progressiiv-koolid, mille eesmärgiks õpetada õpilasi kohanema praegu valitsevate oludega.

Progressiiv-koolid.

Ühendriikides on eksperimenteerimine koolides saanud normaalseks nähtuseks, seda edendavad üksikud koolid ja kolledžid. See vool levis kiiresti ühes koolide arvulise kasvuga 20. sajandi esimesel veerandil. Kutsuti ellu uus koolide tüüp, enamasti kõik erakoolid. Tugeva tõuke sellele andsid alul koolid, mis asusid ülikoolide juures ja millele ülesandeks oli teostada kasvatusteaduslikke uurimusi.

Hiljem on õpetajate seminarid ja kolledžid, heategevad organisatsioonid, eraisikud ja spetsiaalsed uurimiskü bürood, koos osariigi või linna hariduslase administratsiooniga aidanud kaasa pedagoogilise katsetamise arenemisele. Nad on laiendanud eksperimenteerimise aluseid ja okuleerinud uued vaated kogu õpetajaskonnale. Õppeviisid ja uuendused, mis on läbi proovitud progressiiv-koolides ja siin häid järeldusi andnud, leiavad järjekindlalt teed konservatiivsematesse avalikkusesse koolidesse, kuigi vahest osalt muudetud kujul — kohalikele oludele vastavalt.

Suuremalt jaolt on need uued voolud inspireeritud Ameerikas kuulsa kasvatusteadlase John Dewey' kasvatusteaduslikust filosoofiast.

Silmapaistvamad kasvatusteaduslikud eksperimendid on suunatud kolmes sihis: 1) psühholoogilisi uurimusi, 2) kogu kasvatussüsteemi reorganiseerimist ja 3) õppekavade rekonstrueerimist taotlevad.

Kauemat aega on kasvatusteadlased-psühholoogid uurinud küsimust, kuidas hinnata lapse loodud võimeid ja tema intellektuaalseid saavutisi. Loodud võimete hindamisel on tarvilusel niinimetatud intelligentsi-testid, millega tehti algust mõnedes koolides juba enne ilmasõda. 1917. ja 1918. aastal leidsid need testid laialdast kasutamist, kuna nende varal klassifitseeriti ja valiti Ühendriikide sunniviisil mobiliseeritud sõjaväe koosseis. 1 750 000 mehele anti

intelligentsi-testid, muidugi mõista nende testide kõige lihtsemal kujul. Tulemused näitasid, et neil testidel on põhiline väärtus. Peale ilmasõda on nad üldiselt tarvitusele võetud kõigis koolides. Järjekindlalt on neid parandatud ja täiendatud, kuid praegugi veel peetakse neid katsetamise järgus olevaiks. Kuid õpilaste klassifitseerimises, nende valikus ja üksikute lastegruppide edasijõudmise võrdlemises on need testid juba üldiselt tarvilusel.

Intellektuaalsete saavutiste hindamiseks koolitöös tarvitatakse standard-teste, ja säärast hindamist peetakse õiglasemaks kui harilikkude eksamite saavutisi. Need testid on aidanud koostada vastavate saavutiste normid eri vanuseastmeis koolielu mitmesuguseil astmeil.

Testide tarvituselevõtt on viinud õpetajaid ja koolide administraatoreid arusaamisele, et õpetajad-kasvatajad peavad eeskätt arvestama õpilaste individuaalseid iseärasusi ja omadusi. Selle tulemusena ongi koolides märgata, vaatamata õpilaste arvu iga-aastasele järjekindlale kasvule, ikka mõjuvamate ja rohkearvulisemate abinõude tarvituselevõttu õppetöö individualiseerimiseks.

Erilise tähelepanu osaliseks sai kõigepealt sub-normaalne ehk puudulikkude annetega laps. Viimaseil aastail on suurt poolehoidu leidnud arvamus, et anderikas laps kannatab palju, alludes paindumatule koolikorrale, mis on määratud keskpärasele lapsele, ja et seltskond kannatab veel suuremal määral õppeviisidest, mis ei võimalda andekama isiksuse täielikku arenemist. Kogu Ühendriikides on käsil väga mitmelaidilised eksperimendid, mille eesmärgiks on vastava hariduse võimaldamine andekatele lastele. Ka kolledžid ja ülikoolid on hakanud võtma osa neist eksperimentidest, asutades nn. „honours courses“, eraldades teistest ja õhutades tööle andekat õpilast.

Siit ja sealt kuuled arvamusi, et õppekavad ei ole kaugeltki kooskõlas praeguse elu nõuetega, ja et nad on otse vastuolus laste vaimse arenemise seadustega. Uue-aja elu on koolidele andnud hulga ülesandeid, mida varemini teostasid teised asutised. Õppekavade

otstarbekohane rekonstrueerimine on praegu peaprobleemiks ühendriikide hariduselus, kutsudes esile teravaid arvustusi ja vaidlusi. Õppekavade muutmise on teostatud mitte ainult progressiivsetes koolides, vaid ka vana tüüpi koolides on kavad läbi vaadatud, tarvilikuks peetav uus materjal sisse võetud, vana välja jäetud ja õppeviisid tunduvalt muudetud.

Dalton-plaan.

Mõned neist eksperimentidest on kujunenud küllalt lootustandvaks, nii et neid on hakatud laialt matkima, kusjuures nende saavutised harilikult vähe muudetud kujul tarvitusele võetakse. Üks neist eksperimentidest Ühendriikide koolielus on laialt tuntud Dalton-plaan. Daltoni kooli juure New-York'is, kui tüüpilise progressiiv-kooli juures, peatun kauemini, sest olin aastate jooksul lähedas kontaktis nimetatud kooliga. Eesti ajakirjanduses on korduvalt ilmunud lühikesi märkusi Dalton-süsteemi kohta ja et eksperimenteerimine, nagu see siin korraldatud, on huvitav ja annab häid tagajärgi. Kuid selleks, et Dalton-süsteem annaks soovitud tulemusi, peavad olema teatud eeldused — õpetajaskonna suured kogemused, ennastsalgav huvi töö vastu ja ka laste valik, sest kõik lapsed ei suuda kasutada siin neile antud vabadust. Vastasel korral võiks õpetamine Dalton-meetodi järgi kujuneda umbes sarnaseks, nagu seda kirjeldab Kostja Rjabtsev oma „Päevikus“ selle meetodi tarvituselevõttust Nõukogude Venes. „Dalton-plaan“, ütleb tema, „on toodud meie kooli. See on süsteem, mille juures õpetajal ei ole midagi teha, ja õpilased peavad kõik tegema ise. Meie koolipinkide asemele pannakse pikad lauad, klassid nimetatakse ümber laboratooriumideks“. Ja vähe edasi ütleb ta: „Dalton-plaan ei ole midagi väärt. Keegi meist, nii õpetajad kui ka õpilased, ei saa midagi aru. Kõik poisid ütlevad, et Dalton pidi olema mõni lord, bourgeois, sest see oli ju tema, kes mõtles välja säärase süsteemi. Ühe kuu jooksul peame meie lugema terve virna raamatuid, kirjutama kümme aruannet, joonistama kaheksa diagrammi

ja peale selle peame oskama jutustada kõigest, millest oleme lugenud ja kirjutanud“.

Kuid teissuguseid tagajärgi ei võinudki oodata. Uued meetodid võeti Nõukogude Venes tarvitusele järsku, üle öö, ettevalmistuseta ja kõikides koolides, ilma et arvesse oleks võetud valitsevaid olusid või õpetajate kvalifikatsiooni.

Läinud sügisel Moskvast tulnud teadete järgi kavatakse seal tunduvalt tagasi minna progressiiv-meetodite tarvitamiselt vanamoodsemale, ühendriikides tarvitusel olevale meetodile, põhjendades seda taganemist sellega, et progressiiv-meetodid olevat arendanud lastes ebasoovitavaid harjumusi. Need teated jõudsid Moskvast Ameerikasse umbes samal ajal, kui Rahvaste Liidu Hariduskomitee poolt tehti ettepanek Miss Helen Parkhurst'ile, Dalton-kooli juhatajale New-York'is, olla Ameerika esindajaks kuueliikmelises komitees, et uurida praeguse aja haridus- ja kooliolusid ja -võtteid Venes. Miss Parkhurst ütleb: „1918. aastast peale olen alati lugenud huvi ja uudishimuga aruandeid ja teateid Dalton-plaani tarvitamisest Venemaa koolides. Venemaast eemal olles ja võimaluse puududes kohapeal jälgida oma ideede käsitamist, tuli mul piirduda kirjalikkude aruannetega ja informatsiooniga, mida sain nii vene kui ka ameerika kasvatusteadlastelt. Kuid ükski neist aruandeist ei ole suutnud mind veenda, et Dalton-plaani oleks Venemaal üldse tarvitatud.“

On ju õige, et olgu see meetod mistahes, järsku päeva-pealt teda maksma panna ei saa. Ta tuleb enne läbi proovida ja ettevaatusega muuta kohalikele nõuetele vastavaks. Ühendriikides on progressiiv-meetodid küll juba laialt tunginud avalikkusesse koolidesse ja seal häid tagajärgi andnud. Progressiiv-meetodite tarvitamise kohta tähendatakse, et neid võib ju tarvitada erakoolides, kus õppemaks äärmiselt kõrge ja klassid seevõrra väikesed, et õpetajal on võimalus iga õpilase iseloomuga tutvuda ja tema arenemist juhtida. Kuid viimastel aegadel on nimetatud progressiiv-meetodid tunginud avalikkusesse koolidesse, kus õpetus maksuta ja vaba

kõigile nii alg- kui ka keskkoolis ja kus töötatakse keskmises suuruses klassidega. Üldine arvamus on praegu, et mitte ainult saab, vaid peab õpilase individualiteeti arvestama. New-York'i läheduses asuvates vähemates linnades, nn. residentsiaal-linnades, on rahvakoolid väga head, nii näiteks Scarsdale'is on kuulsad koolid, kuhu asutakse elama New-York'ist sagedasti just heade koolide pärast, ja siin on kõigis avalikkudes koolides Dalton-plaan läbi viidud.

Dalton-plaan selle nime all võeti esmakordselt tarvitusele 1918. a., ja on nüüd saanud üheks väljapaistvamaks meetodiks individuaalses õpetustöös. Dalton-plaan on meetod, mis nõuab individuaalset iseseisvat küsimuste uurimist või ühe aine teatud osade uurimist ilma süstemaatilise ettevalmistuseta. Selle meetodi ülesanne (mis on kättesaadav ainult siis, kui oleleb teatud intelligentsuse tase) on anda mitte niipalju teadmusi, kui harjutada õpilast hankima teadmusi iseseisvalt igal alal, milles soovib: õpetada teda leidma seda iseseisvalt raamatuist ja muist allikaist. Kriipsutatakse alla vajadust õigeid harjumusi lastes arendada, lähtudes osalt kasvatusteadlase dr. John Dewey' ütlu- sest, et „meie ei tööta oma ideedega, vaid oma harjumustega.“

Daltoni kool on alul segakool; kolme-

aastane ettevalmistuskool, kuueaastane algkool ja kolmeaastane junior high school (uuemat tüüpi Ameerika koolides on endise nelja-aastase keskkooli, „high school'i“, asemele astunud kolmeaastane junior high school ja kolmeaastane senior high school) on ühised nii poistele kui ka tütarlastele; kuid siis minnakse lahku. Daltoni juurde senior high school'i jäävad ainult tütarlapsed, kuna poisid lähevad poeglaste keskkoolidesse. Daltoni koolis pannakse suurt rõhku vastutustunde arendamisele. Lapsed elavad ja teotsevad koolis just nagu hiljem tuleb elada tegelikus elus, kusjuures seltskondlikud sidemed ja laste vahekorrad üksteisega saavad suure tähelepanu osaliseks. Daltoni koolis valitseb kord, mille juures õppimisest hoidumine on võimatu. Koolitöö on tegelik töö ja seejuures väga huvitav ning mitmekesine. Kooli eesmärgiks on: tööharjumuste arendamine, kiire kohanemise harjutamine, terav asjaga tutvumine, organiseerimine ja plaani koostamise oskus ülesannete lahendamiseks; seejuures püütakse õpetada lapsi oma eesmärgile jõudma võimalikult vähese jõupingutuse, ajakulu ja närvingutusega ja anda lastele palju rahuldust ning rõõmu töötegemisel.

(Järgneb.)

Kirjanduse arvustisi ja ülevaateid.

Eesti Ajaloo Atlas.

Eesti Kirjanduse Seltsi Ajaloo-toimikonna ülesandel koostanud Jaan Jensen. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus, „H. Laakmann'i“ trükk, Tartus 1933., 36 lk. Hind 2 kr. 50 s.

J. Madisson.

Pärast pikemat ettevalmistuse aega on ilmunud üks meie ajaloo kirjanduse tähistestest, Eesti ajaloo atlas. Ilmunud on ta küll vähenõudliku kooliatlasena, kuid ei ole kahtlust, et teda, nagu teisigi suuremaid kooliatlasi (suur Putzger jm.), kasustatakse ka väljaspool otsest koolitööd. Seda rohkem, et meil seni puudus tervet meie ajaloolist minevikku käsitlev atlas ja üksikud

olemasolevad kaardid olid osalt vananenud ja puudulikud, osalt aga laialipillatuse tõttu raskesti kättesaadavad.

Atlas koosneb 17 kaardist ühes nende juurde kuuluvate üksikasjaliste märkustega ja jaguneb kahte ossa: 1. Muinasteaduslik osa (5 kaarti), mille koostajaks on prof. H. M o o r a ja 2. Ajalooline osa (12 kaarti), mille koostanud J. J e n s e n. Koostajad on, et viia teost praegusaja uurimuse tasemele, katsunud koguda ja kaardil väljendada kõike seni saavutatut, katsudes vajaduse korral ka ise lahendada mõnd küsimust. Kuivõrt see neil õnnestunud, jäägu praegu, kus teos vaatlusele tuleb kooli atlasena, puudutamata. Pealegi on mõni koostajate poolt kasustatud uurimus seni trükist ilmutamata.

Paistab küll, et koostajad on arvestanud ka atlase tarvitamist väljaspool kooli. On nad ju kaartidele lisanud üksikasjalikud märkmed, mida, nagu kogemustest teada, kasustavad vähesed õpilased ja sellepärast tavalisest kooliatlastele neid juurde ei lisata. Märkuste üksikasjade jälgimiseks on pealegi vaja täielikumat kaardistikku, kui seda annab atlas. Samale viitab ka eaproportsionaalselt suur muinasteaduslike kude kaartide arv (5 kaarti 17-est), mille täielik kasustamine ei ole koolis mõeldav.

12 ajaloolise kaardi jagamisega eriajajärkude järele (1 muistse iseseisvusaja, 4 orduaja, 6 provintsi ajastu ja 1 E. Vabariigi-aegne kaart) võib üldiselt rahul olla. Samuti tuleb kaarte tehnilisest küljest õnnestunuks lugeda. Eriti peab seda väitma esiajalooliste kaartide kohta, kuna ajalooliste kaartide juures (näit. vene aja kaardid) mõjub teatava määrani häirivalt kulu- ja monotoonsete värvide kasustamine. Kohanimede asetamisel kaartidele ja nende seletamisel on toimitud vajaliku täpsusega, ehkki ei puudu vähemaid väärtusi. Nii ei ole 1346. a. kaardile lisatud linnamärgi seletust, kaardil esineb see aga korduvalt; XIII s. kaardil on maakondade nimetused asetatud nii, et algajal on raske saada kujutlust vastava maakonna ulatusest jm. Koolitarvete seisukohast on atlase puuduseks see, et koostaja, loobudes teadusliku atlase koostamisest kooliatlase kasuks, on kaarte siiski välja töötanud teadusliku atlase põhikaartidena, mille all tublisti kannatab atlase kui eesti ajaloo kursust illustreeriva ja lähemalt sellega tutvumisele ergutava õppevahendi mõju. Sellest tingitud on näit. atlase liigne huvi (kooli seisukohast) maa administratiivse jaotuse vastu, mille tõttu kaardid mõnikord mõjuvad (näit. E. Vabariigi kaart) tühja skeemina.

Veelgi suuremaks puuduseks on atlase kaartide staatilisus. On peaaegu täiesti välja tõstmata jäänud ruumiliste vahetõrgete muutuvus ajaloolises minevikus. Nii puuduvad atlases erikaardid muistse vabadusvõitluse ja vabadussõja kohta. Provintsi ajastu

suuremaist muutusist on erikaardil näidatud ainult maa jagunemine a. 1562 (oleks vägagi vajalik olnud näidata ka vene valduse suurimat ulatust 70. a-te lõpupoole!), kuna pikema-ajaline Poola-Rootsi ja Rootsi-Vene võitlus meil maa pärast on kahjuks välja tõstmata jäetud. Seda atlase staatilisust on koostaja kunstlikult kaartide pealkirjades antud aastatega (kuni a. 1561, a. 1600, 1700 jm.) aidanud suurendada. Alles märkuste üksikasjadega tutvudes saame teada, et näit. 1561. a. kaardil tuleb otsida ka kohanimedid 1561—82, või a. 1600 kaardi kohta tunnetame, et sealt tuleb otsida kohanimedid 1582—1629 jne. Koostaja oleks pidanud küll talitama vastupidiselt ja asetama seletuskirjas antud aastad kaartide pealkirja. Teiseks atlase puuduseks tuleb lugeda piirdumist praeguse Eesti (ja osalt ka Läti) territooriumiga. Selle tõttu on meie maa geopoliitilise asendi, tema suhe riigiga, kellele ta allus ühel või teisel ajal, tema naaberriikide resp. provintside jm. küsimused jäänud kaartidel peaaegu täiesti rakendamata. Rääkimata vajadusest näidata Eestit tema tähtsamatel ajaloo pöördepunktidel seoses teiste naaberriikide resp. (sugu-) rahvastega, millest koostaja kahjuks põhimõtteliselt on loobunud, on atlases küllaldaselt määralt eraldamata jäetud naaberriikide alad ja muutused neis (Poola-Leedu unioon, Moskva-Venemaa ühendamine; samuti on jäetud vajalikul määralt märkimata Ingeri kuulumine Rootsil jm.). Ja sellest on tõesti kahju, sest on ju Põhja- ja Ida-Euroopa käsitletud üldajaloo atlases äärmiselt puudulikult. Kolmandaks on atlases mõningaid väärtusi, kooskõlastamata nähtuste käsitletusi jm. Nii näit. on kooskõlastamata sõja, resp. kaubateede asetamine XIII s. ja viimasel esiajaloolisel kaardil. Veel halvemini on samadel kaartidel lahendatud muistsete eesti maakondade küsimus. Maakondade nimetused on XIII s. kaardil, samade maakondade piirid on asetatud aga esiajaloolisele kaardile ja sedagi on tehtud mõnel juhul (näit. Alempois), võrreldes märkustes antud piiri seletusega, tublisti erineval kujul.

Läti kohanime märkimisel on atlas tarvitatud läti nimetusi. Kuigi see on õige põhimõte, näib olevat liigne täpsuse tagaajamine, kui üldtuntud eesti nimetuse kõrval tarvitatakse veel läti nimetust. Näit. on 1561. a. kaardil Koiva jõel ülemjooksul eestikeelne nimetus, kuna alamjooksul tarvitatakse läti (Gauja) nimetust. See võib tekitada algajal tarvitajal arvamuse, nagu oleks sel jõel ülem- ja alamjooksul erinevad nimetused, mis teadupärast pole õige. Samuti on küsimus, kuivõrt otstarbekohane on kooliatlases vaieldavad ja lõplikult lahendamata küsimused (ümera, kurelaste jm.) lahendada nii kindlal, ja mis peasi on, õpperaamatuis maksvatel seisukohtadest erineval kujul. Kaartidele asetatud kohanime hulk näib ajalooõpetamise seisukohalt olevat küllaldane. Vähehaist väärtusist võiks siin siiski tuua järgmist: XIX s. kaardil on küll silmatorkava Nuustaku kõrvale asetatud Pühajärv. Ajaloo õpetuse seisukohast oleks aga vajalikum näidata järve asemel Pühajärve mõisa asukohta, kus aset leidis tuntud Pühajärve sõda. Edasi tuleb atlase puudusena märkida vähearendatud kohanime märkimise süsteemi, mis muudab kaardid vähe ülevaatlikeks. Nii oleks soovitav olnud eri märkidega tähendada lahingute kohti (soovitav ka daatum juurdelisamine!) jm.

Ühenduses sellega kerkib 1217. a. madisepäeva lahingu nimetuse ja kaardile asetamise küsimus (puudub kaardil!). Kuna kuupäeva kohanimetuse kaardile asetada ei saa ja muidu lahinguid ikka nimetatakse koha aga mitte aja järele, siis on küsimus, kas tõesti ei ole võimalik meie vabadusvõitluse tähtsamat lahingut nimetada mõne tolaaegse tuntud kohanime järele ja katsuda tema asukohta märkida kaardile. Et Pala nimetusest omal ajal loobuti, selleks olid vägagi kaaluvad põhjused. On vähe tõenäolik, et meil õnnestub saada selle lahingu asukoha küsimuses uusi andmeid, õnnelik juhust muinasteadusliku leiu näol muidugi maha arvatud. Ja veelgi vähem tõenäolik on, et meil õnnestub niisugust võimalikku leidu siduda mõne tolle-

aegse kohanimega. Kas ei ole siis otstarbekohane, et meie lahingut nimetaksime Viljandi järele, kust lähtus lahinguvalmis ristsõdurite vägi, ja katsuksime juba praegu määrata enamvähem tõenäost lahingu kohta. Viljandi nimetus on igatahes väga tuntud ja, mis peasi, lahingu koht on temaga märgitud küllaltki täpselt. Rääkimata näidetest üldajaloost võiksime oma tegevuse õigustuseks tuua võrdluse näiteks Härgmäe lahingu (1506), mis andmete järgi on peetud Hoomulis, s. t. paar penikoormat eemal. Atlase muist puudustest märgiksime veel järgmist: temas on antud küll keskaegsete kaubateede võrk, aga on täiesti välja jäänud meie majanduselule XIX s. lõpupoolest alates nii tähtis raudteede ehitamine ja selle võrk. Lõpuks kaardi kasustaja seisukohast üks praktiline viibe, mida atlase järgmises trükis tuleks arvestada. Peale lehekülgede numeratsiooni on vajalik ka kaartide numeratsioon, kuna see viimane lihtsustab vajaliku kaardi kättejihatamist koolitöös. Atlasele on lisatud märkuste lõppu ka kohanime register, kusjuures läti kohanimedele on antud ka saksakeelsed vasted. Oleks soovitav olnud samuti toimida eesti kohanimedega, kuna saksakeelne teaduslik kirjandus, teised kaardid ja allikad kasustavad sageli ainult viimaseid. Samuti on küsimus, kas on otstarbekohane registrit nii korraldada, nagu seda teeb atlas, kus läti keelsed kohanimed on antud kaks korda alfabeedilises järjekorras, kuna saksakeelseid, millistest sagedamini tuleb lähtuda tarvitajal, peab otsima terve eriregistri piirides.

Need eespool nimetatud puudused, mille esinemine on täiesti arusaadav meie esimeses sellelaadilises teoses, ei suuda kõigutada teose suuri paremusi. Sellepärast võib atlasi soojalt soovitada kõigile meie ajaloo harrastajatele ja koolidele klassikogude täiendamisel, kui vahest hind takistus teeb teose sundslikuks tegemiseks õpilastele. Seda soovitus tuleb eriti rõhutada, kuna mõni ülalmainitud puudustest on niisugune, et ei lase sel nii vajalikul teisel mõjule pääseda sellisel määral, kui ta seda vääril.

Kooli ja õpetajaskonna päevaküsimusi.

Organisatsioonide teateid ja kroonika.

Õpetajate XI üldkongress

Tallinnas, Raua tänava algkooli saalis, 19. ja 20. aug. 1933. a.

I üldkoosolek.

Avamine ja valimised.

E. Ö. Liidu esimehe E. Martinsoni kõnetooli astudes kongressi avamiseks puhkeb seinast seinani tihedalt täiskiilutud saalis kauakestev aplaus. Selle vaibudes E. Ö. Liidu esimees pöördub koosoleku poole järgmiste sõnadega:

Käesolev kongress nii mõneski suhtes erineb eelmistest õpetajate üldkongressidest. Kõigepealt tema kokkukutsumise algatusel on tähtsat osa mänginud kohalikkude õpetajate organisatsioonide sellekohased otsused ning ettepanekud. Mõnelt poolt nõuti kongressi kokkukutsumist kohe pärast maaõpetajate paljade vähendamist. Seda soovi ei saanud aga E. Ö. Liidu juhatus täita, sest põhikirja järgi tuleb kongressi kutsed saata organisatsioonidele vähemalt kuu aega enne kongressi kokkukutsumist.

Edasi on kongressi päevakord — kuna kongressi ettevalmistamise aeg oli väga lühike — piiratud ainult paari küsimusega, küsimustega, mis käesoleval ajal on akuutsed. Päevakorras on ainult kutsehuvilised ja koolipoliitilised küsimused, kuna välja tuli jätta pedagoogilised küsimused, sest nende ettevalmistamiseks oli aeg liiga lühike.

Lõppeks tuli märkida, et käesoleva kongressi pidamine sünnib õieti väga raskel ajal ja raskeil tingimustel. Õpetajaskonnas on viimasel ajal aset leidnud käärimised õpetajate organiseerimise küsimuses. Suur osa keskkooliõpetajaid nähtavasti ei ole rahul praeguse organiseerimismoodusega ja nõuab rohkem iseseisvust. On ka väikese lahkarvamise esile kerkinud maa- ja linnaõpetajate vahel. Kuna praeguse kongressi olulisemaks osaks on maaõpetajate palgaküsimus, siis võiks karta, et kongress ei leia suurt osavõttu ja toetust linna- ja keskkooliõpetajate poolt. Muidugi ei oleks see õpetajaskonna kutsehuvide seisukohalt õige, et ainult see osa õpetajaskonnast välja astub, kelle huvidid rohkem on puudutatud, sest kutsehuvide kaitsmisel enam kui mujal maksab sõna „kõik ühe eest, üks kõigi eest“, kuid puhtinimlikust seisukohast oleks siiski arusaadav ainult kaudselt puudutatud õpetajate suurem passiivsus.

Veel raskem on aga käesolev moment selle poolest, et pärast seda, kui kongressi kokkukutsumine oli otsustatud, on maksma pandud üle riigi kaitseseisukord. See asjaolu muidugi

tunduvalt vähendas kongressist osavõtjate arvu ja on selle tõttu muidugi raskendatud ka kongressi töö. Kui kõigile raskustele ja kitsendustele vaatamata siiski hulk õpetajaid siia on kogunenud, siis tohiks arvata, et kongressi tööd siiski tõsiselt tarvilikuks peetakse.

Avan õpetajate XI üldkongressi ja soovin tema tööle head kordaminekut.

Järgnevad valimised. Kongressi juhatajaiks valitakse E. Martinson, J. Piiskar ja V. Uustalu. Protokolliajaiks valitakse J. Elango, K. Praakli, P. Rummo, A. Rüütli, R. Starkopf ja K. Vares, nendest esimene peasekretäriks. Mandaatkomisjoni liikmeiks valitakse A. Alber, J. Kents ja H. Rajamaa. Redaktsioonikomisjon otsustatakse järgmiselt moodustada: 1. kõik kongressi juhatajad, 2. kõik referend ja ettepaneku tegijad, 3. kongressi peasekretär ja 4. kongressi poolt kolm liiget, kelleks valitakse P. Adamson, V. Horn ja A. Mikael.

Päevakorra kinnitamine.

Päevakord võetakse kongressi poolt vastu järgmisena:

Esimene päev 19. aug. 1933. a.

Referaadid ja läbirääkimised:

Õpetaja töötingimused ja palgaküsimus. Ref. E. Martinson ja V. Uustalu. Selle teemaga otsustatakse liita juhatuse poolt teisel päeval ettenähtud vaidlusteema: Õpetaja suhtumine erakonna-poliitikasse.

Võimalusi ja teid avaliku arvamise kujundamiseks kooli ja õpetajaskonna huvides. Ref. M. Raud.

Teine päev 20. aug. 1933. a.

Referaadid ja läbirääkimised:

Meie kooli- ja hariduspoliitika. Ref. M. Valbe.

Resolutsioonide hääletamine ja kongressi töö lõpetamine.

Enne päevakorra juurde asumist juhataja E. Martinson loeb ette sisekaitse ülema sundmääruse nr. 7 ja palub kongressi liikmeid määruses esitatud seisukohti kindlasti silmas pidada.

Tervitused.

Dir. P. Mägraken — tervitab kongressi haridus- ja sotsiaalministri ja HSMKoolivalitsuse nimel ja teatab, et ainukeseks motiiviks paljade kärpimisel on olnud kulude kokkuvõtte riiklikust seisukohast. Kui tuuakse esile teisi motiive, siis need ei vasta tõele. Tervitaja avaldab lootust, et õpetajad kui

teadlikud kodanikud tunnevad meie riigi rasket majanduslikku seisukorda ja et õpetajad kui meie demokraatliku riigikorra kaitsjad täidavad oma kohuseid ka rasketel aegadel, aida-tes viia meie riiki vastu paremale tulevikule, mis lubab õpetajaile võimaluse korral tulevikus võib-olla paremaid palgatingimusi.

H. R u t n i k — toob tervitusi Riigi- ja Omavalitsuseteenijate Keskkliidult. Tervitaja avaldab lootust, et õpetajaskonna ja riigiteenijate ning teiste palgateenijate koostöö süveneb ja aitab ka õpetajate õigustatud nõuded viia sihile.

Dir. O. J. K i e s e l — toob tervitusi Eesti Keskkooliõpetajate Kogult. Tervitaja kinnitab, et E. K. Kogu tahab kõigiti suhtuda heatahtlikult E. O. Liidu ümber koondunud organisatsioonidesse ja liikmetesse kui ka nende üritustesse ja soovib algava kongressi puhul õnne headeks algatusteks, mis tehakse Eesti kooli, hariduse ja õpetajate huvides.

J. R u k k i — tervitab kongressi Raudteelaste Keskkühingu nimel ja kutsub õpetajaid üles säilitama kindlat meelt ning kollektiivset taht võitluses oma õiguste eest.

Hr. G u s t a v s o n — toob tervitusi Eestimaa Töölisühingute Keskkliidult. Tervitaja leiab, et praegune olukord sunnib liituma vaimse töö tegijaid füüsilise töö tegijatega.

Telegraafi teel saabusid tervitused Läti Õp. Liidult, Rootsi Õp. Liidult ja Tallinna Linnakoolivalitsuselt. Pikemad tervituskirjad saabusid Leedu ja Poola õpetajate liitudelt.

Referaadid.

Peale tervituste asutakse kohe referaatide kuulamisele. Esimesena refereerib E. O. Liidu esimees E. M a r t i n s o n teemast „**Õpetaja töötingimused ja palgaküsimus**“. Referent annab ülevaate E. O. Liidu juhatusel viimase aja sammudest õpetajate palgavõitluse alal. Nii pea kui E. O. Liidu juhatusel sai teatavaks Vab. Valitsuse kavatsus vähendada maaõpetajate palka ühe astme võrra, kutsuti kohe kokku E. O. Liidu juhatusel erakorraline koosolek, kus otsustati saata märgukirjad riigivanemale, Vab. Valitsuse liikmeile ja riigikogu rühmadele. Ühtlasi moodustati delegatsioon märgukirja esitamiseks. Kuna märgukiri ei ole avalikkuse ette kantud, siis referent loeb selle kongressile ette. Märgukirjas selgitatakse õpetajaskonna töötingimusi ja märgitakse ära need ohvrid ja palgakärpimised, mis õpetajaskonnal juba tulnud kanda. Eriti valgustatakse märgukirjas maaõpetajate töötingimusi ja palutakse maaõpetajate palgaastme alandamise kavatsusest loobuda. Edasi referent tutvustab kongressi liikmeid nende mõttevahetustega, mis delegatsioonil oli riigivanemaga ja valitsuse liikmetega. Muuseas delegatsioon ühes märgukirjaga esitas riigivanemale ka Harjumaal Koolivalitsusest võetud viimaste palgalehtede koopiad õpetajate palganormide selgitamiseks. Nagu teada, ei andnud märgukirja esitamine ja delegatsiooni saatmine loodetud tulemusi.

Edasi referent analüüsib küsimust, mis tuleks õpetajaskonnal teha või tegemata jätta oma seisukorra kindlustamiseks, peatudes es-

majoones streigi võimalusel, kuid leides, et seda võitlusvahendit ei saa õpetajaskond soovitava edukusega tarvitada: 1. Paljud õpetajad ei lähe streikijatega kaasa, kartes koha kaotamist; 2. kui maksev palgavähendus on ajutine, siis ei oleks otstarbekohane selle vastu nii tõsist abinõu tarvitada; 3. on üldse küsitav, kas õpetaja kui isik, kes on andnud vande, et tahab töötada riigi huvides ja kes oma ameti poolt on kohustatud alistuma riigivõimude seaduslikele korraldustele, korraga neid enda kohta enam maksvaks ei loe; 4. õpetaja amet on selleks liiga kõrge, kui et ta võiks öelda, et ta nüüd enam ei tööta, sest et ta nii palju palka ei saa, kui palju tema arvates õiglane oleks. Õpetajat on seltskonnale vaja sama hädatarviliselt, kui haigele on vaja arsti, kes ka ei tohi streikida nii kaua, kui ta on arsti ametis.

Ka seltskonnatööst loobumist ei poolda referent, sest sellega maksame kätte rahvale, kes võib-olla ei ole süüdi meie palkade vähendamises. Ühtlasi on see töö õpetajale kui rahva kasvatajale südame lähedal. Kuidas saame öelda oma endistele õpilastele või teistele ideelisel tööpõllul kaastöötajaile, et vaa-dake, nüüd on minu palka vähendatud ja nüüd ma enam teiega kaasa ei tööta. Seltskondlikust tööst loobudes viiksime endid kaugemale rahvast, kelle teenistuses me ometi oleme. Ei, mitte kaugemale oma rahvast, vaid ligemale temale. Seisab seltskond rohkem meie selja taga, siis oleme tugevamad ka palgavõitluses ja oma seisukorra ning kooli kindlustamisel. Juttu võiks olla vahest ainult nende ülesannete mahapanemisest, mis ei seis ühenduses õpetaja kui kasvataja ülesannetega ja mis õpetajat üleliia koormavad.

Teostatud palgavähendamisele tuleks reageerida protestiva resolutsiooniga ja nõuda õpetajaskonna rikutud huvide heakstegemist uue palgaseadusega. Tuleks energilisemalt süvendada ka õpetajaskonna organiseerimistööd, et E. O. Liit moodustaks tugeva ja hästi distsiplineeritud ühtlase ning võimsa terviku. Peaksid tõesti kaduma separatistlikud püüded ja väljaastumised. Edasi tuleks rohkem teha selgitustööd kooli ja oma asja eest nii kõnes kui kirjas. Peame ka kohalikes ühinguis igasuguste võimalikkude abinõudega selle eest võitlema, et õpetajate hulgas ei tuleks ette väärsamme, mis kisuvad alla kogu õpetajaskonna hea nime. Ei tohi seda jätta igäühe eraasjaks. Kindlasti tuleks õpetajaskonnale edaspidi suuremat hoolt kanda selle eest, et meie kool saaks ikka rohkem ja rohkem rahva oma asjaks, et kõveneksid sidemed rahva ja kooli ning õpetaja vahel. Paremat seisukorda ei saa meie kätte mitte ainult otsese palgavõitlusega valitsusasutis, vaid veel suuremal määral tõsise ennastalgava tööga kohtadel, tööga koolis ja kooli ümbritsevas seltskonnas.

Lõpuks referent esitab kongressile järgmise resolutsiooni: „Kongress leiab, et ei ole õigustatud maaõpetajate palkade vähendamine, eriti veel ajal, mil krooni väärtuse ümberhindamisega on esile kerkinud elukalliduse tõus, ja loodab, et Vabariigi Valitsus ja

riigikogu uue palgaseadusega kaotavad maaõpetajate raske seisukorra.“

Teisena refereerib samast teemast õp. V. Uustalu, kes võtab oma ettekande kokku järgmistesse põhilasetesse:

Veneaegne eesti maa-alkkooli õpetaja on teeninud endale aateinimese nime. Ka nüüdki meie maaõpetaja kannab seda nime täie õigusega, niihästi koolipõllul kui seltskonnategevuses, ning tema vastu sihitud süüdistused aatelageduse seisukohalt on alusetu.

Enamasti meie külaelu jätabki soovida veel kultuuriliselt nii palju, et haridustöös seal ainult idealistina edasi jõutakse ning suurema osa meie külakultuuri arengut seni peab kirjutama maaõpetaja idealismi arvele.

Igas muus ametkonnas on saavutatud juba tarviline stabiilsus, nii et seal teenijaskond ainult oma otseste ülesannete täitmiseks võib piirduda; kuid maaõpetajal teenistuseadusega nõutud kohustused moodustavad vaid umbes poole sellest, mis tal tuleb teha.

Kooliaiatöö on jäetud maaõpetaja õlgadele ja temal tuleb seal töötada tasuta, enamasti isikliku kapitali abil.

Maaõpetaja korteriolud (kuigi ta nende arvel on kaotanud juba 25% palgast) on suuremalt osalt nii halvad, et peab häbenema mitte ainult välismaalt tulnud matkajaid, vaid ka oma maa selgema silmaga arvustajaid.

Maaõpetaja aastane töö, mis tundide arvult pole sugugi lühem kui muudel aladel töötavil vaimse töö tegijail, on kuhjatud kokku ¼ aastale, mille kestes tööpinge nii suur, et ebanormaalselt pikk töövaheaeg täiesti tervise kosutamiseks kulub, kuna eriline ravimine lühema aja kestes oma palgaga võimatu.

Maa-alkkool on ka ainsam asutis Eestis, kus tööabinõud nii puudulikud, et takistavad normaalset töökäiku. Töötulemusi nõutakse maaõpetajailt siiski täiel määral, mida võib tõendada näiteks maa-alkkooli õpilaste keskkooli astumine.

Väga suurel määral kõlbluse langus kodus ja seltskonnas raskendab kooli kasvatustööd maal ja linnas pärast sõda ning revolutsiooni. Kõlblusõpetus algkoolis on sunnitud taganema usuõpetuse eest, kuigi usuõpetus kõlblusele enam nii laias ulatuses ei suuda pakkuda tuge, kui varem suutis.

Kasvatustöö kooliinternaadis õpetajate väsimuse ja tasuta töötamise tõttu ei anna soovitavaid tulemusi. Oleks vaja siin õpetajaile seada abiks erilised kasvatajad, nagu hoolekande asutisteski, või järele suurendada internaadiga kooses õpetajate arvu.

Koolihoolekogude ja lastevanemate koostulete kaasabi õpetajale on olnud seni väike või märgatav ainult niipalju, kuipalju õpetaja oma otseste ülesannete kõrval on suutnud neid kogusid tööle rakendada. Viimased on koolielus esinenud rohkem arvustajatena kui positiivsete kaasaitajatena (seda tööd teeb õpetaja vabal ajal tasuta).

Maakoolivalitsused pakuvad kooli vastu tekkivate vaenuavalduste puhul õpetajale kaasabi vähem kui ükski suur asutis oma teenijaskonnale vastaval juhul.

Õppenõukogu, hoolekogude ja lastevane-

mate koosolekud ühes seltskonnatöoga nõuavad maaõpetajalt nii palju aega, et tal ei jää talve kestes ühtki pühapäeva vabaks puhkepäevana.

Algaja õpetaja selle töö juures maa-alkkoolis saab siiski palka mitte rohkem kui algkooli haridusega jooksupoiss või kojamees linnas.

Töökoorma vähendamiseks maaõpetaja tulevikus peaks vabanema seltskonnatööst kui moraalsest kohustisest, eeskätt seal, kus haritud jõude väljaspool õpetajaskonda olemas küllalt. Maaõpetajate teened seltskonnatöös on suured, kuid palgavähendamisel pole seda arvestatud.

Sama tähtis kui seltskonnatöö on praegusel ajal maakooli õpetaja osavõtt väljaspool kooli demokraatliku korra alusel seisvast poliitilisest tegevusest, peamiselt kaine selgitajana, nagu õpetaja kutsele kohane.

Pärast lühikest vaheaega kõneleb koolin. M. Raud teemast „Võimalusi ja teid avaliku arvamise kujundamiseks kooli ja õpetajaskonna huvides.“ Referent leiab, et suurim pahe on selles, et seltskond ei seis enam õpetajaskonna selja taga, et avalik arvamine ei ole õpetajaskonnale kuigi soodus. Vabariigi alg-aastail oli selle poolest seisukord parem: E. O. Liit oli siis poliitiline tegur, mida arvestati. Nüüd on olukord põhjalikult muutunud. Õpetajaskonna juhtide ülesanne seisab selles, et uurida selle meeolelu muutuse põhjusti.

Esimene põhjus referendi arvates on väljaspool õpetajaskonda: see on kunstlik õhutamise õpetajaskonna vastu. Teine põhjus oleks õpetajaskonnas eneses ja kolmandaks on need põhjused, mis peituvad hariduses ja koolis.

Esimest põhjust võib nimetada demagogiaks, mida on tehtud väga palju, kuid millega üksi ei saa kõike seletada. Õpetajate vastu on isegi nende loomulikud liitlased — ametnikud. (Vahelhüüe J. Rukki'lt: See võib olla ainult üksikjuhus. Ametnikud on teiega täiesti solidaarsed.)

Teise põhjuse alal võiks öieti ühte nimetada: omal ajal saavutati palju; aga kui vibu on pinguli tõmmatud ja kui ta siis vabaneb, saadab ta noole kaugele. Nimetan vaid seda võimalust; ma ei tõenda, et see nii on. Selle küsimuse arutamine on õpetajaskonna juhtide eneste asi. (Vahelahüüded.)

Väga tähtis põhjus on rahulolematuse kooliga ja haridusliikude oludega, sest õpetajate palgaküsimus on lõpuks hariduse probleem. Tuletagem meelde Aleksandri kooli liikumist, emakeelse kooli arengut, samuti momente meie vabariigi algpäevilt. Kuidas need nähtused panid inimesi liikuma. Mispärast? Et oli suur nõudmine ja tung hariduse järele. Aga nüüd kuulete, et haridust olevat liiga palju, olevat tekkinud haritlaste proletariaat ja üleproduktioon ja et hariduseks määratud kapital annab negatiivseid tagajärgi. Meie vastuseletust, et haridust ei saa olla palju, et haridus on relv võitluses elu eest, nimetatakse teooriaks. Tekib küsimus, kas meie haridust ei ole vahest liiga vähe kohaldatud tegelikele elunõudeile. Alghariduse küsimuses näiteks on ilmnunud tugevad voolud, mis nõuavad

6-klassilise algkooli muutmist 4-klassiliseks. Kas pole siin tekkinud kooli ja rahva vahel lõhe, nii et rahvas ja kool ei mõista teineteist. Meie algkool on loodud korraldustega ülalt alla, mitte ümberpöörduvalt, mis oleks õigem. Ja seepärast tulevad konfliktid. Meie algkooli on liiga vähe populariseeritud. Koolidelt võeti ära suur osa maad. Selle selgitamiseks, et maa on väga tähtis tegur maa-alkkooli juures, ei tehtud midagi. Õpetajaskond peab tegema propagandat kooli ja oma aadete eest, sest on tõsnud vajadus kultuurpropaganda järele, missugune ala on jäänud hooletusse. Õpetajaskonna käest on libisenud ära mitmed tegevusalad. Näiteks kodukasvatustöö on läinud karskusliikumise kätte, isamaalsuse kasvatamine kaitseliidu ja naiskodukaitse kätte. Kuid propagandat tehes tuleb hoiduda kõige selle eest, mis võiks õpetajaskonna kunstlikult viia vastuollu avaliku arvamisega.

Edasi referent käsitleb palgavõitluse iseloomu ja vahendeid ning arvab, et õpetajaskonnal pole siin liitlasi, kuna arvatavad liitlased võivad olla vastastega ühes killas. (Vahelehiüded.) Ka seltskonnatööst loobumises kui palgavõitluse relvas kahtleb referent, sest õpetaja ei ole iseseisvuse ajal seltskonnatöös enam asendamatu jõud. Ka „Õpetajate Leht“ ja palgavõitluse aktsioonitoimikond ei vasta referendi arvates elunõuetele. Ka üksikust erakonnast väljaastumisega või mõne erakonna erilise toetamisega ei saa midagi kätte. Oleks soovitav õpetajaskonna tungimine kõikidesse erakondadesse, kusjuures haridustegelased isekeski, küsimata kust erakonnast nad pärit, peaksid haridusküsimustes ühte hoiduma. Kuid selle nõudmisega ei tohi liialdada, sest mitte iga õpetaja ei ole erakonnategelane.

Lõpuks referent soovib meelekindlust. Rasked ajad panevad meid igakülgset asju kaaluma, tagasi vaatama käidud teid, kas seal on õieti talitatud, mis seni tehtud; samuti panevad nad inimesi sügavamalt mõtlema nende teede üle, mis ees seisavad.

Referaadi lõppedes tehakse lõunavaheaeg.

II üldkoosolek.

Läbirääkimised.

Kongressi teine istung on pühendatud esimesel istungil ettekantud referaatide üle läbirääkimisteks.

J. R u k k i tõrjub tagasi M. Raua väited, mis tahtsid tõendada, nagu poleks riigiteenijate organisatsioonide esindajate avaldused muud midagi, kui paljad viiakuseavaldused, mida ei tulevat arvestada, sest ametnikud olevat õpetaja vastased.

V a l g e — leiab, et maaõpetajaile on tehtud ülekohut, sest puudub õige pilt maa ja linna vahelkorra. Maal loetakse küll linna turuteateid, kuid kahjuks linlastel pole võimalik lugeda maa turuteateid, ja seepärast püüsi arusaamatus. Elukalliduse vahed maa ja linna vahel on kadunud juba mõne aasta eest ja neid ei saa enam arvestada. Raske on õpetajal olla ka niisugune poliitiline üksus, kes

oleks meele järele kõikidele erakondadele, nagu soovitas viimane referent. Kooli tulevad mitmesse erakonda kuuluvate vanemate lapsed, seepärast on õpetajal osavõtmine poliitikat väga raskendatud, kuna iga lapsevanem vaatab õpetaja kuulumisele poliitilisse erakonda oma erakonna seisukohalt. Kõneleja soovib vastu võtta otsus, milles nõutakse maaõpetajate palkade restaureerimist endisele tasemele.

K. L a a n e — arvab, et oleme kokku tulnud kaitsma vaimse elu ja arengu võimalusi. Seltskonnatööst loobumist ei tule pooldada. Loobumisega teeksimine karuteene. Vastupidi — tuleb pooldada loovat aktiivset võitlust. Tuleb esiplaanile tõsta vabaharidustöö, mis aitaks rahva silmi lahti hoida ja õieti näha neid sündmusi, mis meid ümbritsevad.

J. U s t a l u : On kaks teineteisele vastukaivat vaadet hariduspoliitikas. Ühed ütlevad, et haridus on valgus, haridus on jõud. Teised ütlevad, et seda parem, mida rohkem rumalaid koos, nullidega on parem arvutada. Need ringkonnad, kes nõuavad maaõpetajate palga vähendamist, nähtavasti ei hinda haridust. Aga nagu iga kaval poliitikategelane ei tule oma nõudmistega otsekohe, vaid kasustab kaudseid võtteid, nõnda ka praegu katsutakse muuta õpetajaskond kuidagi võitlusvõimetuks, et siis oleks parem ajada oma haridusevastast poliitikat. Kuid sellele peame vastu astuma. Võin öelda, ja see on mulle mu volitajailt ka kohuseks tehtud, et õpetajaskond on valmis kannatama raskusi, aga ei tohi takistada hariduse levikut. M. Raua mõtteid täiendaksin selle poolest, et seltskond on häälestatud mitte õpetajaskonna vastaselt, vaid kultuuri ja hariduse vastaselt. Niisuguste vooludega ei saa aga meie kaasa minna ja koos töötada. Peame ütleva, et meie ei toeta üldist kultuurreaktsiooni, mis käimas mitte üksi meil, vaid kogu maailmas. Tegelikult lastevanemate ringkonnad ei olegi häälestatud kooli ja hariduse vastu, küll aga need ringkonnad, kes seisavad koolist eemal.

Edasi kõneleja leiab, et õpetajate organisatsioonidel tuleks rohkem tegeleda majanduspoliitiliste küsimustega, et meie teaksime, missugune on meie riigi kandevõim. Praegu näivad asjad nii kujunevat, et raskused veeretatakse sinna, kus vastupanu kõige vähem. Edasi kõneleja valgustab õpetajaskonna õiguslike küsimusi, eriti valimisi ja õpetajate peale antavate kaebuste selgitamise korda, näidates, missugused pahed sel alal valitsevad.

Dir. P. M ä g r a k e n : Eelkõneleja tõi ette, nagu oleks ministeerium sihilikult keeldunud välja andmast selle isiku nime, kes õpetaja peale esitas valekaebuse, seega kaitses teda vastutusele võtmise eest. Faktilise märkusena tähendan, et ministeeriumil üldse ei ole viisiks kaebajate nimesid välja anda, vaid see võib kohtu korras sündida. Ka tähendatud korral soovitasime kohtusse kaevata ja kohtu teel kaebaja nimi välja nõuda.

H. L e p p e r : Seniseid palgakäpimisi on põhjendatud peaaegu alikult sellega, et elu on muutunud odavamaks ja sellepärast peab ka minema odavamaks meie tööjõud. Nüüd on

aga elu kroonikursi ümberhindamise tagajärjel ja teistel põhjustel muutunud kallimaks. Sellest peaks tehtama vastavad järeldused meie töötasu suhtes. Kuid kahjuks näeme vastupidist. Õpetajaskonna killustamise püüded tulevad hukka mõista. Arstiabi saamise võimalused on maaõpetajail sootuks piiratud. Samuti on viletsad korteriolud. Õpetaja töökoorem on aga väga suur. Selle alahindamine oleks eksitus. Mis puutub vastuoludesse kohapeal ja väärnähtustesse õpetajate valimistel, siis on huvitav nähtus, et need õpetajad, kes on madala kutse-eetikaga, valitakse kohtadele, sest nemad ei ole vastuolus oma ümbruskonnaga. Need aga, kes ei luba enesele valimistel tarvitada ebasüüdsaid võtteid, jäävad valimata.

Koolin. J. Johanson — leiab, et ref. V. Uustalu mõtetega õpetaja poolt õppeabinõude valmistamise asjus ei saa nõustuda. Tuleb edendada õpetajaskonna isetegevust õppeabinõude valimise ja valmistamise leidlikkuse alal.

A. R ü ü t t l i: Alles hiljuti olime pealinnas koos üldlaulupeol ja mäletame, kuidas ajakirjandus siis kõneles suurest kultuurpropagandast. Kuid nüüd näeme, et selle propaganda tegijaid ei peeta väärseteks teistega ühiselt hinnata. Nüüd tunneme endid haavatuna, sest meie suurt kultuurpropaganda tööd ei ole hinnatud. Kuna õpetajate tööd seltskonnas ja kultuurpropaganda alal küllalt ei hinnata, siis tuleks sellest tööst küll keelduda ja piirduda rohkem kutsealase tööga. Võiksime protestiks täiesti seltskonnatööst loobuda ja anda selle nende suurte ja laiade organisatsioonide kätte, kes seda otsekohe oma ülesandeks seavad, nagu hariduse, karskuse, spordi, kirjanuse jt. liidud ja seltsid, kes sellega ise hakkama saavad.

F. V a s s i l j e v — selgitab olukorda, milles tuleb töötada Narva-tagustes valdades. Sealsed vallad ei pea kinni kooli eelarvetest, kantseleikuludeks ei anta raha. Korterist ei saa ta üldse rääkida. Kõneleja kolleeg elab nurgas: temal on 3-ruutmeetriline „korter“ nurgas kapi taga. Meil näiteks kooli juhataja on ühtlasi kooli teenija, kes peab vett kandma sadade meetrite tagant. Meil puuduvad raamatukogud. Peale muu tuleb veel palga järele sõita, mis on erikuludega seotud. Ja kui rääkida seltskonnatööst, siis võin öelda, et minul seitsme aasta jooksul ei ole olnud ühtki vaba pühapäeva.

Poliitilises mõttes meie olukord on väga raske. Iga erakond püüab häáli ja seda õpetaja arvel. Alles hiljuti tuli üks Narva tegelane, astus sisse, kogus maamehed oma ümber ja küsis: „Kes on teie sisemine vaenlane?“ Mehed kooris vastu: „Õpetaja“. Maameeste seisukohalt on muidugi õpetajal hea elu. Poliitilised tegelased-häälepüüdjad kasustavad seda ja aitavad omalt poolt kaasa, öeldes, mis õpetajal viga elada, aga näe, kui raske mul: linnavalitsusest saan kõigest 180 krooni, riigikogust 220 krooni; mis see ikka on; elan ju linnas ja seal kulub palju raha. Aga siin maal, siin õpetajal ei ole rahaga midagi teha.

B. R e a: Seltskonnatööst loobumise vastased ütlevad, et loobumiseiga katkestame igasugused sidemed seltskonnaga. Peame valima, kas on raskem loobuda seltskondlikust tööst, või tuleb alluda igasugustele palgakärpimistele ja koondamistele. Seltskonnatööst loobumine on üks vastupanu abinõu; valime selle, kui valus ta ka ei ole.

Seltskondlik töö on vaenlane, kes eemaldab õpetajaid nende otsesest tööst. Kes täna on siia kokku tulnud, see on kutseteadlik õpetajaskond, kes on aga koju jäänud, need on suuremalt osalt seltskonnategelased, sest neil pole aega kongressile tulla. Loobudes seltskonnatööst, saaksime rohkem asuda õpetaja otsesele tööle. Tõepoolest ei kujutle ma ühtki teist elukutset, kus oleks asi nii kui õpetajail, et enne 9 muud ametit ja kümnes, viimane, see on õpetaja otsene kutsetöö. Sellepärast kannatabki õpetajaskond distsiplineerimata all. Suuremat osa õpetajaskonda meelitab seltskonnatöö, mis toob kergemini kätte odavaid loorbereid. Kui teistel kodanikkudel on seaduslikud abinõud võitlemiseks, mispärast ei tohi siis meil neid olla.

Seltskondlikust tööst ei tule loobuda täiesti, tuleb jätkata tööd noorte seas väljaspool kooli. Võime asutada lootusringe ja muid noorte organisatsioone, mida ise võime juhtida. Töö koolis ja neis organisatsioonides võtab kogu meie aja ja tähelepanu, ja meil ei jätkugi aega muuks seltskondlikuks tööks.

A. N o p a s s o n: Nõutakse, et peame tegema kultuurpropagandat. Tegime ju kaasa 10. laulupeo, millest välismaa ajakirjanduses kiitvalt kirjutati. Aga ikka on vähe, tee kui palju tahad; ikka öeldakse, siit pole hästi tehtud ja seal pole hästi tehtud, ikka üks ja teine viga. Kas ei ole süü siiski kuski mujal. Tuletagem meelde viimaseid riigikogu valimiseelseid koosolekuid. Igal koosolekul oli õpetaja palk selleks, mille ümber keerutati. Aga kui rääkida mõistliku talumehega, siis ta ütleb, et ega see palk polegi nii suur ja jääb mulje, et seljatagunegi on õpetajaskonnal.

Mida siis teha olukorra parandamiseks? Tõstan esile mõne asjaolu. Kõigepealt ühinemine teistega on äärmiselt vajalik. Kuigi teised saavad kasu 90% ja meie ainult 10%, on see siiski rohkem kui mitte midagi. Teine võitlusvahend on boikott. Ma ei räägi üksi ajalehtede boikoteerimisest, vaid igasuguste asutiste, ärde ja isikute boikoteerimisest, kes suhtuvad meisse ja haridusellu vaenulikult. Ka seltskonnatööst võib kutsesuivide kasuks loobuda, kuigi see oleks valus. Kuid arvan, et seltskonnatööst loobumisega üksi saavutame vähe. Tarvis on seejuures selgitada, mispärast seda teeme.

J. K a l m a n: Ma pole õpetaja ega riigiteenija, kuid olen töötanud 7—8 aastat riigiteenijate keskorganisatsioonis. Üks referent ütles ilusasti, et peame teadma, kus on vaenlane ja kes on vaenlane. Ootasin sellele küsimusele ka vastust, aga seda vastust ei antud. Edasi märgiti, et igas parteis olgu sõpru. Selleks vaja läbi töötada palju küsimusi, nagu riigiteenijad ja poliitika, õpetajad ja poliitika. Kuid see ala on meil söödis. Ühinen täiel

määral nende kõnelejatega, kes tähendasid, et seltskond ei ole häälestunud õpetajate vastu, vaid tede on häälestatud. Ja kelle poolt? Ütleksin: vastutustundeta demagoogide poolt. Olen veendunud, et senised võitlusmeetodid ei anna tagajärgi. Tuleb otsida uusi teid. Esi- mene tõde on, et kõik olgu organisatsiooni liikmed. Teiseks, kõigi ametialade organisatsioonid kuulugu ühisesse keskkliitu. Kõige tähtsam on aga avaliku arvamise poolehoiu võitmine. Seni oleme kaevanud oma hädasid iseendale. Peame kandma oma häda teiste rahvakihtide ette. Maamehel on meie olukor- rast vale pilt. Kui küsime, mitu protsenti riigiteenijate üldarvust — 25—26 tuhandest — saavad 300—200—150 krooni kuus. Meie keegi ei tea seda, võib-olla ainult üksikud. Üle 80% riigiteenijaist saab aga palka ainult 60—70—80 krooni kuus. Kui meie isegi ei tea seda, kui- das tahame siis, et maamees peab seda õieti teadma. Kui tahame midagi nõuda, siis peame esitama konkreetseid kavad, et siit ja siit võib kärpida, sinna tuleb juurde panna. Neid andmeid meil aga ei ole. Ärgem laskem selga kasvada sotsiaalelu küsimustele sam- malt. Meie ühine põhimõte olgu see, et suu- daksime riigiteenijaskonnas luua mõjuvõimsa stabiilsuse, siis suhtub ka avalik arvamine meisse teisiti.

E. K u s l a p u u: Kui õpetajate palkadest kõneldi ja öeldi, et õpetajad saavad suurt palka, üle 100 krooni kuus, siis pean ütleva, et Valgamaal ei olegi niisugust õpetajat, kes saab 100 krooni. Andmed Valgamaa kohta on järgmised: 10 õpetajat saavad à 62 krooni kuus, 12 õpetajat — 68 kr., 14 õp. — 75 kr., 15 õp. — 83 kr., 18 õp. — 88 kr., ja 15 õp. — 96,02 kr. Kui võrrelda õpetaja töökoormat umbes samasuguse palgasaaaja töökoormaga teistel aladel, siis tuleb küll kahelda, kas kuski mujal leidub niisugust töökoormatust, mis tuleb kanda õpetajal 62 krooni eest kuus, kus ta peab töötama 50 õpilasega klassis,

parandama vihkude virnad pärast tunde, ette valmistuma järgmiseks päevaks jne. Usun, et meil siiski leidub relvi oma õiguste kait- seks. Näiteks seltskonnatööst loobumine; siis veel ajalehtede boikoteerimine. Tuleks boiko- teerida neid ajalehti, mille taga seisavad era- konnad, kes pooldavad palga vähendamist.

M. K a h u: Linnaõpetajad ühinevad täiesti sellega, et maaõpetajate palgaolud on rasked. Kuid ka linnaõpetajate seisukord ei ole sugugi hiilgav. Kui majanduslikult asjale vaatame, siis otse ümberpöörduvalt. Nimelt maaõpetajate korterioludes on seaduses kindel kord, on 10% palga osaga kindlustatud korter. Linnaõpetajatel seda kaitset ei ole. Ja seega on nemad asetatud halvemasse seisu- korda. Veebruarikuul korraldatud õp. or- gide esindajate nõupidamisel võeti vastu seisukoht, et õpetajate töötasu olgu ühtlane, korteriraha aga koha järele. Praegu aga Tallinna õpetaja maksab vähemalt 30% oma palgast korteri eest. Selle tagajärjel näeme, kuidas õpetajad võlgadega koormatud ja pankadega seotud. Kui valitsus nii toimis, et ta ühe osa õpe- taja palku vähendas, siis ta vist nägi, et linna- õpetajalt pole midagi võtta. Meie linnaõpe- taja ei taha kuidagi palgavõitluses lõhet tekitada, kuid meie ei tohi ka astuda mingi- sugusele lubamatule teele. Kui riigikassa sei- sukohalt võimalik, jäägu maaõpetajate palgad edaspidi puutumatuks; kõik linnaõpetajad toetavad seda.

K. K ä n d: Arvan, et sügisel, kui tuleb koolitarvete ostmine, meil ei ole tarvis oma ostudega toetada asutisi ja ettevõtteid, kes vaenulikult suhtuvad õpetajaskonda. Las õpe- tajaskond koondub oma kooperatiivi ümber. See oleks üheks võitlusabinõuks. Meil maa- õpetajail ei tuleks puudutada ja kadestada linnakolleege, kui meie võitleme oma asja eest. Kui meie neid ei puuduta, siis tunnevad nad meie asjale rohkem kaasa.

(Järgneb.)

Eesti Õpetajate Liidu asemikkudekogu koosolek

1. okt. 1933. a. Tallinnas.

Eesti Õpetajate Liidu asemikkudekogu järje- kordne koosolek peeti 1. okt. 1933. a. Tallin- nas. Koosolekust võtsid osa esindajate kaudu järgmised organisatsioonid:

1. Harju Maak. Õpetajate Liit 3 esind. — A. Ruut, A. Rõöm, V. Uustalu.
2. Juudi Õpetajate Ühing 1 esind. — S. Pas- sov.
3. Järvamaa Õpetajate Liit 4 esind. — J. Aan, A. Alber, K. Aun, J. Söödor.
4. Läänemaa Õpetajate Liit 3 esind. — H. Getreu, H. Laagus, J. Rukki.
5. Narva E. Õpetajate Selts 1 esind. — M. Speak.
6. Pärnu Õpetajate Ühing 1 esind. — A. Ni- gosson.
7. Pärnumaa Õpetajate Liit 3 esind. — E. Glück, J. Karu, H. Siitam.
8. Tallinna Õpetajate Selts 11 esind. — Chr. Brüller, R. Gutman, G. Hion, O. J. Kiesel, A. Kuks, G. Ollik, O. Paas, A. Ploompuu, H. Summer, J. Vahur, A. Veiderman.
9. Tartu Õpetajate Selts 4 esind. — J. Jaa- nisto, J. Karma, V. Raam, J. Tauts.
10. Tartumaa Õpetajate Liit 6 esind. — T. Adamson, K. Lenk, A. Muska, K. Neuman, A. Reial, E. Tasa.
11. Valga Õpetajate Ühing 1 esind. — A. Puu- dersell.
12. Valgamaa Õpetajate Liit 1 esind. — E. Kuslapuu.
13. Vene Õpetajate Keskkliit 5 esind. — O. Ar- rol, O. Gavrilova, A. Ignatjev, A. Luts, A. Sčeglova.
14. Viljandimaa Õpetajate Liit 4 esind. — P. Adamson, E. Johanson, A. Pajur, A. Schulzenberg.

15. Virumaa Õpetajate Liit 6 esind. — K. Blum, E. Jõesaar, J. Kenkman, J. Lindman, P. Raudsepp, A. Vihtman.
16. Väandra Õpetajate Selts 1 esind. — A. Schmidt.
17. Võrumaa Õpetajate Liit 4 esind. — A. Henno, P. Korrol, A. Peterson, T. Randvere.

Kokku 59 esindajat.

Peale mandaatidega varustatud delegaatide registreeris koosoleku sekretariaat järgmised osavõtjad: E. Õ. Liidu juhataste liikmed — E. Martinson, J. Kents, M. Välbe, H. Roos, J. Elango, H. Rajamaa, E. Nurm, A. Janson, J. Rummo, J. Unt, M. Vellema; revisjonikomisjoni liikmed — J. Alver, J. Depman, J. Ratassepp, S. Kass; peale selle veel mõned õpetajad.

Esindamata olid asemikkudekogu koosolekul — Hiiumaa Õp. Liit, Petserimaa Õp. Liit, Rootsi Õp. Ühing, Saarte Õp. Ühingute Liit ja Vanade Õpetajate Ühing.

Koosoleku avas E. Õ. Liidu esimees E. Martinson, tervitades kokkutulnud esindajaid. Koosoleku juhatajaks valiti E. Martinson, H. Rajamaa ja A. Veiderman, kuna protokollkirjutasid J. Jaanisto, A. Muska ja A. Ruut. Mandaatkomisjoni liikmeiks valiti P. Adamson, A. Henno, A. Ploompuu, H. Summer ja J. Tauts.

Päevakord kinnitati peale väheste ümberpaigutuste ja täienduste.

Aruanded.

E. Õ. Liidu tegevuse aruanne, mis asemike varemalt juba kirjalikult kätte saadetud, kinnitati ilma vaidlusteta ühel häälel.

Baltiriikide Õp. Liidu tegevusest andis ülevaate A. Janson. Aruande puhul tekkisid läbirääkimised. J. Karma, J. Adamson ja Chr. Brüller soovivad kontakti otsida Läti ja Leedu rahvuslike organisatsioonidega, kusjuures viimane eriti alla kriipsutab koostöö vajadust Soomega. Neile vastasid A. Janson ja E. Martinson. Viimane näitas, kuidas E. Õ. Liit korduvalt Soomega kontakti otsinud, kuid just Soome õpetajad ei ole sellele reageerinud.

Ülevaate koostööst Rahvusvahelise Õpetajate Liitude Föderatsiooniga andis A. Janson. Ülevaade kinnitati.

Kõik rahalised aruanded kinnitati ilma vaidlusteta, kusjuures enne ära kuulati revisjonikomisjoni protokoll, millest selgus, et asjaajamine ja arvepidamine on leitud korras olevat.

Seepeale järgnes koosoleku kõige põnevam punkt —

Üldkongressi resolutsioonide küsimus.

E. Õ. Liidu juhatus oli resolutsioonid läbi arutanud ja soovitas nendest nr. 9, 16 ja 21 jätta rakendamata ning nr. 12 jätta kohalike organisatsioonide ja üksikute õpetajate asjaks (resolutsioonide teksti leiavad lugejad „Kasvatuse“ eelmisest numbrist lk. 231).

Koosolek otsustas resolutsioonid nr. 9, 12, 16 ja 21 jätta rakendamata. Sellega otsus-

tati Töölisühingute Keskliitu astumine ja boikoti küsimus eitavalt. 15-ndast resolutsioonist kustutati sõnad „kutsuma üles organisatsiooni ja poliitilisi koondisi avaldama protesti palgakärpimise vastu“; 25-ndast — sõnad „õpetajaskonnale sõbralike“ ja 22-st resolutsioonist sõnad „ja Õpetajate Lehte“. Tallinna esindaja O. Paas nõudis veel 26-nda resolutsiooni ja J. Tauts 20-nda ning O. J. Kiesel 23-nda resolutsiooni kustutamist; kuid hääletamisel ei läinud need ettepanekud läbi ja resolutsioonid jäävad püsima. Resolutsioon nr. 7 tekitas veel vaidlusi poolt ja vastu ning lõpuks anti see E. Õ. Liidu juhatastele läbitöötamiseks.

„Õpetajate Lehe“ küsimus.

Erilised vaidlused tekkisid 22. resolutsiooni puhul „Õpetajate Lehe“ ümber. Küsimuse algatas Võrumaa esindaja T. Randvere, kes leidis, et „Õpetajate Leht“ ei olevat Võru õpetajale oma toonilt vastuvõetav. Leht olevat paari isiku eraettevõtte, kuid tembeldavast ennast omavõllilisel organiseeritud õpetajaskonnana häälekandjaks, mõnitavat vanemaid tegelasi ja lõhkuvat õpetajaskonna ühtlust ning kalduvat pahempoolsusse. T. Randverele sekundeerisid etteheidetega veel Tartu esindajad J. Karma ja J. Jaanisto. Viimane tegi koguni ettepaneku, et kuna „Õpetajate Lehe“ toon on lubamatu, protesteerib asemikkudekogu selle nime „Õpetajate Leht“ tarvitamise vastu. Hääletamisel ei läinud aga see ettepanek läbi. „Õpetajate Lehe“ kaitseks võtsid sõna H. Siitam, E. Kuslapuu, M. Vellema jt. J. Elango tõrjus toimetuse liikmena T. Randvere etteheidet tagasi ja näitas, et „Õpetajate Leht“ ei ole kunagi olnud üksiku isiku ettevõtte. Ainult puhtvormilistel põhjustel kirjutas lehele alla üks isik väljaandjana. Nüüd on leht asemikkudekogu soovi kohaselt üle antud „Töökoolile“. Enne seda pakuti lehte ka E. Õ. Liidule, kuid juhatus asus eitavale seisukohale. Leht on avaldanud neid kirjutisi, mis kohtadelt on saadud. On alati võimaldatud sõna poolt ja vastu. Kõik õiendused on avaldatud. Mingit ühekülgust ei ole leht pooldanud. Etteheidete tegijad pole ise kaastööd saatnud.

Vaidluste lõppedes võttis koosolek vastu järgmise otsuse:

„Seni kui E. Õ. Liit ei ole teinud end vastutavaks „Õpetajate Lehe“ sisu eest, ei saa pidada seda lehte kutseteadliku õpetajaskonnana häälekandjaks.

Tegevuskava.

Juhataste poolt asemikkudekogule esitatud tegevuskava peajooned võeti vastu. Peale selle otsustati Liidu juurde moodustada kodu-uurimise ja kooliaianuduse toimkonnad. Edasi kiideti heaks E. Õ. Liidu juhataste ettepanek üldise keskkorrasõnitsiooni loomise asjus ühiselt teiste palgateenijatega palgavõitluse pidamiseks.

Revisjonikomisjoni soovialdused otsustati jätta uuele juhatastele kaalumiseks.

Tegevuskava juures tuli veel kord kõne alla ka häälekandjate küsimus. T. Randvere soovitas võtta „Õpetajate Leht“ E. Õ. Liidu välja-

andmisele. Tartu esindaja V. Raam tegi ettepaneku „Kasvatust“ välja anda vähemalt kord nädalas, kuna J. Karma soovitas „Õpetajate Lehe“ ja „Kasvatuse“ ühendamist. Kuid E. Martinson ja J. Rummo näitasid, et kõik need ettepanekud on kas juba proovitud, või vähemalt kaalutud ning on selgunud, et nad pole teostatavad. Omal ajal „Kasvatust“ ilmus mitu korda kuus, kuid selle tagajärjeks oli ligi miljoniline võlg, mille likvideerimine valmistas E. Ö. Liidule suuri raskusi.

Keskkooliõpetajate organiseerimise küsimus.

E. Ö. Liidu juhatus on keskkooliõpetajate organiseerimise küsimust korduvalt kaalunud ja viimasel koosolekul moodustanud erilise komisjoni juhatusse seisukohtade formuleerimiseks ja asemikkudekogule esitamiseks. Selle komisjoni nimel dir. A. Veiderman esitab asemikkudekogule järgmised seisukohad, milliseid E. Ö. Liidu juhatus ei ole saanud enne esitamist küll veel kinnitada:

„1. E. Ö. Liidu täidesaatvaiks organeiks on juhatus, sekretariaat, osakonnad ja osakondade esinduskogu.

2. Osakonnad koosnevad õppejõudude esindajaist koolitüüpide järgi.

3. Õppejõud valivad kohtadel esindajad osakondadesse lahus koolitüüpide järgi.

4. Esinduskogu ja juhatusse liikmed valivad osakonnad lahus.

5. Millised osakonnad asutatakse ja millisel arvul saadavad nad liikmeid esinduskogusse ja juhatusse, otsustab esinduskogu iga osakonna asutamisel.

6. Õppejõud valivad esindajad osakondadesse selle organisatsiooni kaudu, kellele nad tasuvad E. Ö. Liidu liikmemaksu.

7. Kui õpetaja õpetab mitmes eritüüpi koolis, siis otsustab ta ise, millise koolitüübi järgi ta esindajad valib.

Asemikkudekogule volitab E. Ö. Liidu juhatus tegema eeltöid esialgu kahe osakonna asutamiseks: 1. keskkooli (gümnaasiumi) osakond, kuhu kuuluvad keskkooli õppejõud ja 2. üldosakond, kuhu kuuluvad kõik teised õppejõud.“

Ülalesitatud seisukohtade puhul asemikkudekogule võttis vastu järgmise dir. O. J. Kieseli poolt esitatud resolutsiooni:

„Asemikkudekogule otsustab E. Ö. Liidu juhatusse teha ülesandeks õpetajate organiseerimises leida ja lahendada moodus, kuidas E. Ö. Liidu piirides oleks võimalus säilitada õpetajate ühine pere ja esitada asemikkudekogule E. Ö. Liidu põhikirja muutmise kavand. Põhikirja muutmise kavandi koostamisel tuleks E. Ö. Liidu juhatusel astuda ühendusse Eesti Keskkooliõpetajate Koguga.“

Eelarved.

Kõik eelarved kinnitati juhatusse poolt esitatud kujul.

Liidu eelarve puhul tegi Tartu esindaja ettepaneku kustutada E. Ö. Liidu büroost üks asjaajaja koht. Kuna aga eelarves on ainult

ühe asjaajaja palk, mis jagatud kahe isiku vahel, siis ei peetud võimalikuks ettepanekut vastu võtta, vaid jäeti see juhatussele kaalumiseks.

Toetuskapitali eelarve puhul tegi Võru esindaja T. Randvere ettepaneku toetuskapitali kogumine lõpetada, sest kapitali ülesanded ei olevat küllalt selged ning kohtadel liidud hoolitsevad ise oma liikmete toetamise eest. Hääletamisel sai aga T. Randvere ettepanek ainult 3 häält poolt.

„Noorusmaa“ kirjastiku eelarve puhul Tartu esindaja J. Tauts tegi ettepaneku tegevus lõpetada, sest raamatud jäävad lattu seisma ja kirjastamine tekitab võlgasid. Kui aga E. Martinson ja J. Elango näitasid, et võlad on möödunud aasta jooksul tublisti vähenenud, siis J. Tauts võttis oma ettepaneku tagasi.

Valimised.

Valimistele asudes tekkis rohkesti vaidlusi juhatusse liikmete arvu pärast. T. Randvere tegi ettepaneku valida juhatus väiksearvuline: 9—12 isikut ja need võimalikult Tallinnast ja lähemast ümbrusest. H. Rajamaa soovitas valida juhatusse 19 liiget endisil põhimõtteil. A. Henno soovitas senine juhatus tagasi valida. Lõpuks otsustati valida juhatusse 19 liiget endisil põhimõtteil, s. o. Tallinnast 10, provintsilinnadest 6 ja maalt 3 liiget.

Sedelitega hääletamisel valiti juhatusse liikmeiks: A. Veiderman, J. Kents, E. Martinson, M. Välbe, J. Rummo, G. Ollik, H. Roos, J. Piiskar, J. Unt ja A. Kuks — Tallinnast; P. Raudsepp — Rakverest; P. Adamson — Viljandist; J. Söödor — Paidest; V. Raam, H. Rajamaa ja J. Tauts — Tartust; E. Glück — Möisakülalt Pärnumaalt; K. Neuman — Tartumaalt; A. Ruut — Kohilast Harjumaalt.

Revisjonikomisjon ja aukohus valiti tagasi endises koosseisus. Toetuskapitali juhatusse valiti tagasi väljalangenud liige J. Unt. „Töökooli“ juurde valiti tagasi senine esindaja J. Rummo.

Koosolekul algatatud küsimusi.

K. Lenki algatusel võeti vastu sooviavaldus, et õpetajate lastel, kui nad edukalt õpivad, oleks maksuta kool, nagu raudteelastel on prii sõit raudteel.

J. Söödori ettepanekul tehti uuele juhatussele ülesandeks astuda energilisi samme 6-klassilise algkooli kaitseks.

T. Adamson algatas praeguse õpetajate valimise korra muutmise küsimuse, mida teised sõnavõtjad toetasid. Hääletamisel tunnistati soovitavaks muutmissettepaneku algatamine.

E. Tasa algatusel otsustati teenistusest õpetajad, kes tahavad liikmeks olla ühinguis, keskliidu maksuta vabastada. Ühtlasi otsustati Vene õpetajate Keskliidu liikmemaks vähendada poole võrra.

R. Gutmanni algatusel võeti vastu sooviavaldus, et õpetajad rahvusvahelises läbikäimises võtaksid tarvitusele esperanto.

E. Ö. Liidu uus juhatus rakendus tööle.

22. okt. k. a. tuli kokku esimeseks koosolekuks asemikkudekogu koosoleku poolt 1. okt. k. a. valitud uus E. Ö. Liidu juhatus. 19-nest juhatus liikmest viibis koosolekul 18; puudus ainult juh. liige J. Piiskar.

Enne ametite jaotamist vahetati pikemalt mõtteid edaspidise tegevuskava ja töökorralduse üle ning võeti vastu järgmised seisukohad:

1. Juhatus tunnistab soovitavaks senise E. Ö. Liidu kirjastusajade talituse üleandmise esmajoones mõnele ärile, esijoones silmas pidades „Töökooli“, ja volitab sekretariaati seda teostama.

2. Juhatus tunnistab soovitavaks, et „Õpetajate Lehe“ toimetusest võtaksid osa E. Ö. Liidu juhatus esindajad ja volitab sekretariaati selle teostamiseks samme astuma.

3. Juhatus volitab sekretariaati kaaluma ametkonna ümberkorraldamise küsimust ja esitama juhatuselikele tarvilikke ettepanekuid.

E. Ö. Liidu esimeheks valiti dir. A. Veiderman, esimehe abideks — E. Martinson ja J. Kents; sekretäriks — J. Rummo ja abiks J. Unt; laekahoidjaks — H. Roos. Samad ametitega juhatus liikmed moodustavad ühtlasi sekretariaadi, kelle ülesandeks juhatus otsuste teostamine ja asjaajamine juhatus koosolekute vaheaegadel.

Peale ametite jaotuse otsustati moodustada järgmised toimkonnad:

1. Kutsehuvide toimikond — M. Välbe, J. Piiskar, J. Unt, J. Tamm, J. Rummo, V. Peet, A. Veiderman, T. Talbak, V. Uustalu, T. Orussaar, A. Ruut ja J. Kents.

2. Ekskursioonitoimikond — A. Kuks, J. Kents, V. Peet, E. Kärk, J. Vahur, E. Schmiedehelm, J. Sihver ja L. Schapenkov.

3. Noorsookirjanduse toimikond — E. Martinson, J. Rummo, M. Laarmann, J. Parinbak, M. Küla, J. Kuulberg, V. Alto ja H. Rajamaa.

4. Pedagoogiline toimikond — J. Grüntal, A. Janson, J. Käis, E. Martinson, I. Ollik, A. Shneider, J. Tamm, H. Rajamaa, A. Elango, A. Kuks ja V. Raam.

5. Kooliaanduse toimikond — A. Kuks, V. Raam ja K. Neuman. Algatajaks ja kokkukutsujaks valiti A. Kuks, kellele ühtlasi ülesandeks tehti selgitada toimikonna koosseisu täiendamise võimalusi.

6. Kodu-uurimise toimikonna moodustamine otsustati edasi lükata.

Esindajateks valiti: As. „Fenno-Ugria“ juurde — G. Ollik ja J. Rummo; as. „Turismi Keskkorraldus Eestis“ — J. Kents; as. „Eesti Kultuurfilm“ — H. Roos, asemikuks J. Unt; as. „Eesti Lastekaitse“ — J. Unt; Õpetajate Ühispank — H. Roos; Õpilaste Kooperatiivide Kesksuuretoimikonda — A. Janson; Vaimse kultuuri päevade korraldavasse komiteesse — G. Ollik.

E. Ö. Liidu toetuskapitali juhatusse valiti edasi senised esindajad J. Kents ja pr. I. Ollik.

Vene õp. Keskkliidu algatus valla koolikohute sisseadmise asjus otsustati anda kutse-

huvide toimikonnale kaalumiseks ning keskkooliõpetajate organiseerimise ja E. Ö. Liidu põhikirja muutmise küsimus sekretariaadile selgitamiseks.

Lõpuks kuulatakse ära ülevaade viimase aja tegevusest, milles eriti silma paistab metoodilise käsiraamatu „Uusi teid algõpetuses“ ja selle lisade produktiivne kirjastamine ja edukas levik.

Kuna eelmisel päeval ametisse astunud uus Vab. Valitsus, mille koosseisus haridusministriks end. E. Ö. Liidu juhatuselike dir. N. Kann, siis otsustatakse saata uue ministri juurde delegatsioon, kelle ülesandeks ühelt poolt esitada uuele ministrile E. Ö. Liidu soove ja seisukohti, ning teiselt poolt kuulda uue ministri kavatsusi hariduselu korraldamise alal.

Uueks haridusministriks dir. N. Kann.

21. okt. k. a. seati ametisse uus Vab. Valitsus, mille koosseisus on haridusministriks dir. N. Kann. Min. N. Kann sündis 26. juunil 1873. a. Muhus. Õppis romaani ja germaani keeli ja ajalugu Peterburgi ülikoolis, lõpetades selle 1901. a. Õpetajana on N. Kann töötanud Tallinnas Aleksandri, Riias Aleksandri, siis Peterburgis 5. gümn., Tallinna linna kaubanduskooli juh. ja 1915. aastast praeguse Tallinna reaalgümnaasiumi (end. reaalkooli) juhatajana. Oli Asutava Kogu liige.

E. Ö. Liidu juhatuselike tööst on N. Kann paljude aastate jooksul osa võtnud. Muuseas algatas tema E. Ö. Liidu 10. aastapäeva puhul õpetajatemaja ehitamise mõtte, milleks K. k. ü. „Töökool“ vahepeal juba üle 1000 krooni kapitali kogunud.

Karskuspüha peetakse 5. nov.

Tänavuse karskuspüha on Karskusliit otsustanud pidada 5. novembril. Selle puhul palutakse koole ja organisatsioone korraldada rahvakoosolekuid ja aktusi ja karskuspüha jumalateenistusi. Korraldajatele Karskusliit saadab kätte tarvilikud materjalid ja juhtnõu. Karskuspüha teemaks on võetud kasvatustlik küsimus „Laps ja ühiskondlikud pahed“, millele vastavalt ilmus mag. A. Elango kirjutatud brošüür. See oleks materjaliks kõneleajale või tervena koosolekuil ettekandmiseks. Samuti saadetakse ettelugemiseks traditsiooniline Karskusliidu lütkitus. Raadio kaudu loodetavasti võimaldub 4. novembril karskuspüha piduliku avaõhtu ja järgmisel päeval loengu ülekanne.

E. Ö. Liit saatis karskuspühaks koolidesse laiali VIII võitluskirjutuse õpiraamatu „Oma tähte otsima!“ ühes vastavate juhatuselike ja seletuskirjadega.

Rohkesti õpetajatepäevi.

Enne tegeliku koolitöö algust, peamiselt septembrikuu jooksul korraldati rohkesti õpetajatepäevi. Enamas jaos maakondades tulid

õpetajad kokku tegeliku koolitöö küsimusi enne koolitöö algust ühiselt arutlema. Peeti järgmised õpetajatepäevad:

Virumaa Õp. Liidu korraldusel Virumaa õpetajatepäev 9. sept. Rakveres.

Võrumaa Õp. Liidu korraldusel 9. sept. Võrus Võrumaa õpetajatepäev ja 10. sept. Võrumaa Õp. Liidu täiskogu koosolek.

Harju Maak. Õp. Liidu korraldusel korraldati Harjumaa õpetajate kongress 16. sept. Tallinnas.

Saarte Õp. Üh. Liidu korraldusel peeti Saaremaa õpetajatepäev 17. sept. Kuresaares.

Tartumaa Õp. Liidu korraldusel peeti Tartumaa õpetajatepäev 14. ja 15. sept. Tartus.

Valgamaa Õp. Liidu ja Valga Õp. ühingu ühisel korraldusel peeti Valga linna ja maa õpetajate ühine õpetajatepäev 23. ja 24. sept. Valgas.

Järvamaa Õp. Liidu korraldusel peeti Järvamaa õpetajatepäev 24. sept. Paides.

Tallinna Õp. Seltsi erakorraline peakoosolek peeti 28. sept.

Tartu Õp. Seltsi erakorraline üldkoosolek peeti 23. sept.

Peale loendatud suuremate koosolekute pidasid väiksemate linnade seltsid oma üldkoosolekuid ja liidud oma asemikkudekogu koosolekuid.

29. okt. peeti õpetajatepäevad Petserimaal ja Hiiumaal.

Keskkooliõpetajate päev.

Eesti Keskkooliõpetajate Kogu korraldusel peeti 29. okt. Tallinnas keskkooliõpetajate päev, mille kavas olid järgmised küsimused:

1. Keskkooli ülesanded ja korraldus — algataja E. Jaanvärk.

2. Keskkooliõpetaja majanduslikud mured — algataja V. Neggo.

3. Keskkooliõpetaja organiseeritud ühiskonna liikmena — algataja O. J. Kiesel.

Eesti Keskkooliõpetajate Kogu nõukogu koosolek peeti Tallinnas 29. okt. kell 9 homm. Päevakorras olid: kodukorra kinnitamine, aruanne tegevusest, töökava, eelarve ja valimised.

Haapsalu Õp. Ühing lahkus E. õ. Liidust.

16. sept. pidas Haapsalu Õp. Ühing peakoosoleku, kus peale muude küsimuste tulid kõne alla õpetajate üldkongressi resolutsioonid. Sel puhul võeti vastu järgmine otsus:

„Silmas pidades, et Eesti Õpetajate Liidu

on esiplaanile pääsenud ühekülgne pahempoolne ilmavaade, nagu eriti ilmneb Eesti õpetajate XI üldkongressi otsustes ja kutseteadlikkude õpetajate häälekandjas „Õpetajate Lehes“, mis on takistuseks rahvuslikul ja usulis-eetilisel alusel põhjenevale kasvatus-tööle ja sellepärast vastuolus Haapsalu Õp. Ühingu väljakujunenud kasvatus-töö põhimõtetega, ei saa Haapsalu Õp. Ühing, sellest hoolimata, et ta väga hindab kogu Eesti õpetajaskonna koostööd, edaspidi enam Eesti õpetajate Liidu liikmeks jääda, vaid on sunnitud sealt lahkuma.“

K. Leetberg läks pensionile.

Käesoleval sügisel lahkus koolipõllult puhkepalgale tuntud keelemees ja õpetaja Kaarel Leetberg.

Juubilare.

2. okt. korraldas Tartu pedagoogium M. Kampmanni austamisõhtu, sest 1. okt. pühitses M. Kampmann oma 45-aastast õpetaja-ameti juubelit. Juubilar on juba 66 a. vana ja lahkus käesoleval sügisel lõplikult koolitöölt.

1. okt. pühitses Tallinnas tuntud eesti keele õp. August Õunapuu oma 25-aastast tegevust koolipõllul. Peale muu on juubilar osa võtnud ka E. Õ. Liidu juhatuse tööst.

14. okt. pühitses 25-a. ametijuubelit dir. H. Treffner, kes oli E. Õ. Liidu teiseks esimeheks ja juhatuse liikmeks.

Vaimse kultuuri päevad

kavatsetakse pidada 23., 24. ja 25. veebr. 1934. a. Praegu on käimas päevade ettevalmistamine, mida juhib eriline ülemaaliste organisatsioonide ja sihtkapitalide esindajaist moodustatud toimikond.

Hõimupäeva pühitsemine.

Eelmiste aastate eeskujul korraldati käesoleval aastal hõimupäev 21. ja 22. okt. Koolides korraldati sel puhul vastavaid aktusi.

„Õpilasleht“ jätkab ilmumist.

Möödunud aastal „Töökooli“ poolt käima pandud „Õpilasleht“ jätkab käesoleval aastal ilmumist uuendatud ja täiendatud kujul pr. Helmi Janseni tegeval ja vastutaval toimetusel. Peale selle on moodustatud toimetuse nõukogu, kuhu kuulub rida meie paremaid koolimehi ja noorsookirjanduse tundjaid.

Välismaal.

Kodukasvatustiliikumine välismail 1932. a.

Toome siin Rahvusvahelise Kodukasvatuse instituudi poolt meile saadetud materjali põhjal lühikese ülevaate tähtsamaist ettevõttest laste koduse kasvatuse edendamiseks erimaades.¹

Bayeris on tähtsamaks kodukasvatusküsimustega tegelevaks organisatsiooniks Katoliiklikkude Vanemate Ühing. Sellel on peamiselt koolide ja koguduste juures 2700 eriosa-konda 600 000 üksikliikmaga. Ta selgitab kodude kasvatustikke ülesandeid ja kaitseb nende õigusi. Ühingu väljaandel ilmub perekonna-ajakiri „Monika“ ja eribülletään juhtidele; ta aastaraamat trükitakse 50 000 eksemplaris. 20 muud ajalehte annavad iga kuu kaasa pedagoogilise lisa „Meie laps“ ja tähtsamad katoliiklikud ajalehed avaldavad sagedasti kasvatusküsimusi käsitlevaid artikleid.

Õpetajate ja vanemate koostöö on eriti tihe, avaldudes m.s. lastevanemate koosolekute ja õhtute korraldamises. Münchenis peeti 1932. a. jooksul 700 perekonnaõhtut kasvatusküsimusi sisaldavate ettekannetega. Kasvatustihed selgitamiseks laiemates hulka-des on tähtsamates keskustes korraldatud rida kasvatuspäevi. Ühing asutas ka nõuandepunkti, kuhu emad võivad pöörduda kõigi kasvatusraskuste puhul.

Belgia kodukasvatustoimkond annab järgmise ülevaate oma 1932. a. tegevusest:

Peeti 7 kõnekoosolekut Ida-Flandrias ja 4 toimkonna koosolekut. Saadeti laiali 250 ringkirja. Tehti propagandat hea kasvatuskirjanduse levitamiseks. Püüti organiseerida lastevanemate koosviibimisi. Asutati üksikuid kodukasvatustoimkondi maal. Ajakirjas „De Opvoeder“ avaldatakse järjekindlalt kirjutisi kodukasvatuse kohta. Ka raadios peeti kõnesid kodukasvatuse küsimuste selgitamiseks. Brüsselis peeti 3 suurt kõnekoosolekut. Samuti on vastavat propagandat tehtud mitmes õppeasutises.

Eksamid kodukasvatuse diplomi saamiseks korraldati heade tagajärgedega umbes 20 õppeasutises. Tehti propagandat ajakirjale „Kodukasvatus“ ja teistele kasvatustikkudele brošüüridele. Mitmesugused organisatsioonid püüavad ikka rohkem ja rohkem teostada oma programmi koduse kasvatuse edendamiseks, eriti kristlikud töölisnaiste ühingud, kes korraldavad huvitava ankeedi töölisperekondades emade suhtumise kohta kasvatusküsimustesse. Ka põllupidajate ühingud, mida arvult umbes 1200, korraldavad külates ettekandeid koduse kasvatuse küsimuste selgitamiseks.

Bulgaarias, Sofias antakse välja dr. Nicoloffi toimetusel ajakirja „Kodu ja kool“, mille ülesandeks kodukasvatusküsimuste selgitamine. Koolide juures töötavad arvurikkad lastevanemate ühingud, korraldades huvitavaid koosolekuid kodukasvatuse edendamiseks.

Hollandis, Rotterdami lastevanemate ja kasvatajate ühing on süvendanud oma tegevust,

korraldades näitusi ja kursusi vanemaile ja kasvatajaile mitmes seerias: laste keheline ja vaimne kasvatus, suuremate laste kasvatus, 6—13-aastane laps jne.

Lastekaitse ja kodukasvatuse ühing jätkab oma organiseerimis- ja propagandatööd kõigis provintssides. Perekonnaelule ettevalmistamise tähtsusest hakatakse ikka enam ja enam aru saama.

Inglismaal on „Home and School Council“ edukalt töötanud koduse kasvatuse alal. Algja keskkoolide juures asuvate lastevanemate ühingute arv on tunduvalt kasvanud. Nad tegelevad peaaugult kasvatusküsimustega ja korraldavad kõnekoosolekuid nende selgitamiseks. „Home and School Council“ laotas laiali 25 punktist koosneva lendele, mis sisaldas juhatusi lastevanematele koduseks kasvatuseks.

Mitmesugused teised organisatsioonid tegelevad kodukasvatusküsimuste selgitamiseks ja lastevanemate arendamiseks.

Itaalias teotseb hiljuti Roomas kodukasvatuse edendamiseks asutatud kool „Scuola di metodo per l'Educazione materna“ ja teine samalaadiline asutus Veroonas. Täiskasvanud õpilased tegelevad siin 3—6-aastaste laste kasvatamisega vilunud pedagoogide juhatusel ja vastutusel.

Prantsusmaal pühendavad mitmesugused arvurikkad organisatsioonid ikka enam ja enam tähelepanu kodukasvatusküsimuste selgitamisele. Kristliku Abielu Ühing pidas Pariisis 1932. aastal X kongressi ja võttis vastu järgmised resolutsioonid:

1. Vaimulik seisus peaks esmajoones pöörma tähelepanu kristliku abielu ja perekonna põhimõtete selgitamisele.

2. Kasvatusküsimusi peaks käsitledama iga aasta koguduskoosolekuil ja õppeasutiste kõrgemais klassides.

3. Kogudustes peaks korraldatama kodupäevi.

4. Koguduse juhid peaksid pearõhku panema tegevusele perekondades.

5. Pearõhk tuleks panna neile usulistele pühadele, mis võivad äratada ja vaimustada perekonna-tunnet.

6. Püütagu arendada perekondlikke ühinguid igasugusel kujul.

7. Koguduste juhid mõelgu kõigile võimalustele, mis aitaksid edendada kristlikke kodusid.

„Vanemate Kool“ pühendas IV kongressi küsimustele, mis puudutavad lapse isiksuse arendamist, pidas aasta jooksul maal terve rea kõnekoosolekuid ja asutas emade ühinguid.

Antakse välja mitmesuguseid kasvatusküsimusi käsitlevaid ajakirju, nagu: „Revue de la famille“, „Revue familiale d'education“, „La femme et l'enfant“ jne.

Katoliiklikud lastevanemate ühingud organiseerivad iga aasta Pariisis „perekonnapäevi“. Nad püüavad peamiselt kaitsta perekonna katoliiklikke huvisid, kuid on hakanud oma tegevusala koduse kasvatuse suhtes või-

¹ Vt. samasugune ülevaade 1931. a. kohta „Kasv.“ nr. 6, 1932.

malikult laiendama. Nende väljaandel ilmub ajakiri „Ecole et famille“. Lütseumide ja kolledžite õpilaste vanemate ühingute liidul on oma kodukasvatustoimkond. Saadakse aru, et ainult õppimisest on vähe ja et kasvatusküsimustel on esimese järgu tähtsus.

Põhja-Ameerika Ühendriikides peeti 1932. aasta jooksul palju kodukasvatuskongresse ja mitmed suured organisatsioonid on tegelenud küsimustega, kuidas arendada kodust kasvatust.

Mitmed tähtsamad ajakirjad, näiteks „Child Study“, „Child Welfare Magazine“, „Children: A Magazine for Parents“ on peamiselt suhendatud lastekasvatuse küsimustele. Kolm suuremat Ameerika ülikooli: Ohio, Iowa ja Minnesota on tähelepanuväärsed kodukasvatusküsimuste käsitlemise suhtes. Nad omavad koole laste uurimiseks ja tundmaõppimiseks.

Õhtukursused ja ringid vanemate jaoks on väga levinud. Katoliiklik Naisühing on organiseerinud üle maa 400 ringi kodukasvatuse edendamiseks. Indiana osariigis võttis „Parents and Teachers“ ühingu poolt korraldatud kongress vastu järgmise resolutsiooni:

„Arvestades lapse heakäikäiku, mille suhtes kodul on kõige suurem vastutus, kuna ta omab kõige mõjuvamaid vahendeid, me soovime, et: 1. kõikjal asutataks lastevanemate ja õpetajate ühingud, mis püüaksid kõiki lastevanemaid ühendada; 2. üksikute ühingute vahel tekiks tihe koostöö; 3. iga ühing uuriks kodukasvatuse probleeme olemasoleva kirjanduse põhjal.“

Teine tähtsam kodukasvatuskongress peeti Colorado osariigis juulikuul 1932. Arutusel oli terve rida kodukasvatust selgitavaid küsi-

musi. Samasisulisi koosolekuid on rohkel arvul peetud mitmel pool mujal, eriti maal.

Šveitsis on väga palju organisatsioone, mis tegelevad kodukasvatusküsimustega ja ajakirjades ning ajalehtedes ilmuvad aruurikkad kasvatussisulised artiklid.

Peaaegu kõikide koolide juures on moodustatud lastevanemate ühingud, kus korraldatakse perekonnaõhtuid, et ühiselt arutada kasvatusküsimusi. Paljud naisorganisatsioonid korraldavad emadeõhtuid laiematele rahvahulkadele. Katoliiklik Kasvatusühing organiseerib kasvatuspäevi ja perekonnaõhtuid. Majapidamiskoolides, pansionaatides ja sotsiaalse töö koolides (Ecoles sociales) korraldatakse harilikku töö kõrval veel kodukasvatuse kursusi. Samalaadilisi kursusi on peetud ka töötuile.

On korraldatud ankeet kodukasvatustöö resultaatide ja selle kohta, mida tehakse Šveitsis noorsoo ettevalmistamiseks perekonnaelule.

Ungaris teotseb koduse kasvatuse alal ühing „Vanemate Kool“ Budapesti ülikooli professori A. Imre' juhatusel. „Vanemate Kool“ andis välja terve rea brošüüre kodukasvatusküsimuste selgitamiseks. Ainult kodust kasvatust käsitlevaid ajakirju ei ole, kuid üle 25 mitmesuguse ajakirja ja ajalehe avaldavad järjekindlalt kodukasvatuse puutuvaid kirjutisi.

Alg- ja keskkoolides tegeletakse kodukasvatusküsimustega vanemate koosolekul. Neid koosolekuid peetakse mitu korda kooliaasta jooksul ja neist osavõtmise on vanemaile sunduslik. „Vanemate Kool“ korraldab järjekindlalt kõnekoosolekuid ja raadioettekandeid.

Ühistegeline võistlustöö õpilastele.

Väärtuslikud auhinnad paremate tööde eest. Huvitavamad tööd avaldatakse ühistegelistes ajakirjades.

Ühistegelise kasvatustöö ja õpilaste kooperatiivide arendamise otstarbel korraldab Eesti Ühistegelise Liidu juures asuv Õpilaste Kooperatiivide Kesktöimkond kooliõpilastele kirjatööde võistluse teemal: „Ühistegevus meie koolis“. Neis koolides, kus puuduvad ühistegelised algatused, võivad õpilased kirjutada: „Kuidas võiks arendada ühistegevust meie koolis“.

Võistlustöö pikkuseks on määratud 5000—10 000 tähte. Võistlusest võivad võtta osa kooliealised õpilased.

Võistlustööd tuleb kirjutada selgelt loetavas kirjas või kirjutusmasinal ja esitada 1 eksemplaril õpilaste Kooperatiivide Kesktöimkonnale, Eesti Ühistegelise Liidu juures, Tallinn, Narva maant. 27. Tööd tuleb esitada märgusõna all ja juurde lisada sama märgusõna kandvas kirjaümbriku autori nimi ja aadress. Tööde vastuvõtmise viimaseks tähtpäevaks on 15. detsember 1933. a.

Võistlusel paremaks tunnustatud viie töö eest antakse auhindadeks 60 krooni väärtuses õppevahendeid (auhinnasaaja valikul) ja 25 kr. väärtuses E. Ü. Liidu kirjastusel ilmu-

nud ühistegelisi raamatuid. Ühistegelisi raamatuid saab iga auhinnasaaja 5 krooni väärtuses ja õppevahendeid: I auhinnaks 25 kr., II auh. 10 kr. ja III auh. 7,50 kr. väärtuses. Määratud on kaks II ja III auhinda.

Auhind komisjon võib oma äranägemisel jätta mõne auhinna välja andmata või kokkuleppel Eesti Ühist. Liiduga täiendavaid auhindu määrata. Auhindamise komisjoniks on Õpil. Koop. Kesktöimkond.

Peale auhinnatud tööde on ette nähtud auhindamise komisjoni poolt vääriliseks tunnustatud tööde eest kuni 50 võistlusest osavõtjale igale 1 eks. hinnata nädalalehte „Ühistegelisi Uudiseid“ üheks aastaks.

Auhinnatud tööd jäävad Õpil. Kooperatiivide Kesktöimkonnale, kes võib neid kirjastada oma äranägemisel või avaldada mõnes ajakirjas, tasudes honorari ilmunud tööde eest „Ühistegelistes Uudistes“ makstavate normide ulatuses.

Auhindamata tööd jäävad Kesktöimkonna arhiivi, kui neid tagasi ei nõuta ja kirjaümbrikud autorite nimedega hävitatakse, kui Kesktöimkond mõne töö kasutamise suhtes ei lepi autoriga eraldi kokku (ajakirjades avaldamiseks).

Auhindamise komisjon avaldab võistluse

tulemused kahe kuu jooksul, arvates käsikirjade sisseandmise viimsest tähtpäevast.

Õpilaste Kooperatiivide Kesktöimkonna juhatus

O. J. Kiesel, H. Summer,
J. Kütt ja J. Jaanusson.

Õpilaste kooperatiivide põhikiri (hind 5 senti eks.) ja brošüür „Õpilaste kooperatiivid“ — juhtnõuõrid koop. asutamiseks, nende asjaajamiseks ja arvepidamiseks (hind 10 snt.) on saadaval Õpilaste Kooperatiivide Kesktöimkonnalt.

Õiendus.

EKESKO esimees hr. O. J. Kiesel teatab, et k. a. „Kasvatuse“ nr. 5, lk. 233 paigutatud lause „Viimase (s.o. EKESKO) esimeseks avalikuks sammuks oli senise E. Ö. L.

täieliku likvideerimise nõue...“ ei vasta tõele, sest niisugust nõuet ei ole Keskkooliõpetajate Kogu Eesti Õpetajate Liidule esitanud.

Uusi raamatuid.

Uusi teid algõpetuses. Metoodiline käsiraamat. Toimetanud Joh. Käis. IV jagu. 5.—6. õppeaasta töökorraldus individuaalse tööviisi rakendusega. 1. osa. R. Reiman: **Emakeel.** Eesti Õpetajate Liidu kirjastus, Tallinnas, 1933. a. Hind 3 krooni.

Oskar Pärli: **Algebra ülesannete kogu II.** Keskkooli II klassile. Noor-Eesti kirjastus, Tartus, 1933. a. Hind 1 kr. 50 s.

E. Asson: **Üldine ajalugu.** Uus- ja kõige uuem aeg: XVIII sajand ja XIX sajandi I pool. Noor-Eesti kirjastus, Tartus, 1933. a. Hind 2 kr. 25 s.

Karl Mihkla: **Eesti kirjanduse ülevaade II.** Realistlik kirjandus. Tööraamat keskkooli IV klassile. Noor-Eesti kirjastus, Tartus, 1933. a. Hind 2 kr. 75 s.

J. Adamson: **Uus aeg I.** Keskkooli III klassi kursus. K/Ü. „Looduse“ kirjastus, Tartus, 1933. a. Hind 2 kr. 60 s.

J. Parijõgi — T. Adamson: **Möödunud ajad jutustavad II.** Ajaloo tööraamat algkooli V klassile. Kirjastus „Kool“, Tartus, 1933. a. Hind 1 kr. 50 s.

A. Parts: **Juhatusi maateaduse aine käsitlemisel „Maateaduse töö- ja õpperaamatu“ järgi.** Noor-Eesti kirjastus, Tartus, 1933. a. Hind 40 s.

E. Markus: **Juhatusi välismaailmajagude käsitlemise kohta V õppeaastal.** Noor-Eesti kirjastus, Tartus, 1933. a. Hind 30 s.

A. Parts: **Kodu ja maailm.** Valik maateaduslikku saateainet algkoolidele. Noor-Eesti kirjastus, Tartus, 1933. a. Hind 80 s.

Ed. Laaman: **Demokraatia ja diktatuur.** Noor-Eesti kirjastus, Tartus, 1933. a. Hind 1 kr. 45 s.

Oskar Luts: **Kuldsete lehtede all.** Mälestusi V. Noor-Eesti kirjastus, Tartus, 1933. a. Hind 4 kr. 25 s.

T. Lippmaa ja K. Eichvald. **Eesti taimed I.** With a summary: Estonian plants.

Tartu ülikooli botaanikamuseumi väljaanne, Tartus, 1933. a. Hind ?

A. Kurvits: **Enesearendus ja edasiõppimine.** Elav teadus nr. 21. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus, Tartus, 1933. a. Hind 1 kr.

Abraham Lincoln. Suurmeeste elulood. Eesti Kirjanduse Seltsi bibliograafiline seeria nr. 4, 1933. a. Hind 1 kr. 50 s.

Väike õigekeelsus-sõnaraamat. Koostanud E. Muuk. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus 1933. 464 lk., hind 2 kr. 50 s., köites 3 krooni.

Suure „Eesti õigekeelsuse-sõnaraamatu“ kõrval on see väljaanne mõeldud eriti koolitöö otstarveteks, kusjuures ka muidu tegelikus elus on ta teretunud käsiraamatuks, sisaldades umb. 30 000 sõna. Sõnaraamat toob eesti tüvisõnade ja tähtsamate tuletiste kõrval liit-sõnu, võõrsõnu ja kohanimedid. Liitsõnade juures on seda silmas peetud, et oleksid esitatud raskemad juhud, mis ühtlasi on näiteks, kuidas talitada teistel analoogilistel juhtudel. Võõrsõnade ja vähetuntud uute sõnade puhul on antud sulgudes nende tähendus, nii et see korvab teataval määral ka võõrsõnade ja uute sõnade sõnastikku. Teiste maade kohanimede juures on toodud hääldamine, mille järele on tuntud suurt tarvidust. Sõnaraamatu süsteem on omalaadne. Nimelt on sõna juures toodud ainult peavormid, mis rahuldavad kiire tarvitamise korral, kui isikul ei teki kahtlusi. Kui aga on tarvis lähemalt järele vaadata sõna muutmist, siis juhib vastav number tüüpsõna juurde, kus on antud kõik muutmise põhivormid. Peale selle on raamatu sissejuhatavas osas toodud veel õigekirjutuse reeglid. Sellisena peaks see raamat olema lahutamatuks kaaslaseks igale eesti keele tarvitajale ja eriti õpilasele. Et E. Muuk on tuntud keeletes ja töös on arvesse võetud ka uuemad õigekeelsuslikud seisukohad, siis see tagab sõnaraamatule täieliku autoriteetsuse.

Toimetuse ja talituse aadress: Tallinn, Tatari 3. Telef. 458-52.

Tellimishind: ilma kaasandeta aastas Kr. 4.—, poolaastas Kr. 2.—

ühes kaasandega „ Kr. 5.—, „ Kr. 2.50

Üksiknumber 75 senti.

Vastutav toimetaja: *Ernst Martinson.*

Väljaandja: *Eesti Õpetajate Liit.*

Kirjast. o.-ü. „Täht“ trükikoda, V. Pärnu mnt. 31. 1933.

Üheski koolis ega raamatukogus ei tohi puududa Eesti Õpetajate Liidu kirjastusel ilmunud

Noorsooraamatud

Jutukirjastik.

Nr. 1.	Ch. Dickens: Kilk koldel (Trükk otsas.)	Hind 100 senti
Nr. 2.	Jack London: Põlev laev	" 25 "
Nr. 3.	K. Hänninen: Jäämere kangeline (Trükk otsas.)	" 100 "
Nr. 4.	J. Parijõgi: Laevapoisi päivil. II trükk.	" 100 "
Nr. 5.	A. Conan Doyle: Kuidas brigader tappis rebase	" 25 "
Nr. 6.	A. Conan Doyle: Kuidas brigader päästis sõjaväe	" 25 "
Nr. 7.	A. Conan Doyle: Kuidas brigader vallutas Saragossa	" 25 "
Nr. 8.	A. Conan Doyle: Lugu üheksast preisi ratsaväelasest	" 25 "
Nr. 9.	A. Conan Doyle: Brigaderi viimne seiklus	" 25 "
Nr. 10.	Anna Brigader: Põialpoiss	" 50 "
Nr. 11.	Jack London: Pagan Otoo	" 25 "
Nr. 12.	A. Chamisso: Pector Schlemmii	" 50 "
Nr. 13.	Anni Svan: Olli elukool	" 150 "
Nr. 14.	J. Akuraters: Sulaspõisi suvi	" 75 "
Nr. 15.	M. Janson: Rahuingel	" 100 "
Nr. 16.	J. Parijõgi: Jõulud, jõulud!	" 50 "
Nr. 17.	Juhan Jaik: Kaarnakivi	" 100 "
Nr. 18.	R. Janno: Kuningas Toom	" 100 "
Nr. 19.	V. Korolenko: Makari unenägu	" 50 "
Nr. 20.	L. Tolstoi: Kui palju inimene vajab maad	" 25 "
Nr. 21.	Ch. Dickens: Nell ja tema vanaisa	" 50 "
Nr. 22.	P. Rings: Rümme päeva jäälaamil	" 25 "
Nr. 23.	J. Parijõgi: Suuskadel Vallastesse	" 100 "

Reisivestete kirjastik.

Nr. 1.	J. Parijõgi: Soome	Hind 75 senti
Nr. 2.	J. Parijõgi: Kevad kutsub	" 100 "

Populaarteaduslik kirjastik.

Nr. 1.	Sven Hedin: Uue maailma avastuslugu	Hind 75 senti
Nr. 2.	M. Laarman: Puulõige	" 150 "
Nr. 3.	Boris Žitkov: Sellest raamatust.	" 50 "
Nr. 4.	V. Bianki: Sõda metsas	" 25 "

Elulookirjastik.

Nr. 1.	M. Laarmann: Tizian	Hind 5 senti
Nr. 2.	M. Laarmann: Rembrandt	" 25 "
Nr. 3.	E. Martinson: Beethooven	" 50 "

Laste pildiraamatute kirjastik.

Nr. 1.	M. Laarmann: Mõista, mõista, mu õeke!	Hind 90 senti
Nr. 2.	A. Krims: Kullikene	" 60 "

„Noorusmaa“ albumid.

„Noorusmaa“	jõulualbum 1925 a.	Hind 30 s.
„Noorusmaa“	I almanak	" 100 "
„Noorusmaa“	II almanak	" 100 "
„Noorusmaa“	III almanak	" 150 "
„Noorusmaa“	IV almanak	" 150 "
„Noorusmaa“	V almanak	" 130 "
„Noorusmaa“	VI almanak	" 100 "

(Almanakkide uued anded ilmumas.)

„Noorusmaa“ aasta-käigud.

„Noorusmaa“	1926. aastak. I pool.	Hind 100 s.
"	" II "	" 100 "
"	1927. " I "	" 200 "
"	" II "	" 200 "
"	1928. "	" 150 "

LADU: R. k.-ii. „TÖÖKOOL“
Tallinn, V. Roosikrantsi 3, telefon 462-56.

Ilmus müügile

J. Kentsⁱ
poolt koostatud eestikeelne

EUROOPA kooliseinakaart

Mõõt 1 : 4000000

Hind Kr. 22.—

K.k-ü. „TÖÖKOOL“
Tallinn, V. Roosikrantsi 3.

Suurteos Eesti algkoolidele on

Uusi teid algõpetuses

Metoodiline käsiraamat liitklasside õppejõududele.

Toimetanud
meie parimate õpetajate kaasabil E. Õ. Liidu teaduslik sekretär Joh. Käls.
E. Õ. Liidu kirjastus

Käsiraamatus läbitöötatud õpilastele määratud märkejal on ilmunud k.k-ü. „TÖÖKOOLI“ kirjastusel iseseisvates odavahinnalistes väljaannates, millised hasomini poolt tarvitamiseks lubatud.

Tervikuna (ühes lisadega) annab see raamat täieliku töösüsteemi algkooli tööks, eestkätt liitklassidele, üldõpetuse põhimõttel ja individuaalse tööviisi rakendusega.

Pealadu: K.k-ü. „TÖÖKOOL“
Väike Roosikrantsi 3, Tallinnas.